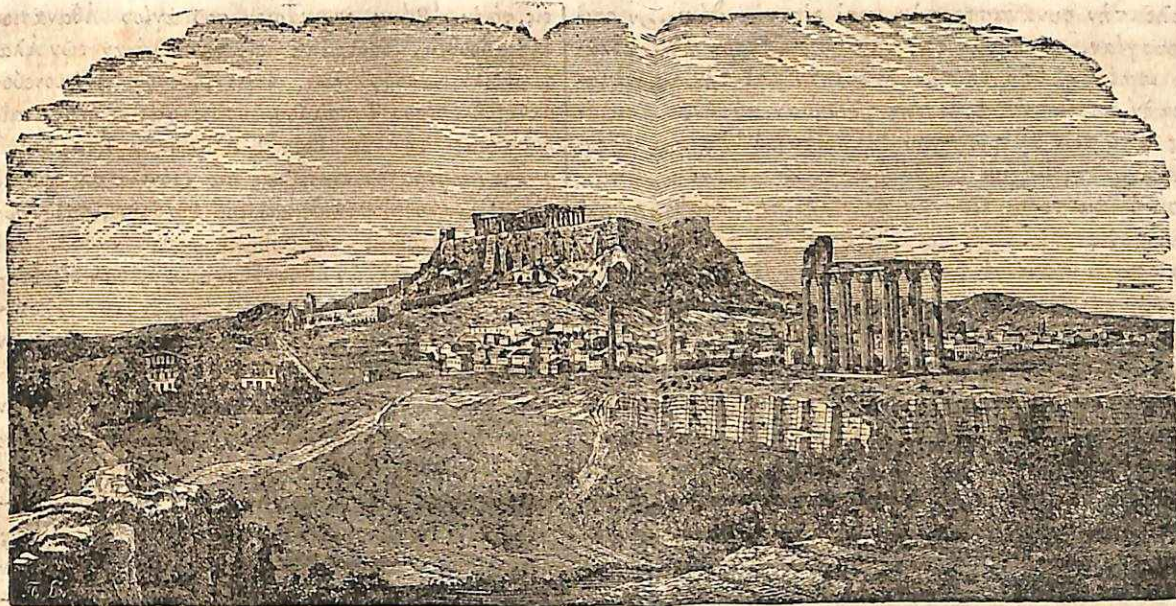

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1860.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 236.

Ο Κ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ.

—ooo—

(Ποιήματα Διάφορα Ἰουλίου Τυπάλδου. Ἐν Ζακύνθῳ, τύποις Σεργίου Ραφτάρη, 1856. Εἰς 16 σελ. 200).

Ολίγους τῶν ποιητῶν ἐτίμησε ζώντας ἡ κοινὴ προσδοκία, ὅσον ἐτίμησε πρὸ θανάτου τὸν Σολωμόν. Ἡ σιγὴ καὶ ἡ μόνωσις, ὑφ' ἧς ὁ εὐνοούμενος οὗτος τοῦ πλῆθους ἐκάλυψε πολυχρονίως τὴν χρῆσιν τοῦ βίου του, ἔδωκαν εἰς τὰς ἐλπίδας καὶ τὴν περιέργειαν τῶν μεμνημένων του χαρακτῆρα τινὰ θρησκευτικόν.

Ἄ'Ο περίφημος Ὕμνος, τὸν ὁποῖον ὁ Κ. Σολωμός ἐσύνησεν εἰς τὴν πρώτην του νεότητά, ἔγραφε πρὸ τινων ἐτῶν εἰς τὰ σχόλια τῶν ἰδίων του ἐπῶν ὁ Κ. Ἰούλιος Τυπάλδος, δὲν εἶναι παρὰ ἐν πρώτον δείγμα τῆς ποιητικῆς του δυνάμεως. Ὡδηγημένος ἀπὸ τὸν μέγαλον του νοῦν, ὑψώθη εἰς τὴν ἀνώτερον σφαῖρα τῆς Τέχνης, καὶ ἔπλασε μία νέα ποίησι. Μόλις δημοσιευθὺν τ' ἀνέκδοτα ποιήματά του, θελεῖ γνωρίσει ὁ κόσμος, ὅτι ἔχει καὶ ἡ Ελλάδα τὸν Δάντη τῆς ἡ.

Τὴν παρήγορον ταύτην προσδοκίαν ἡμεῖς, οἱ πεζῇ καὶ κρίνοντες καὶ παρατηροῦντες, οὐδέποτε συνεμερίσθημεν, οὐδὲ ζώντας τοῦ εὐφυοῦς τῆς Ζακύνθου

ποιητοῦ. Ἐστερήθημεν δὲ ἐλπίδος τοιαύτης, οὐ μόνον πρὸ πολλοῦ δυσελπιστήσαντες τῇ γέᾳ ποιήσει, ἐν ᾗ εἰσῆλθεν ὁ νοῦς τοῦ Σολωμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀθυμήσαντες ἐκ τῆς ἐτερότητος τῶν περιστάσεων, καθ' ἧς οἱ δύο ἀνθάμιλλοι ποιηταὶ ἐνεφανίσθησαν. Τί κοινόν, τί παράλληλον μεταξύ τῆς Ἰταλικῆς κοινωνίας κατὰ τὴν II'. ἐκατονταετηρίδα, καὶ τῆς ἡμετέρας Ἑλληνικῆς εἰς τὰς ἡμέρας μας; Τίς ὁμοίων περιστάσεων συνδρομὴ ἡδύνατο ἐπὶ τῆς σκηνῆς μας ταύτης νὰ ἐπανακαλέσῃ τὰς παντοδαπὰς ἀνωμαλίας, αἰτινες συνιστῶσι τῆς Θείας Κομωδίας τὸ καλλίστευμα; Μὴ πως τὸ μῖσος κατὰ τοῦ Παπισμοῦ, ἡ ἀνταγωνισμὸς πρὸς τὸ κόμμα τοῦ Οὐέλφου; μήπως *la bile Ghibellina* τοῦ Φλωρεντινοῦ ἐξορίστου; Οὐδέν τι τούτων. Τῆς Ἰταλικῆς ἐποποιίας τὰ καθήκοντα ἀναφύονται ἐκ διδομένων ὅλως ἐντοπίων. Ἰλντὶ ἀπειρον χλεύης, σαρκασμοῦ, θεατριζμοῦ παρέχει τῷ Δάντη ἡ σκανδαλώδης τοῦ κλήρου διαφθορά, ἀλλὰ καὶ πικρίας ἀφορμὴν εὐκαιρον ἐπιχορηγούσιν αἱ ἀμοιβαὶ καὶ τῶν εὐπατριδῶν κακιστρέχειαι, αἱ δοῖδες τῶν Ἰταλικῶν πολιτειῶν, ἡ σπουδαρχία καὶ δημοσκοπία τῶν ἀρχόντων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγγράφια ἐκδιαστήματα. Συνεπικουροῦσι δὲ πρὸς τούτους καὶ ἕτεραι βοήθηται καὶ περιπτώσεις. Πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ μεγάλου του ἐπινοήματος, ὁ Δάντης ἔχει ὄργανον δραστήριον τὴν κοινὴν διαλεκτὸν τῆς τότε Ἰταλικῆς, ἔχει πρόχειρον τὴν γλῶσσαν τῆς ἰδίας του πόλεως, γλῶσσαν γενομένην ἤδη δεκτὴν καὶ εἰς τὸ γραμματοφυλάκιον, καὶ εἰς τὴν Αὐλὴν, καὶ εἰς τὴν

ἐκλεκτὴν συναναστροφὴν, καὶ εἰς τὴν δόκιμον στι-
χοῦργίαν, γλῶσσαν ἐπὶ τὸ κοσμιώτερον ἤδη κεκα-
νονισμένην ὑπὸ τῆς λεκτικῆς καὶ τὴν γραμμα-
τικὴν περιωπὴν ἔχει τὴν γλῶσσαν αὐτὴν, ἥτις ἔ-
ως ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐκαλεῖτο αὐλικῆ καὶ ἐξη-
γετισμένην, lingua cortigiana. — Στερεῖται καὶ τοῦ-
του ὁ ἡμέτερος Παρνασσός. Ὡς τὸ σταθερὸν καὶ
βεβαίον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ; Τί ἀληθὲς κοινὸν
καὶ παρὰ πάντων ὁμολογούμενον; Τί λεκτικῶς, τί
γραμματικῶς, τί συντακτικῶς κεκανονισμένον, καὶ
προσδιωρισμένον; Ποῦ, ἐνὶ λόγῳ, τὸ αὐθεντικὸν καὶ
ἡγεμονικὸν τοῦ ὅρους, ὁ ὑπογραμμὸς τῆς φράσεως;
Θάλασσα ἀπέραντος, ἣν ἔχει πᾶς ἕκαστος τὴν ἀδει-
αν νὰ διαπλεύσῃ χωρὶς τινος διαβατηρίου, χωρὶς
ὕγειονομικοῦ διπλώματος; θάλασσα οὐδετέρα, ἔνθα
πᾶν ἕκαστον σκάφος αἶρει τοῦ ἰδίου πλοίαρχου τὴν
σημαίαν, ἀδιάφορον ἂν ὁ πλοίαρχος ἦναι πότε καὶ
πότε πειρατής.

Ὁ θάνατος τοῦ Ζακυνθίου αἰδοῦ, καὶ ἡ ἐπακόλου-
θος ἐκδοσις τῶν ἐπῶν τοῦ διέλυσαν τὴν ἐλπιδοκοπί-
αν τῶν μεμνημένων. Ὁ μέγας κομήτης ἔδυσαν εἰς
τὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος, μὴ ἀτίσας ὀπίσω, ἢ τινα
ζώνην φωτὸς ἀμυδράν. Ἡ ἐποποιῖα μας περιμένει
εἰς τὴν Μεσσίαν τῆς.

Ἐκτοτε, τρεῖς ἀστέρες, (προηγουμένως ἐσκια-
σμένοι ὑπὸ τῆς μεγαλογίας τοῦ κομήτου), τρεῖς
ἀστέρες εἰς τὸν οὐρανὸν τῆς δημοτικῆς Ποιήσεως
ἀνεφάνησαν. Ἀμα ὡς ἐπανεκίνησαν ἡ κοινὴ γνῶ-
μη τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς προσοχῆς, εἶδε τρεῖς
ποιητὰς, φιλονεικοῦντας ὡς οἱ Μακεδόνες στρα-
τηγοὶ τὴν δόξαν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, καὶ
διαμεριζομένους τὸ κράτος τοῦ. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ
ΚΚ. Ἰούλιος Τυπάλδος, Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης,
καὶ Γ. Τερτσέτης, πάντες Ἑπτανήσιοι.

Τίς ἡ ἀξία ἑκάστου τῶν ποιητῶν τούτων ἀπέ-
ναντι τῆς ἐθνικῆς φιλολογίας; Τίνα τὰ δικαιώμα-
τα ἑκάστου εἰς τὴν προσοχὴν καὶ τὴν εὐγνωμο-
σίαν τοῦ κοινού; — Ἑρμηνεύται γινόμενοι τῆς
ὀρθῆς γνώμης, χρέος ἔχομεν εὐσυνειδήτως καὶ ἀ-
παθῶς νὰ ἐξελέγξωμεν φιλολογικὰ προτιόντα πρὸς
τὸ γένος παρὰ τῶν συγγραφέων ἀπονεμόμενα, καὶ
ἤδη περιελθόντα εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς δημο-
σιότητος. Τὴν δ' ἐρμηνεύσιν αὐτὴν τοῦ κοινού αἰ-
σθήματος, ἐν τῇ καθαρτηρίᾳ τῆς ἐπιστημονικῆς
κρίσεως κεκαθαρισμένην, θέλομεν ἐκφράσαι μετὰ
πάσης ἐλευθερίας.

Ἀρχόμεθα ἐκ τοῦ Κ. Τυπάλδου.

Ἐξαιρέσιν ἴσως μοναδικὴν παριστάνει, ὡς ποι-
ητῆς, ὁ Κ. Τυπάλδος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νήσου τοῦ
Κεφαλληνίας, ἥς οἱ κάτοικοι βέποντες, ὡς γνω-
στὸν, πρὸς τὴν πραγματοκοπίαν καὶ ἐπὶ τὰ θετι-
κώτερα, παρὰ τὴν ποίησιν, συνηθέστερον θηρεύουσι
τὸ πραγματικὸν συμφέρον. Προσθεδαιῶ καὶ τοῦτο
τὸν κανόνα, ὅτι κανὼν οὐδεὶς ἄνευ ἐξαιρέσεως.
Ἄλλως τε, καὶ ἡ οἰκογένεια, ὅθεν ὀρμᾶται ὁ Κ.
Τυπάλδος, διέπρεψεν ἐκ διαλειμμάτων ἐπὶ κοσμιό-
τητι, καὶ φιλολογικῇ εὐφυίᾳ, καὶ φιλοπατρίᾳ. Πα-
ρασιωπῶντες τὸν Τυπάλδον αὐτὸν ὅστις παιδιόθεν

εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου
ἐκπαιδευθεὶς, ἐξετράπη εἰς τὴν πλάνην τῶν Ἀλα-
τίων καὶ Καρυοφύλλων, ἀσμενέστερον μνημονεύο-
μεν τοῦ ἐτέρου Τυπάλδου, ὅστις χάρισι σεβασταῖς
κοσμήσας τὴν ἐν Ἑνετίᾳ Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν,
μνήμην ἀγῆρατον εἰσεν εἰς τὰ χρονικά τῆς χώρας
αὐτῆς μνημονεύομεν δὲ καὶ τοῦ Αἰμυλίου, τοῦ γνω-
στοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ Schoell μεταφραστοῦ, καὶ
συγγραφέως πολλῶν σπουδαίων πονημάτων εἰς ἰτα-
λικὴν διάλεκτον· οὐδὲ παραλείπομεν τὸν ἐλλόγι-
μον αὐτὸν Γεώργιον, Κοζάνην τοῦπικλιν, ἀθηναῖον
τῆς πατρίδος ἀγλαΐσμα, ὅστις, πλὴν τῶν συγγρα-
φῶν, αἰς ἐπλούτισε τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν καὶ τῶν
ἀδρῶν θεραπευμάτων, ὅσα προσφέρει τῇ Ἀθηναίᾳ
Βιβλιοθήκῃ, ἀνατρέφει καὶ υἱὸν, χρηστὰς ἐλπίδας
πρὸς τὸ γένος παρέχοντα. Ἀρα ὁ ὑπ' ἐξέτασιν ποιη-
τῆς ἀνήκει εἰς οἰκογένειαν φιλόμουσον. Ἡ ἐξαιρέσις
ἤθελεν ἴσως δόσει πρὸς τινα τολμηρὸν τὴν ἀφορμὴν
νὰ ὑποπτεύσῃ, ὅτι τὸ γένος αὐτὸ ἔχει ξένην, πιθα-
νῶς ἰταλικὴν, τὴν καταγωγὴν.

Ἀλλὰ μὴ χρονοτριβώμεν εἰς γενεαλογήματα.
Εἴπωμεν χωρὶς προλόγου καὶ προοιμίου, ὅτι ὁ Κ.
Ἰούλιος Τυπάλδος πέφυκε ποιητὴς ἐκ γενετῆς, Poeta
natus. Ἐπειδὴ παρατηροῦνται ποιηταὶ πολλῶν εἰ-
δῶν. Βλέπομεν λ. χ. ἄλλους μὲν στιχοῦργοῦντας
ἐξ ἀργίας, ἄλλους δὲ πρὸς χορτασμόν ἀδολοσχίας.
Καὶ οὗτοι μὲν ψάλλουσιν ἐξ ἐπαγγέλματος, ὡς ἐγγι-
στα καθάπερ αἰοῖδοι σκηνῆς, ἐκεῖνοι δὲ, χάριν ἐπι-
δείξεως, ἵνα καὶ ἐντύπως ποιήσωσιν ἡμῖν γνωστὸν,
ὅτι ἐδιδάχθησαν ποῦ προσφῶς ἀρμόζει ἡ χρῆσις
τοῦ Β'. Ἀορίστου. Ὁ Κ. Τυπάλδος εἶναι ποιητῆς
αὐτόματος· φιλεῖ τὴν λυρικὴν, ὡς τὸ πτηνὸν φιλεῖ
τὸ δένδρον ὅπου ἔκτισε τὴν φωλεάν, ὡς φιλεῖ ὁ
ἰχθύς τὸ ὕγρον στοιχεῖόν του. Ψάλλει ἄσματα πα-
θητικά, διότι ἡ ψυχὴ του πνέει θρυπτικὴν ἐμπά-
θειαν, διότι χρεῖαν ἔχει νὰ πληρώσῃ τὸ ἠθικὸν αὐτὸ
κενόν, ὅπερ πᾶσα φύσις ποιητικὴ ἀναποδράστως
συναισθάνεται ἐν ἑαυτῇ. Ψάλλει, καὶ τοι πολὺς τὴν
κόμην, καὶ τοι ἀρχιδικαστὴς Ζακύνθου. . . . Ψάλλει,
καὶ τοι Κεφαλλήν.

Δὲν ἀμυβιάλλομεν, ὅτι τάξις τις λογίων, μάλ-
λον εἰς τὸ σχῆμα, ἢ εἰς τὴν οὐσίαν προσκολλημέ-
νων, ὡς ἀκούσῃ τὸ μῆνυμα τῆς δημοτικῆς γλώσσης
ἢ ὁ Κ. Τυπάλδος μεταχειρίζεται, ἀνεπαρκὲς καὶ
ἀπαράδεκτον θέλει κρίνει τοῦτο τῆς αὐτομάτου ποι-
ήσεως τὸ πλεονέκτημα. Διστάζει εἰσέτι νὰ πιστεύσῃ
ἡ σοφὴ Εὐρώπη, ὅτι ὑπάρχουσιν εἰς ταύτην μας τὴν
γωνίαν φιλόλογοι καὶ ἐπικριταί, ὑποβάλλοντες εἰς
τὸν γνώμονα τοῦ γ καὶ τοῦ σ πᾶσαν οἰανδήποτε
ποίησιν. Καὶ ὅμως, οὕτως ἔχει. Τὸ καθ' ἡμᾶς ὑπὸ
τινας ὅρους παραδεχόμενοι τὴν χρῆσιν τῆς δημώ-
δους γλώσσης ἐν τῇ στιχοῦργίᾳ, καὶ τὸ ἐπιγραμ-
ματικὸν ἐκεῖνο ἀναφωνοῦντες, Πάντα χυδῶν ἔστω,
ψαλμός, ἔρω, προπόσεις, φράττομεν τὰ ὅσα εἰς
τάς ἀποφάσεις τῶν λεξιθηρῶν, καὶ χαιρετίζομεν ἐκ
ψυχῆς τὰς αὐτοβόρτους ἐμπνεύσεις τοῦ Κ. Τυπάλ-
δου. Τάχα τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ἀπετερμα-
τίσθη; Ἐσπερώσαν, ἀρά γε, τύπους ὀρθοπετίας

οἱ ἐπικριταί; Ἀπαγε. Τὸ ζήτημα μένει εἰσέτι ἐκ-
κρεμὲς καὶ ἀμφισβητούμενον. Μάλιστα οἱ μέχρι
τοῦδε τὴν βιβλιοκρισίαν ἐπιχειρήσαντες, καὶ αὐτὴν
ἀπέφυγον τὴν εὐκλείαν νὰ ἐρευνήσωσι πότεν προῆλ-
θεν ἡ γλωττικὴ διφυΐα, ἥτις εἰσῆγαγε καὶ εἰσάγει
τὸ ἀνομοιόμορφον εἰς τὴν ἐθνικὴν μας ποίησιν.
Ὅμως, ἡ ἐρευνα πολλὰκις ἀνέκυψεν αὐτόκλητος.
Τίνος ἔνεκεν οἱ στιχοῦργοι τῆς αὐτονομουμένης
Ἑλλάδος ἀσπάζονται γλῶσσαν μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον
καθαρολογούσαν, τὴν γλῶσσαν αὐτὴν, ἣν ἀπὸ βασι-
λείας καθιδρύσεως ἀναποδίζουσιν οἱ διδάκταλοι
πρὸς τὸ σχῆμα τὸ ἀρχαῖον, οἱ δὲ τῆς Ἑπτανήσου
ποιηταί, ἀμεταθέτως ἐγκατεροῦντες εἰς τὸ στάδιον
τοῦ πανδήμου καὶ πασικαταλήπτου σχήματος, χυ-
δαΐζουσιν; Ἡ τοιαύτη διχοστασία δεῖται, νομίζο-
μεν, ἐξετάσεως προσεκτικῆς. Πότεν τὸ ἀνομοιό-
μορφον; Πότεν ἡ ἐκατέρωθεν πρὸς τὴν ἑτερογλωτ-
τίαν ἐπιμονή; Διατί οἱ μὲν Ἑπτανήσιοι νεωτερί-
ζουσιν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι φιλοτιμοῦνται ἐπὶ ἀρχαΐσμῳ;
Ἔως πότε ἡ ποιητικὴ φιλολογία μας θέλει παρα-
στήσει τὸ πρωτοφανὲς καὶ μοναδικὸν παράδειγμα
δύο διαλέκτων ἐν χρήσει παρὰ τοῖς στιχοῦργοις,
τῆς μὲν χυδαίας, ὅμως εὐδιαδότου καὶ δραστικω-
τέρας, τῆς δὲ ἀριστοποῦς, ἀλλὰ σχολαστικῆς, καὶ
νῆ Δία ὀζούσης ἐλλυχνίων; Ὅταν δὲ κατ' εὐχὴν ἐ-
πέλθῃ τοῦ παραδόξου φαινομένου ἡ διάλυσις, τίς
τῶν δύο σχολῶν θέλει λάβει τὴν ὑπερκράτησιν, ἡ
τοῦ νεωτερισμοῦ, ἡ ἢ τοῦ ἀρχαϊσμοῦ;

Τῆς ἐξετάσεως προβλημάτων οὕτω σπουδαίων καὶ
δυσπεπικρίτων δὲν ἐπιλαμβανόμεθα ἡμεῖς εἰς διατρι-
βὴν, στενὴν μὲν τὰ ὅρια, ἄλλον δ' ἄλλως ἔχουσιν
τὸν σκοπόν. Ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου, τοιοῦτου λόγου παρα-
τυχόντος εἰς ἀνάκρισιν δημώδους ποιητοῦ· πῶς δυ-
νάμεθα νὰ προβῶμεν, πρὶν ἢ παρέργως καὶ δι' ὀλί-
γων ἐπιφύσεων τὴν γνώμην μας περὶ πηγῶν τῆς
εἰρημένης διφυΐας;

Δύο καθ' ἡμᾶς παραδόσεις διάφοροι καὶ ἐναντίαι
συμπαρστατοῦσιν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς διφυΐας
αὐτῆς. Καλοῦμεν τὴν μὲν Σχολαστικὴν, τὴν δὲ
Ποιητικὴν. Ἡ Σχολαστικὴ παράδοσις, ἐπιτόμημα
ὀλιγαρχίας λογίων καὶ γραμματικῶν, σύστημα
πεπαιδευμένων, ἀρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ καλλι-
πῆς καὶ γλαφυρὰ τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλάτω-
νος διάλεκτος παρεκκλίνει εἰς τὸν χυδαῖσμον καὶ
τὴν ἀνάλυσιν ὑπὸ τὴν ἐπιβρόχην τῶν ἐγχωρίων δια-
λέκτων· διέρχεται τὸν μεσαιῶνα παράγουσα τὸν
κακόζηλον βυζαντινὸν ἀττικισμόν· μετὰ δὲ πολλὰς
καὶ πολλὰς περιπετίας ἐπανακάμπτει σήμερον εἰς
Ἀθήνας, ὅθεν ἐξ ἀρχῆς ὤρμηθη. Ἀλλὰ τῆς ποιητι-
κῆς παραδόσεως αἱ πηγαί. Ἡ ποιητικὴ παράδοσις
ἔχει τὰ γενέθλια εἰς τὸν ἑλληνικὸν μεσαιῶνα· συλ-
λαμβάνεται μὲν κατ' ἄγνωστον, ἡ ἀβεβαία ἐπο-
χὴν, ἀλλ' ἔρχεται εἰς φῶς καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον
ἡ Σταυροφορικὴ κατὰκτησις πολλὰ τῶν βυζαντι-
νῶν ἐθίμων διαβρῆγνύουσα, καὶ τὸ ἀμετάβλητον
ἐκεῖνο τῆς Γραικορωμαϊκῆς κράσεως διὰ καινῆς θε-
σμοθεσίας, διὰ λαϊκῆς δραστηριότητος, διὰ στιχοῦρ-
γίας δημοτεροῦς ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον καὶ δυ-

τικώτερον τροποποιούσα, τὴν μὲν ἑλληνικὴν κοινό-
τητα, ὡς τότε ἀπρόσμικτον διατηρηθεῖσαν, τίθη-
σιν εἰς ἄμεσον καὶ στενὴν σχέσιν πρὸς τοὺς τοπάρ-
χας κατακτητὰς, τὴν δὲ γλῶσσαν τῆς κοινότητος
αὐτῆς, τὴν δημώδη καὶ ἰδιώτικα διάλεκτον,
ἀπὸ τῆς τρίβου, ἔνθα ὑποχείριος διέμεινεν ἐπὶ πολ-
λοῦς αἰῶνας, ἀναβιβάζει εἰς νομοθετικὴν, καὶ φιλο-
λογικὴν περιωπὴν. — Εἰ οὕτως ἔχει ἡ ἀρχὴ τῆς δευ-
τέρας παραδόσεως, ὡς τρανῶς τὰ πράγματα δια-
μαρτυροῦσι, τί ἐντεῦθεν; Ἐναργῶς προκύπτει, ὅτι ἡ
μὲν πρώτη τῶν παραδόσεων προηγείται τῆς χρι-
στιανικῆς ἀναμορφώσεως, εἶναι δὲ καὶ σύστημα τά-
ξεως κοινωνικῆς λίαν περιορισμένης, οἷα ἡ τῶν τῆς
Ἀττικῆς, ἡ τῆς Ἀλεξανδρείας γραμματικῶν· ἡ δὲ
δευτέρα φύεται ἐκ τοῦ νεωτέρου κόσμου, εἶναι ἀπόρ-
ροια εὐρωπαϊκῆς ἐξεγέρσεως, λαϊκῆς συμμετοχῆς, με-
ταδοθεῖσα ἐπὶ Κορινθίων, καὶ Παλαιολόγων παρὰ
τῆς Φραγκοκρατίας πρὸς τὴν ἀναγεννηθησομένην πα-
τρίδα μας. Ὡστε, τὴν μὲν πρώτην ἀποκλείει ὁ χρι-
στιανικὸς πολιτισμὸς ὡς ἐτερόχρονον, τὴν δὲ δευτέ-
ραν ἀσπάζεται ὡς συμφυή. Αἱ περιπέτειαι τῆς δη-
μώδους γλώσσης αὐτὸ τοῦτο τεκμαίρουσι πραγμα-
τικῶς.

Τίνες ἐδέξαντο παρ' ἡμῖν τὸν νεωτερισμόν; Ὁ-
σοι τῶν φιλοδῆμων λογίων, τῶν φιλοπροδῶν ποιη-
τῶν ἐπωφελὲς ἔκρινον ἀκμαῖον καὶ θαλερὸν νὰ τη-
ρήσωσι τὸν βλαστὸν αὐτὸν, ὃν ὁ εὐρωπαϊσμός διὰ
τῆς Ἑνετογαλλικῆς κατακτήσεως ἐνεκέντρισε εἰς
τὸν κορμὸν τῆς ἡμετέρας καινώνιας. Γάλλων καὶ
ἰταλῶν βαψφῶν μεταφράσαι, ἱστοριογράφοι, ἱε-
ροκήρυκες, στιχοῦργοι παντὸς εἶδους, ἱατροί, μυθι-
στοριογράφοι, συγγραφεῖς ἄλλοι καὶ πολλοί, ὧν τὰ
ποιήματα, ἀνέκδοτα κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰς βι-
βλιοθήκας τῆς Εὐρώπης διαφυλάττονται, ἠσπᾶσαν-
το μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν χυδαίαν γλῶσσαν, ἥτις
κατὰ μίμησιν τῆς λοιπῆς χριστιανισμοῦ καὶ συμ-
φώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Εὐαγγελικῆς φωταγω-
γήσεως, εὐθυπόρως ἀπατείνετο πρὸς τὴν πλειονότητα
τοῦ γένους. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ποιεῖσθαι τὴν
νεωτεριστικὴν παράδοσιν ἡ ποιητικὴ τῆς Κωνσταν-
τινουπόλεως σχολή, πλεῖστα ὅσα κληροδοτήσαντα
στιχοῦργήματα, ἐξ ὧν τινὰ μελέτης ἀξία κατὰ λό-
γον καὶ γλώσσης, καὶ ὅρους, καὶ φιλοκαλίας. Ὅθεν
βλέπομεν ἔως ἀπὸ ἸΒ' ἑκατονταετηρίδος τὴν ἱλιά-
δα, διαταγῇ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Ἀγγέλου
παραφραζομένην εἰς πάγκοινον διάλεκτον,

« Ἴνα οἱ γραμματισμένοι καὶ μὴ γραμμικῶς παιδευμένοι
ἐδιδάχθωσιν καὶ ὅπως ἐπικολοῦν νὰ νοῦσι, »

καὶ τὸν Πτωχοπρόδρομον θεατρίζοντα χυδαῖσ-
τὴν γαστριμαργίαν τῶν μοναχῶν, καὶ τὰ ποιή-
ματα τοῦ Βερνάρδου ἐξ Ἀγίας Μαύρας ἐκ τῆς τότε
γαλλίδος εἰς τὴν ἡμετέραν ἰδιώτικα μεταφραζόμενα,
καὶ τὸ περικαλλὲς ἐκεῖνο τῆς Πλάτεια Φλώρης ἐμ-
μετρον μυθιστόρημα, περικαλλὲς εἰς λέξιν χυδαίαν
ἐξἑλληνίζομενον, καὶ ἄλλα πάμπολλα τοιοῦτου εἶ-
δους, ὠρισμένα ποτὲ μέγα νὰ διατοξεύσωσι φῶς
ἐπὶ τὰ ἔχνη τῆς ἡμετέρας γλώσσης καὶ φιλολογίας.

Μετά δὲ τὴν ἄλωση Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ποιητικὴ παράδοσις ὑπὸ τῆς βαρβαρικῆς ἀμουσίας ὁστρακισμένη, καταφεύγει καὶ τυγχάνει περιποιήσεως εἰς τοὺς σταθμοὺς τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἑνετικῆς δεσποτείας, πρῶτον μὲν εἰς Ῥόδον καὶ Κύπρον, ἔπειτα δὲ εἰς Κρήτην, εἰς Κέρκυραν καὶ Ζάκυνθον, ὅθεν περὶ ὁρμημένη μεταδίδεται εἰς ὅλον τὸ Αἰγαῖον, καὶ ἀκολουθῶς εἰσβάλλει εἰς πάσας τὰς ἀρτηρίας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Διὰ τοιούτου νεωτερισμοῦ, παρεισφρήσαντος εἰς τὸν ἀμύμονα, εἰσδύσαντος ἐν τῇ διδακτικῇ πεζογραφίᾳ, ἀλλὰ καὶ καθιερωθέντος ἐφεξῆς ὑπ' ἐροδιδασκάλων, οἱ οἱ Μαργούριοι, οἱ Σκουφοί, οἱ Μηνιαῖται, ἔσθ' ὅτε οἱ Βουλγάρεις, καὶ ὑπὸ ποιητῶν, οἱ οἱ Σαχλῆκαι, οἱ Ἀλέξιοι Κορνηνοί, οἱ Κορνάροι, οἱ Λουκάνοι, οἱ Χρηστόπουλοι, μετὰ δὲ τούτων καὶ ἕτεροι ἀνώνυμοι, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐγεύθη ἀμέσως, χωρὶς βοηθείας λεξικοῦ καὶ γραμματικῆς, χωρὶς παρεμβάσεως διερμηνέως, ἐγεύθη, (ὡς γεύονται πάντες οἱ λαοὶ τῆς χριστιανικῆς ἀναμορφώσεως, ὡς γεύονται τὰ εἰς ἐλευθερίαν καὶ κράτος προωρισμένα γέννη), καὶ τῆς ἱερᾶς διδαχῆς, καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ τῆς ἐγκυκλίου μαθήσεως, καὶ πάσης στοιχειώδους ψυχαγωγίας, ὃ ἐστίν, ἡ λογία μερὶς συνδιελέχθη πρὸς τὴν ἀπαίδευτον καὶ παιδεύσεως δεομένην μερίδα τοῦ γένους μας κατὰ τὸ ἔθος τοῦ νῦν πολιτισμοῦ. Προέβη φωτίζον καὶ εὐεργετοῦν τὸ σωτηριώδες σύστημα μέχρι λήξεως τοῦ ὑπὲρ αὐτονομίας ἀγώνος. Τότε ὁμῶς ἀντιπερισπασμὸς ἐπέρχεται. Νήλως τις ἀρχαιολατρία ἐκ Γερμανίας ὁρμημένη, ἐφορμίζεται ἐπίκουρος πρὸς τὸν ἐγχώριον καὶ πατροπαράδοτον λογιωτατισμὸν. Τῆς δὲ σχολαστικῆς συμμαχίας ὑπερισχυσάσης ἐν Ἀθήναις, ἡ ποιητικὴ, καὶ χριστιανικὴ, καὶ Εὐρωπαϊκὴ παράδοσις προγράφεται, καταδικάζεται, ἐκπτωτὸς κηρύττεται. Ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν ἐσεβάσθησαν οἱ βάρβαροι, καὶ κύλασθῆσαν εἰκοσιν αἰῶνες, ἡ γλῶσσα τοῦ αἵματος καὶ τῆς θυσίας, στηλιτεύεται ὡς ἀγενής καὶ ἀνάξιοπρεπής. Ἐκτοτε ὁ δαίμων τοῦ Πανελληνίου ἐσκέπασε τὸ πρόσωπον. Ἀναμέσον Ἀθηναίων καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος ἀναβέβηκεν ἀσυμφωνία. Καὶ περὶ μὲν τὴν ἐθνικὴν φιλολογίαν, πλήρης ἀναρχία καὶ σύγχυσις· μετὰ δὲ πλῆθος καὶ πεπαιδευμένου, χάσμα βαθύ. — Μόνοι τῇ ποιητικῇ παραδόσει προσπεφυκότες, μόνου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συστήματος ἀντιπρόσωποι μένουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος οἱ ποιηταὶ τῆς Ἑπτανήσου, ὕστερον λείψανον τῆς συμβάσεως κατὰ τὸν μεσαιῶνα συναφῆς τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τοῦ νεολατινικοῦ, πολῦτιμον μνημόσυον τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο ἡμικοσμίων τῆς χριστιανικῆς. Ἡ Ἑπτανήσος, ἥτις διὰ τοῦ Ἑνετικοῦ ὄργανου σχεδὸν ἕως τῶν ἡμερῶν μας διετέλεσεν εἰς ἀμεσον συγκοινωνίαν πρὸς τὴν σοφὴν Εὐρώπην, ἡ Ἑπτανήσος, ἥς οἱ παῖδες, φοιτήσαντες ἀδιαλείπτως εἰς τὰ τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια ἐγένοντο μάρτυρες αὐτόπται τῆς συντελεστικότητος, ἣν γλῶσσα ὁμαλὴ καὶ πασικατάληπτος ἔχει πρὸς τὴν ταχεῖαν τῶν κατωτέρων τάξεων ἀνατροφὴν, ἡ Ἑπτανήσος μόνη διὰ τῶν ποιητῶν τῆς ἐπισήμως

σήμερον ἐκπροσωπεῖ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φιλολογίᾳ τὸ σύστημα τῆς κοινολεξίας αὐτὸ, ὅπερ καὶ ὁ χριστιανισμὸς δι' ἀμφοτέρων τῶν Διαθηκῶν ἱεροποίησε, καὶ ὁ σύγχρονος εὐρωπαϊσμὸς ὁμολογεῖ, καὶ οἱ πατέρες μας ἔθεσαν ἐν ἐνεργείᾳ εἰς χρόνους ἐθνικῆς ἐγέρσεως, ἐν στιγμῇ λαϊκῆς ὑπεροχῆς.

ὑπὸ τοιαύτην ἐποψίν, ὁ Κ. Τυπάλδος, οὐ μόνον τῆς Ἰταλικῆς φιλολογίας ἀτόχος ὢν, ἀλλὰ καὶ καθόλου περὶ τὴν γενικὴν γραμματικολογίαν ἡσυχῆς, φαίνεται ἐκ πεποιθήσεως καὶ μελέτης ὁ δημοτικώτερος τῶν ποιητῶν τῆς Ἑπτανήσου. Ἀπλοὺς τὴν γλῶσσαν, ἀπλοὺς εἶναι προσέτι καὶ τὸ νόημα, καὶ τὴν τέχνην, καὶ τὸ παρυστατικόν. Ἡ ἐλεγειακὴ του ἔμπνευσις, (ὅτι εἰς τὸ Ἑλεγεῖον ἐξαιρέτως εὐδοκίμει), δὲν ἀναπηδᾷ, ὡς παρὰ τισιν ἄλλοις στιχοῦργοις, διὰ τεχνητοῦ ἀντλητηρίου· βρύει αὐτόβρυτος, καὶ ἐξ ἐκουσίας ὁρμῆς. Ἡ δὲ περίοδος του ἀναπτύσσεται οὕτως ἀπλοῦς, τοσούτον ἐναρμόνιος, ἀργυρώδης, πλήρης τρέχει ὁ στίχος του, ὥστε συχνάκις ὑπὸ τῆς ἐντέχνου φυσικότητος ἀπατῶμενος ἐρωτᾷ, ἐάν εἰς τὸν πεζόν, ἢ εἰς τὸν ἑμμετρον λόγον ὁ καλλιτέχνης περιεχέλῃ τὰ μικρὰ μὲν, ἀλλὰ τερπνὰ ἐκεῖνα εἰκονογραφήματά του.

Ὡς πρὸς τὸ φανταστικόν καὶ δημιουργικόν, ὁ Κ. Τυπάλδος, μετριώτερος φρονῶν, δὲν συμμερίζεται τὰς διακεκινδυνευμένας ἀξιώσεις τινῶν συναδέλφων του. Ἀνακινώσκωμεν εἰς τὸ περὶ Νεοελληνικῆς Ποιήσεως σύγγραμμα τοῦ Κ. Θωμασαίου (Scintille. Venezia 1841) συλλογισμὸν τινα, δυνάμενον προσεφώρας νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν φύσιν καὶ τὴν ἐπιδεκτικότητά τῆς φαντασίας του. Τὸ δημιουργικόν τοῦ Κ. Τυπάλδου ἐπαίσθητὴν πυκνότητά δὲν ἔχει· εἶναι κρύσταλλος καθαρώτατος, ἀφανὴς σχεδὸν ἀναμέσον ὀφθαλμοῦ καὶ φωτός, ἀντανάκλων πιστῶς ὅσα δέχεται χρώματα εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. Ὁ ζωηρὸς ἀήρ, ἡ γλυκεῖα θερμότης τοῦ ἡλίου, τὰ εἰς διηνησιμένα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ λίαν εὐκαρπα καὶ γόνιμα χρώματα τρέχοντα ρυάκια, ἰδοὺ τῶν ἐμπνεύσεών του αἱ ἀρμόδιοι πηγαί! » Ἀλλ' ἐάν πρὸς τὸν εἰδυλῆα καὶ ὑπέλαφρον λυρισμὸν βέπη κατ' ἰδίαν τὸ πνεῦμα τοῦ Κ. Τυπάλδου, ὁ εὐσυνείδητος ποιητὴς ἄλλο πρόσωπον σοβαρώτερον δὲν ὑποκρίνεται. Καί τοι μεμνημένος τῆς κριτικῆς τέχνης τὰ μυστήρια, καί τοι προσφκειωμένος ὅσον ὀλίγοι καὶ αὐτῶν τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ποιητοδιδασκάλων τῇ διερμηνεύσει τῶν μεγάλων ὑπογραμμῶν, ὅμως οὔτε ἑαυτὸν παραδίδει εἰς διαθέσιν φιλοδοξίας, ὑπερβαίνουσας τοὺς ὅρους τῆς ἰδίας του ἱκανότητος, οὔτε τὸν ἀναγνώστην ζητεῖ νὰ φανακίσῃ δι' ὑψηλολογίας ἐπιτετηθευμένης καὶ μεγαλομικροῦ εὐγλωττίας. Ὡς προσηνὲς καὶ μέτριον τὸ ἥθος αὐτοῦ, οὕτως ἀφιλόδοξον καὶ μετριόφρον ἐξῆλθε τῶν πειστηρίων τὸ βιβλίον του· συλλογὴ λυρικῶν ποιημάτων, ἐλθόντων εἰς τὸ φῶς χωρὶς θορύβου, καὶ χωρὶς τινος ἀναδόχου· ἐποψὶς ἰδανικὴ τοῦ βίου, δν ὁ συγγραφεὺς ἐκ νεότητος καὶ κατὰ καθήκον διάγει ἐν μέσῳ τῆς βορβορώδους τῶν δικαστηρίων πραγματικότητος· ἀναπτερῶσεις ψυχῆς εὐκατανύκτου, ἐπιποθοῦ-

Ὀλάσπρο φόρεμα
Μ' ἀρθὺς στεφάνι.
Χάρ. » Παιδί μου, ὀλόλαμπρα
Σὲ ντυῶ μ' αὐτὰ,
Σὲ πάω σὰν ἄγγελο
Σ' τὴν ἐκκλησιά!
Παιδ. » Γέρω, ἡ μαρούλα μου
Μοῦ τραγουδάει,
Μέσα σ' τὸν κόρφο της
Μ' ἀποκοιμάει!

Χάρ. » Καὶ μέσ' τὸν κόρφο μου
Θὰ κοιμηθῇς,
Χωρὶς ὄνειρα
Ποτὲ νὰ ἰδῇς.

Παιδ. » Τὴ ρύχτα ἡ μάνα μου
Ὅταν ξυπνήσῃ,
Ἀποζητῶντας με,
Θὰ λαχταρίσῃ!

Χάρ. » Μέσ' τὴν ἀτάραχη
Κ' ἔρμη ρυχτιά
Σὲ βάρω, ρήπιο μου,
Γλυκὰ, γλυκὰ,
» Μέσ' τὴν ὀλόροικτη
Τὴν ἀγκαλιά της,
Γιὰ νὰ σὲ χαίρεται
Στὰ ὄνειρά της.

Παιδ. » Τ' ἄνθος ποῦ ἐπότιζα
Κάθε πρωτὶ,
Ἀπαρτῶντας το,
Θὰ μαραθῇ!

Χάρ. » Λουλούδια γύρω σου
Μύρια θ' ἀνθίσουν,
Νύχτα τ' ἀστέρια
Θὰ στὰ ποτίζουν.

Παιδ. » Χλωμ' εἶναι ἡ ὄψις σου,
Τὸ βλέμμα ἀργό·
— Γέρο, σὲ σκιάζομαι
Ποῦ σὲ θωρῶ!

Χάρ. » Κι' ὁμῶς στὸν κόρφο μου
Χύνεις λαμπράδα
Ποῦ σβυεῖ τῆς ὄψις μου
Τὴ μαύρη ἀχνάδα

Παιδ. » Ἀκοῶ τῆς μάνας μου
Τὴ στεναξιά!

Χάρ. » Εἰν' ἀεροφύσημα
Μέσ' τὰ κλαδιά.

Παιδ. » Τί κρυφὰ κλάμματα
Τ' ἀέρι φέρει;

Χάρ. » Τὸ κῆμα βόγκωντας
Τὸ βράχο δέρνει.

Παιδ. » Ὑπνος μ' ἐπλάκωσε
Μάνα μου, ἐδώ —
Μάνα, σ' τὸν κόρφο σου
Νὰ κοιμηθῶ!

Χάρ. » Γιὰ ἰδὲς ἀνθόπλετο
Σ' τὸ πλάϊ σου στρώμα,
Τὶ μοσχολίβαν
Βγάνει το χῶμα!

» Παιδί μου, πλάγιασε
Καὶ τὸ φιλῇ
Σ' τὸ δίνει ἡ μάνα σου,
Δὲ σ' τὸ κρατεῖ!

» (Ὅταν ὀλόμαυρη
Ἡ ρύχτα φαίνεται,
Σ' τὸ χῶμα γέρωντας
Τ' ἄνθος μαραινέται)

Παιδ. » Ἡ στερρὴ σὺνεται
Ἀκτίνα ἡλιοῦ....
Ἀστράφτουν χρώματα
Μύρια παρτοῦ!....

Χάρ. » Φλόγα ἐτοιμόσβυστη
Φεγγεβολάει

Παιδ. » — Πουλὰκι ὀλόχρυσο
Ἀεροπετάει....
Γλυκοφιλήματα
Γύρω ἀγροικῶ...
Τραγοῦδια ἀνήκουστα...

Χάρ. » Δὲν εἶναι πλεῖο!

Χορὸς (ἄνωθεν).

» Ἀναγαλλιάσετε
Ἄστρα καὶ γῆς,
Γεννάται σήμερα
Ὁ Λυτρωτής!

Μία φωνή.

» Προσμεῖνατε, ἄγγελοι,
Τὸ θεῖο τραγοῦδι
Νὰ πῇ σ' τὸ ἀγκάλαις σας
Κι' ἄλλο ἀγγελουδί.

» Ἡ μάνα ἡ ἄχαρη
Φθάει μὲ μιά,
Καὶ τὸ παιδάκι της
Ἀποζητᾷ.

Σὰν κρῖνο βλέπει το
Σ' τ' ἄνθη γυμμένο....
Τὸ φιλεῖ τρέμωντας
Ἀποθαμμένο.

Ωταύτως αξιοσημείωτα τῆς Δημοτικῆς Μούσης προϊόντα εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους τὸ Πλάσμα τῆς Φαντασίας, ὁ Τραγουδιστὴς ἡ Κιταδίσκη τοῦ Κλέ-
στον, ἡ Τρελὴ, καὶ τὸ Καράβι ὅπου ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν ἁμάτια ταῦτα, ἔνθα πρὸς τὴν ἐλε-
γιακὴν ἐπίπνοιαν, διαπρέπουσιν εὐροια ῥυθμοῦ, καὶ
εἰκονικότης λέξεως. Ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ περαιτέρω,
ἀναγκαζόμεθα, τοῦ τόπου φειδόμενοι, νὰ παραπέ-
ψωμεν θαρσητικοὶ τὸν ἀναγνώστην πρὸς τὸν βι-
βλιοπώλην.

Ἐδοκίμασεν ὁ Κ. Τυπάλδος τὸν αἰστρὸν του καὶ
εἰς τὸ στάδιον τὸ Ἐπικολυρικόν, ἥτοι εἰς τὴν διὰ
Βιδυλλίου ἰδανοποίησιν τῶν ἐξόχων συμβάντων τοῦ
Ἀγῶνος. Τοιοῦτου εἶδους δοκίμιον δύναται λ. χ.
νὰ κριθῇ ὁ Θάνατος τῆς Χάμκας, κατ' ἐξοχὴν δὲ
ὁ Ῥήγας, ποίημα συγκείμενον ἐκ σελίδων 28 πε-
ρίπου, καὶ εἰς τρία μέρη διαιρούμενον, ἡ Ἐμπνευ-
σις, ἡ Συνομισία, καὶ ὁ Θάνατος. Ἐνταῦθα ὁ
συγγραφεὺς τονίζει εἰς ἤχον βαρύτερον τὴν λύραν,
ἐπαίρει τὴν φωνὴν ἐνθεαστικῶς καὶ τοὺς ἐρωτικούς
στεναγμούς, τὴν ἐλεγειακὴν μαλακότητα ἀποτιθέ-
μενος, ἐπιλαμβάνεται τῆς ἐθνικῆς ιστορίας. . . .
Μεταδίδωμεν λοιπὸν εἰς ἄλλην τάξιν ἰδεῶν, εἰς ἀ-
νωτέραν ποιήσεως βαθμίδα. Ἡ τροπὴ τοῦ τόνου
χορῆζει προσοχῆς. Προκειμένου λόγου περὶ ἱστορίας
ἐν τῇ Ποίησει, θέματος τὰ μάλιστα σπουδαίου, ἡ
ἐπιτριβὴ ποιεῖται, καὶ συντονωτέραν ἐρίσεται τὴν
ἐπίστασιν.

Καὶ κατὰ πρῶτον, μετὰ πολλῆς χαρᾶς παρα-
τηροῦμεν, ὅτι σύνθετος τῆς Νεοελληνικῆς Ποιήσεως
ὁρμητήριον εἶναι ἡ φιλοπατρία, τὸ θεῖον αὐτὸ πά-
θος ὅπερ ἐκατέσχευεν ἀλλοχού ἱερὰν ἀγκυραν, ευ-
γενὲς αἰσθημα πηγάζον ἐκ τῆς θρησκείας καὶ τυ-
χούσης ἀνάγκης ἀναπληροῦν αὐτήν. Αἰσθημα γοῦν
φιλοπατρίας ἐνέπνευσε τοῦ Ῥήγα τὴν ἰδέαν καὶ
πρὸς τὸν ἐπικρινόμενον ποιητὴν. Ὁ Κ. Τυπάλ-
δος, τέκνον Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐποχῆς του, ἔκρινε
χρέος υἱικὸν καὶ φιλόστοργον νὰ καθαγιάσῃ τὴν
βίβλον αὐτοῦ, ἐξυμνῶν τὰ προοίμια τοῦ ἀγῶ-
νος ἐν ταῖς περιπετείαις τοῦ ἀειμνήστου Φερί-
βαιου. Ὅθεν, εἰς ὑπερέραν χώραν ἐμπνεύσεων
ὑψώσας τὴν διάνοιαν, ἐξέθεσεν ἐν λυρικῇ τινι
τριλογίᾳ τὰ κυριώτερα περιστατικὰ τῆς πολιτείας
τοῦ ἀνδρός, ὃν ἔλαβεν ὡς ἥρωα ἐποποιίας. Οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ τὸ εὐγενέστερον τοῦ θέματος ἐκτιμήσας,
προσεκάλεσεν εἰς ἐπικουρίαν κρείττονα τέχνης βοη-
θήματα. Τῷ ὄντι πλὴν τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων,
ἅπερ διανοήζουσι τὸ σύνολον, ὑπάρχουσι σποράδην
ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ σκηνογραφήματα, οὐ μικρὰν
περιποιούντα τιμὴν πρὸς τὴν ζωγραφικὴν ἱκανότητα
τοῦ συγγραφέως. Ἡ ποικιλία τοῦ μέτρου ἀναπλέ-
νεται κατὰλληλος, εὐστοχος, ἀναπαυτική. Ὁ ῥυ-
θμὸς ἀρμονικὸς, καὶ πολλάκις ἐντονος. Καὶ τὸ μὲν
διήγημα ἀναπτύσσεται ἐντέχνως διηρημένον, ἡ δὲ
λέξις πού καὶ πού περιποιεῖται διὰ συνθέσεων
προσφυῶν ἄμα καὶ εἰκονικῶν.

Ἀλλὰ, φρονούμεν, καθὼς ἡ σχολὴ τοῦ Πυθαγόρου,
οὕτω καὶ ἡ φιλοπατρία ἔχει βαθμούς. Ἀλλή μὲν ἡ

περωτισμένη φιλοπατρία τοῦ ποιητοῦ, ἄλλη δὲ ἡ
ἀπερίσκεπτος τοῦ κοινοῦ καὶ χυδαίου. Ὡς πρὸς τοῦ-
το, ἀδιστάκτως καὶ μετὰ παρρησίας προομιλογοῦ-
μεν, ὅτι ἀριστίνδην ἐτοιμαζόμεθα νὰ κρίνωμεν τῆς
ἱστορικῆς Ποιήσεως τὴν φιλοπατρίαν.

Φέρομεν γνῶμην σταθεράν, ὅτι ἡ Ποίησις, καὶ
ἐν γένει ἡ Φιλολογία οἰοῦντο ποτε ἔθνη, δὲν εἶναι
ἀπλῶς ὀρισμένοι νὰ ἐνεργῶσιν ἐπὶ τῶν αἰσθητη-
ρίων, καὶ ἐπὶ τῆς φαντασίας, νὰ προκαλῶσι τὴν εὐ-
πάθειαν, ἡ τὸν πρὸς τὴν ἀνδρίαν θαυμασμόν, νὰ
ὑπερεθίσωσι τὰ πάθη δι' ἀβεβαίων καὶ ἀσκόπων
παραθηγημάτων, ἡ νὰ γαργαλίσωσι τὰς ἀδυναμίας
τοῦ κοινού, ἀλλ' ὀφείλουσιν ἔτι, πρὸ πάντων ὀ-
φείλουσι, τὰ τοῦ γένους ἐμφυτὰ ἐλάττωματα πα-
τρικῇ τῇ προνοίᾳ προδικαζοῦνται, τὰς κληρονο-
μικὰς ἀρρώστιας σταθμίσασαι καὶ προαφορίσασαι,
νὰ ἐπιφέρωσι τὴν προσήκουσαν πνευματικὴν θερα-
πείαν. Ἀστοχος, ἀλυσιτελής, εἰμὴ καὶ βλαβερὰ, πο-
λιτεύεται ἡ Ποίησις, τοιοῦτον ἱερὸν σκοπὸν μὴ
προτιθεμένη. — Ὁ Ἕλλην λ. χ. βλέπει κατ' ἐμφυτον
κλίσιν πρὸς τὰς γενικότητας, πρὸς τὸ θεωρητικόν,
τὸ μετέωρον, τὸ ἀφηρημένον. Ἡ Ποίησις, ἡ Φι-
λοσοφία, ἡ Πολιτικὴ τῆς πρεσβυτέρας Ἑλλάδος, ἡ
Θεολογία τοῦ μεσαιῶνος, ἡ ἀίχμητος πρὸς τὸ πλῆ-
θος καὶ μεμονωμένη γλῶσσά του, ὡς δὲ θέλομεν
ἶδει παρακατιῶν, αὐταὶ αὐταὶ αἱ ἡμέτεραι διαθέ-
σεις, μαρτύρουσι τὸ ἀληθὲς τοῦ ὀρισμοῦ. Τοῦ Ἑλ-
ληνος τὸ πνεῦμα, πᾶσαν λεπτομέρειαν ἀποστρεφόμε-
νον, διαφεύγον τὰ καθ' ἑκάστα, μετὰ τίνος φρί-
κης καταφρονοῦν τὰς χαμηλὰς τῆς γῆς ἀνωμαλίας,
ἀπαυρεῖται προθύμως εἰς ὕψη μεσουράνεια, ὅθεν ἐν
τῷ συνόλῳ καὶ πανοραμτικῶς ἀρέσκειται τὰ ἐγκό-
σμια νὰ ἐπισκοπῇ. Ἡ καντρώφει αὕτη ῥοπή, ἢ
παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἰνίσσεται ὁ Πήγασος, καὶ μὲν
ἄλλοτε προσήνεγκε χρηστάς πρὸς τὴν ποίησιν, τὴν
ἐπιστήμην καὶ τὴν θρησκείαν ὑπηρεσίας, ἀποβαί-
νει ὅμως, ὡς πραγματικῶς ἀπέβη, βλαπτικὴ πρὸς
τὴν ὕλικὴν ὑπαρξίν, τὴν κοινωνικὴν ὑγιεινὴν, τὴν
εὐρωστίαν καὶ μακροβιότητα τῆς φυλῆς. Ἐπειδὴ,
καθὼς νοσηματικὴ πρὸς τὸν ὀργανισμόν διατελεῖ
ἡ ὑπερβολικὴ φιλοπραγμοσύνη, ἡ κτηνώδης ἐκείνη
γενεὼν τινων πραγματοκόπησις, οὕτως ἐξ ἄλλου
μέρους ἀσθενοποιὸς καὶ χανωντικὴ περιίσταται ἡ
περιττὴ πρὸς τὸν μετεωρισμὸν ῥοπή. Ἡ πραγμα-
τικὴ ὄψις τοῦ βίου, ἡ κατὰ φύσιν καὶ μὴ κατὰ διό-
νοιαν ἐτυμότης, ἡ τῆς κτίσεως αὐτοαπλότης, ὁ κό-
σμος ἀκριβὲς ὡς ὑπάρχει καὶ φαίνεται, ὁ ἀνθρω-
πος, οὐχὶ οἷος ὀφείλει νὰ ᾔῃ ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλ'
οἷος ἔστι καὶ ἐργάζεται ἐν τῷ παρόντι, ἡ ἐξακριβωσις,
ἐνὶ λόγῳ, τῆς ὁρατῆς μορφῆς, ἡ φιλοσοφία τοῦ ἐνεστώ-
τος, ἡ ἐξέφυγε πάντοτε πρὸς τὸν Ἕλληνα, ἡ πάντο-
τε ὁ Ἕλληνα ἀπέφυγεν αὐτήν. Πότε ὁ Ἕλληνα ἠράσθη
ἐπιστήμης πειραματικῆς, θετικῆς γνώσεως; πότε ἐ-
πιμόνως καὶ καρτερικῶς ἠκολούθησε τὰ ἔργα τῆς
πραγματικότητος; πότε ἀμεταλλάκτως ἐστερέωσε
τὰς ἐξέεις καὶ συνηθείας του ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς
καθημερινῆς ὑπάρξεως; πότε ἐφρόντισε νὰ διαχα-
ράξῃ μίαν τιὰν ὁδὸν, ταύτην γε διατεθειμένος εἰς

τὸ ἐξῆς νὰ διανύσῃ; Εἰς τὰ ὑπεράρκια τῆς θεωρίας
ἀναρρίχθεις, κακεὶ χρονοτριβήσας, οὐδέποτε νικί-
ρησεν ὁ μεριμνοφροντιστὴς τὴν χωροσκοπήσῃ τὴν
γῆν, ἢν ἔλαβεν εἰς κλῆρον, ἢ νὰ οἰκοδομήσῃ οἶκον
στερεόν, εὐθεμέλιον διὰ τὴν ἀπογονὴν του, ἢ νὰ κα-
θιδρύσῃ θεσμούς πολιτικούς, προωρισμένους εἰς μινι-
μότητα καὶ κοινωφελείαν. Ἡ γυνὴ καὶ ὁ πλοῦτος,
δελεάσματα τοῦ νῦν αἰῶνος, δὲν τὸν ἐπλάνησαν.
Γεωργία, βιομηχανία, βαναυσουργία! Φεῦ τῆς δυσ-
αχοῦς ἀνάγκης! Ἐμπόριον! Εὐτελιστικὸν ἐπάγ-
γεμα. Ὁ βίος ὁ οἰκιακός! Δυσπλήρωτον ὄφλη-
μα πρὸς τὴν Εἰμαρμένην. Ἀλλοίμονον, ἂν πρὸς ἀ-
πάθειαν τοιαύτην εἶχεν ὁ Ἕλληνα ἐπισυνάψῃ καὶ τὴν
ἐνδειαν Ἀγάπης! Ἀγαθὴ τύχη τοιοῦτου ἀγαθοῦ δὲν
ἐστερήθη. Ναὶ ἠγάπησεν ὁ Ἕλληνα. — Ἀλλὰ τίς
ποτε ἡ ἀγάπη του; Ἀφηρημένη καὶ αὐτὴ, ἄσας-
κος, ὑπερκόσμιος σχεδὸν ἀγάπη οὔτε ὁρατὴ, οὔτε
ἀπτή· ἀγάπη, μὴ κατὰ τοὺς γνωστούς νόμους τῆς
φύσεως ἐκ γῆς ἀναβλύζουσα, καὶ κάτωθεν ὡσεὶ πη-
γὴ πρὸς οὐρανὸν ἀναδιδόμενη, ἀλλὰ παραδόξως πως
εἰς χώρας ὑπερνεφέλους γεννηθεῖσα, καὶ ἐξ ὕψους νε-
φέλης πρὸς τὴν γῆν καταβαίνουσα. ἠγάπησεν ὁ
Ἕλληνα διὰ νοὺς πτερόεντος μᾶλλον, ἢ διὰ καρδίας.
ἠγάπησε τὴν πατρίδα αὐτοῦ, οὐχὶ διὰ τὴν περιε-
σκεμμένην, καὶ βαθμιαίαν, καὶ ὑπομονητικὴν τε-
λειοποίησιν τῆς πατρίδος αὐτῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐξ
ὀρμῆς ἐνδομύχου καὶ ἀνυπερθέτου πρὸς τὴν ἰδα-
νοποίησιν τῆς· εἰς ἄλλας λέξεις, περιποιήθη τὴν
ἰδίαν κοινωνίαν μᾶλλον ὡς ἐρωτόληπτος νεόνυμ-
φος, ἢ ὡς συνετὸς οἰκογενειάρχης. Ἀλλὰ καὶ
τίνος χάριν ἠγάπησε, καὶ ἐκ προοιμίων ἐνηγκαλί-
σατο, τὸν χριστιανισμόν; Ἄρα πρὸς ἐφαρμογὴν
τῶν πρακτικῶν παραγγελλμάτων, ὅσα ἡ τοῦ Εὐαγ-
γελίου ἠθικὴ περιεῖχε καὶ διεκλύττε; Πολλοῦ γε
καὶ δεῖ. ἠγάπησεν ἀπὸ πρώτης ἀρχῆς τὸν χριστι-
ανισμόν, μόνον ὅπως τὴν κοινωνικὴν, καὶ θετικὴν,
καὶ πρακτικὴν τούτου ἀποστολὴν ἐγείρῃ εἰς περιω-
πὴν φιλοσοφίας, ὅπως ἰδανοποιήσῃ καὶ θεολογοποιή-
σῃ τὰ ἐμφυτὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν ἡ Καινὴ Διαθήκη συν-
ετίθετο, ὅπως μεταβάλῃ τὴν σάρκα εἰς πνεῦμα,
ὅπως τὸ ἐν ὕλῃ καὶ μορφῇ ὑπάρχον μεταστοιχειώ-
σῃ εἰς κεφάλαιον ὑπερούσιον.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀναντίρρητα! Τί δὲ προκύπτει
ἐκ τοιαύτης διαθέσεως; — Πλασματικῆς οὐσῆς τῆς ἰ-
δανοποιητικῆς ἀσχολίας, θεμέλιον καὶ κρηπίδα τῆς ἑλ-
ληνικῆς ἐξεργασίας δὲν εἶναι ἡ ἐκ τῶν ὑστέρων πει-
ραματικὴ ἀλήθεια, ἡ πασιφανὴς καὶ ἀναμφίλεκτος
ἐτυμότης, ἡ τῶν Ῥωμαίων evidentia rerum, ἀλλὰ
τὸ ἀντίθετον τῆς πραγματομαθείας, ἡ μυθολογία
καὶ συμβολοποίησις. Διὸ, ὁ διασημότερος τῶν πραγ-
ματοκόπων, ὁ Ἀγγλος, σπανίως καὶ μετὰ βίας ψεύ-
δεται, ὁ δὲ ἰδανοκόπος Ἕλληνα μυθολογεῖ. Ὁ μὲν
φίλος τῆς λεπτομερείας Ἀγγλος δογματοποιεῖ τὸ
καθῆκον, duty, ὁ δὲ ἀερόπετης Ἕλληνα λατρεύει τὸ
μετεωρότατον πάντων, τὴν δόξαν. Ἐντεῦθεν ἡ ἡμε-
τέρα πρὸς τὴν ποίησιν ῥοπή, ἔντε τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ
φιλολογίᾳ (ποίησις, ἀντιποίησις, προσποίησις· λέξεις
συμπαράγωγοι). Καὶ πολῦτιμον ἀνεκτίμητον μὲν

πρᾶγμα πρὸς τὸν Ἀγγλον ἡ πατρίς· πρᾶγμα, ὅμως,
πρᾶγμα ὑπαρκτόν, ψηλαφητόν, ἔχον ὄγκον, σχῆμα,
χρῶμα, ὡς πᾶν ἄλλο ὃν, ἔχον νῦν μὲν τὸ λαμπρόν
τοῦ χρυσοῦ, νῦν δὲ τὸ λευκὸν τῆς Ἰνδικῆς χαχάρεως,
ἄλλοτε δὲ τὸ μέλαν τοῦ γαιάνθρακος, ἄλλοτε δ' ἄλλο.
Ἐβλάστη τὸ πολῦτιμον κεφάλαιον; Φεῦ τοῦ ὑαλί-
νου παλατίου! Ἡ ἀγέρωχος Ἀγγλία, the haughty
England, κατέπεσεν ἐν ἀκαρεῖ. Ὁ Ἀγγλος ἀπώλεσε
τὰ πάντα, καὶ πλοῦτον, καὶ κράτος, καὶ ὑπεροφίαν.
— Ὁ νοούμενον, ἐξ ἐναντίας, ἡ Ἑλλὰς τοῦ Ἑλλη-
νος, ὃν μεταρυσικόν, ἰδέα ἀνεσάρκωτος, ἀφηρημέ-
νη, μήτε γένος, μήτε ἀριθμὸν, μήτε πτώσιν ἔχου-
σα. Τὴν αὐλὸν οὐσίαν ταύτην μὴ ζητήσῃς ἐν τοῖς
ὁρατοῖς· εὐρήσεις αὐτὴν ἐσκηνωμένην εἰς τὰ ἄδυτα
τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος. Ἐκεῖ διήρως
ἡ Ἑλλὰς τοῦ Ἑλληνος ἡγεμονεῖ. ἔχεις ὅμως πρὸς
ἀνυπερθέτης τῆς ὅσους θέλης ὁδηγούς. Πλὴν τῶν μύ-
θων, συμβόλων, ἀλληγοριῶν, μεταφορῶν, ὑπερβο-
λῶν, ὑποθέσεων, σχημάτων διανοίας παντὸς εἶδους,
ἔχεις περιπλέον καὶ τινα προσηγορικὰ μεγαλόχηα,
πολυσύλλαβα, ἐμφαντικὰ· οἷον, διὰ μὲν τὸ παρελ-
θὸν, Ἀ-ρι-στο-γει-των, Θε-μι-στο-κλῆς, Ἐ-πα-μει-
νών-δας, διὰ δὲ τὸ μέλλον, Ἀ-γα-θά-γ-γε-λος, Ἀ-
υ-το-κρα-το-ρί-α, Ἀ-γί-α Σο-φί-α, κτλ. Ἀλλ' ἐξ ἀ-
μοιβῆς, ὡς ὃν νοούμενον καὶ μὴ ὑποκείμενον εἰς τὰς
αἰσθήσεις, ἡ θεὰ αὕτη πλεονεκτεῖ τῆς Ἀγγλίας κατὰ
τοῦτο· ὅτι βασιλεύει ἀπαραβίαστος, αἰνιδυνος, μό-
νιμος τοσοῦτον, ὅσον αὐτὴ ἡ ὑπαρξὶς τῆς ὁμωνύμου
γενεᾶς. Οὐδὲν πρὸς βλάβην τῆς ἰσχύος, οὔτε χρόνου
δρέπανον, οὔτε διωγμός, οὔτε βαρβάρου ὕβρις. —
Συμπληροῦμεν τὸν παραλληλισμὸν. — Ἐξοχα γνω-
ρίσματα τοῦ πραγματοκόπου, τοῦ μὴ ὑπὸ τύπων,
σχημάτων, ὀνομάτων ἀλίσκομένου Ἀγγλου, εἶναι
ἡ ταχυεργία, ἡ δραστηριότης, ἡ τοχολογικὴ φι-
λοκέρδεια, ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Réalisme, ὡς ἡ γραμ-
ματολογία, καινολεκτικὴ, ἐπεσημάνε τὸ πνεῦμα
τῆς θετικότητος. Πρὸς τὸν Ἀγγλον ὀφείλει ὁ κό-
σμος τὴν κρείττονα τῶν ἀνθρωπίνων ἀνακαλύψεων,
τὴν ταχύτητα. Διὰ τῆς ταχύτητος ὁ ἀνθρώπος ὑ-
ποβάλλει βαθμὸν εἰς τὴν θέλησιν καὶ ἐξουσίαν
αὐτοῦ τὸν Τόπον καὶ τὸν Χρόνον, τοὺς δύο φοβε-
ροὺς ἀντιπάλους, οὓς ἡ Εἰμαρμένη ἀντιπαρέταξεν
εἰς τὴν παντοδυναμίαν του. Ἡ ταχύτης εἶναι ὁ Ἀ-
γνώστος Θεὸς τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Σήμε-
ρον ταχύτης σημαίνει κράτος, κυριαρχίαν, ὑπερο-
χὴν, σημαίνει ὑπαρξίν, ζῶν. Ὁ δὲ Ἀγγλος πρὸς
τοιαύτην λειτουργίαν ἐσχημάτισε καὶ διέπλεσε τὸ
ὄργανον τῆς γλώσσης του· γλώσσα, ταχεῖα μὲν συν-
ηθως, ὅσον ἡ τῆς νοήσεως ἀστραπή, σφιγκτὴ δὲ
καὶ συνετμημένη, καὶ πολλάκις μονοσύλλαβος,
καθάπερ πρόσταγμα ναυάρχου ἐν ὥρᾳ μάχης, ὁρ-
φανὸς δὲ καὶ διαπεραστικὴ, ὡς συριγμός σιδηροβο-
μικῆς μηχανῆς. Ἰδοὺ ἡ κατὰ Στράβωνα τραγοῦδον
ἐκείνη διάλεκτος τοῦ Βρεταννοῦ! Καὶ ὅμως ἡ
διάλεκτος αὕτη περιέρχεται σημερον τὴν οἰκουμέ-
νην, πολιτεύουσα ἔθνη καὶ λαούς, ὅσον ἡ Ἑλληνὶς
δὲν περιῆλθεν οὔτε ἐπὶ Περικλέους, οὔτε ἐπὶ Ἀλε-
ξάνδρου. Αὕτη διέδοσε καὶ διαδίδει τὸν Νόμον τῆς

ἐλευθερίας, αὐτὴ κρατεῖ διακοσίων ἑκατομμυρίων ψυχῶν, αὐτὴ τὸ κυριώτερον καὶ ἐνεργέστερον ὄργανον τῆς πολυδραστείας τοῦ αἰῶνός μας. Ἡ δὲ ὁρθογραφία τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Ἀγγλίου τὸ θάρρος καὶ τὴν τροχαλὴν ὁρμήν. Δύο μόνον οὐσιαστικὰ διδάσκονται οἱ παῖδες νὰ γράφωσι στοιχείοις κεφαλαίοις, τὸν Θεόν, καὶ τὸ Ἐγώ (God and I). Τὰ λοιπὰ ἄλλα εἰς τὰ δύο ταῦτα περιλαμβάνονται. Ὁ μὲν Θεός, κατὰ τὴν Κυριακὴν εὐχὴν, ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τὸ δὲ Ἐγώ, κατ' Ἀγγλικὴν πεποιθισμένην, ἐπὶ τὴν ὑδρόγειον σφαῖραν. Διθεῖα ἀπαρδειγμάτιστος, καθιστώσα τὴν ἐθνικὴν προσωπικότητα μονομερῆ, ὁλοσφρηλάτον, πυραμιδικὴν σχεδόν. — Ἡμεῖς, τούναντιον, φύσει ὄντες τῆς ὑλικῆς ἐνεργείας καὶ σωματικῆς δραστηριότητος ἐχθροί, μᾶλλον δὲ πρὸς τὴν θεωρητικὴν ὀνειροπόλησιν, πρὸς γραμματικὰς καὶ ῥητορικὰς ἐπιδείξεις ἐναποβλέψαντες καὶ ἐναποβλέποντες, ἢ πρὸς τὴν παρ' ἐκάστοις ἰδίαν καὶ πρὸς τὴν περιεκτικὴν τῆς πολιτείας ὑπεροχὴν, ἡμεῖς οἱ μάνταις καὶ φαντασιοκόποι καὶ φιλενδείκται, ἀντὶ γλώσσης ἀπλῆς, πασιγνώστου, συντόμου, δραστηκῆς, ἐπιτακτικῆς, γλώσσης τὴν ἱκανὰ καὶ ζωτικότητα ἀραιομένης ἐκ τοῦ παρόντος, γλώσσης ἐπεικτικῶς ἐνσαρκουμένης ἐν τῇ ἐργοποιίᾳ, τῷ καμάρῳ, τῇ καθημερινῇ τοῦ γένους ζωῇ καὶ προκοπῇ, ἀντὶ γλώσσης ὁσημέραι συναρμοζομένης πρὸς τὰς βιαστικὰς ἀνάγκας, πρὸς τὰς εὐχὰς, πρὸς τὰς ἀνυπερθέτους ἐξαίτησεις τοῦ γένους. ἡμεῖς, τούναντιον, ἀριστοεπείας χάριν, μετὰ χειρὶζόμεθα καὶ καθιερούμεν γλώσσαν μᾶλλον ἐπὶ μᾶλλον χωριζομένην ἀπὸ τῆς ὑλικῆς συνεργασίας, καὶ τῆς ὀργανικῆς ἀναπτύξεως, καὶ τῆς φιλοπροόδου διαθέσεως τοῦ λαοῦ. Ἡμεῖς, ἐφάμιλλοι τῶν παιδαγωγῶν αὐτῶν, οὓς ὁ Ἰουβενάλης θεατρίζει ἐξ ἑδρας τῆς Ρωμαϊκῆς δραστηριότητος, ἀπόγονοι δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῆς Βυζαντινῆς κακοζήλιος γραμματικῶν, ἡμεῖς, οἱ ἀσυγκρίτως κακοζήλοτεροι, ἐξιστάμενοι καὶ τῆς ἐντολῆς ἡμῶν, ἐξιστάμενοι καὶ τοῦ νῦν αἰῶνος, ὅπως ἐπιδιδώμεν ἐπ' ἀνθρώποις ἐποχῆς, ἧς ὁ ἀντιφωτισμός ἐπὶ τὸ δρομαῖον ῥέυμα τῆς ἱστορίας πλανᾷ τὸ βλέμμα μας, ἡμεῖς, παρὰ πᾶσαν τοῦ κόσμου προσδοκίαν, παλινδρομοῦμεν, καρκινοδοτοῦμεν, ἀναποδίζομεν πρὸς τὴν ἀνυπαρξίαν τοῦ παρελθόντος, εἰς μὲν τὸ σημερινόν καὶ ἐμβίον ὑποκαθιστώντες πᾶν ὅ,τι πεπαιχτωμένοι καὶ εὐρωτιῶν, εἰς δὲ τὸ εὐχρηστον ἀντικαθιστώντες τὸ ἀχρηστον, εἰς δὲ τὸ σύντομον, τὸ περιττόν καὶ πολυσύλλαβον, εἰς δὲ τὸ ἀπλόον, τὸ σύνθετον, εἰς δὲ τὸ γοργόν, τὸ ἐκ μακρᾶς ἀχρηστίας ἐκνευρισμένον ἡμεῖς, ἐν ὀλίγοις, ἀποθέτομεν ἰδιοχειρῶς τοῦ γάμου τὸ ἔνδυμα, καὶ τὸ σάβανον ἐνδύομεθα ἰδιοχειρῶς. Ὡς ἐκ τῆς ἰδιοτρόπου καὶ μοναδικῆς ταύτης ἐξέως, δύο τινὰς ἐτεροφύεις ζωὰς ὁ ἀλλοεθνὴς διακρίνει ἐν ἡμῖν, ζωὰς συγχρόνους μὲν, ἀλλ' ὡσαύτως ἐλλειπτεῖς ἄνω μὲν, τὴν ζωὴν τῆς διανοητικῆς ἀφαιρέσεως, τῆς ματαιοσπουδίας, τῆς καρκινοβασίας, κατωτέρω δὲ, τὴν θετικωτέραν ἄλλην τῆς τοῦ γένους ὑλικῆς ἀναπτύξεως. Βλέπει παράδοξον φαινόμενον· τοὺς μὲν

πόδας τοῦ φαντάσματος βαλίνοντας ἐπιπόνως εἰς τὴν πρόσω, τὴν δὲ κεφαλὴν δυσπειθοῦσαν, καὶ εἰς τοῦπισθεν ἐπικλίνουσαν. Δύο θελήσεις ἀντιθέτους, δύο κινήσεις, δύο πνεύματα, δύο γλώσσας ἐν ἀδικοκώπῃ συγκρούσαι καὶ ἀμοιβαίᾳ ζημίᾳ παρατρεῖ. Ὅθεν, καὶ ὡς ἄλλος μυθολογούμενος Πρωτεύς, ὑπὸ ὄψεως ἐτεροειδῆς παρίσταται πρὸς τὸν ἐπὶ πλυν τὸ ἥθος μας· νῦν μὲν φαίνεται εἰς τὸ φῶς τοῦ παρόντος ὑπολάμπων, νῦν δὲ ὑπὸ τῆς ὀμίχλης τοῦ παρελθόντος ἐπισκοτούμενον· ἦτοι, νῦν μὲν ἀληθινὸν καὶ ἐμψυχον, ἄλλοτε δὲ νεκροφανὲς καὶ πλασματικὸν, καὶ προσπεποιημένον. — Εὐστοχώτερος λοιπὸν ὁ Ἀγγλος. Οὗτος, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν πεζός τε καὶ σπυρστικὸς ἐβάδιζε πάντοτε, τὴν πρὸ ὀφθαλμῶν εὐθεῖαν. Ἡμεῖς δὲ, εἰς τοὺς σκολίου τοῦ λογισμοῦ περιδρόμους συνειθισμένοι, καὶ κακοσυνειθισμένοι, πολλὰ μὲν στενὰ μονοπάτια διεχράζαμεν, ἀλλὰ τὸν εὐθύπορον καὶ συντομώτερον δρόμον ἠγνοῦσαμεν καὶ ἀγνοοῦμεν (α).

Αὐτόδηλον ἐκ τῶν εἰρημένων ἔπεται, ὅτι ὁ Ἕλληνας δὲν ἐζήτησε τὴν Ποίησιν, ὡς ὁ Ἀγγλος, ἐν τῇ ἀποσυνθέσει τοῦ παρόντος, ἐν τῇ αὐτοψίᾳ καὶ ἀναλύσει τῶν βιωτικῶν ἀσχολήσεων. Ὑπὸ πόθων ζωηρῶν ἐφαρπαγεῖς, δελεασθεῖς ὑπὸ νοοπλανῶν ἀριστεύσεως φαντασμάτων, ἀπατηθεῖς ὑπὸ γοητίδος φαντασίας, ὡς πάντες οἱ μεσημβρινοὶ λαοί, ἄλλως τε δὲ ἄστατος, νεωτεριστής, φιλενδείκταις, καὶ πρὸς τὴν σύνθεσιν ἐπικατάφορος, ἐξῆσε μᾶλλον ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ταῖς ἀντιθέτοις ταύταις ἐσχαιταῖς τῆς ιδέας, ἢ ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ παρόντος. Διὰ τοῦτο, οὕτε ἠδονὴν τινὰ ἤσθανθον ἄλλην, πλὴν τῆς ἐξ ἐλπίδων καὶ προσδοκιῶν προερχομένης, ἠδονῆς ὅπως οὐκ ἔστιν, οὕτε ἠθικὰς ὁδύνας ἐδοκίμασεν ἄλλας, πλὴν τῶν ψυχρῶν ἐκείνων, ἃς ἐπορίσατο ἐκ τῶν ἰδίων ἀναμνήσεων. Οἷα δὲ τὰ πάθη, τοιαύτη καὶ ἡ Ποίησις. Ἐκ τούτου τὸ πλασματικὸν ἐκείνο καὶ φαντασιώδες, καὶ ἄσαρκον, τὸ μέχρι τινὸς ἀνυπαρκτον τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως· ὅτι μὰ τὴν ἀλήθειαν κτῆμα καὶ χρῆμα τοῦ κόσμου τούτου δὲν εἶναι τὸ ἰδανικόν. Ποίησις αὕτη, φιλοσοφικῆς μὲν οὐσίας ἀναπεπλησμένη, ἀλλὰ μηδὲν ἀποτυπωθεῖσα πρὸς τὴν πάλλουν καὶ ψαλφητὴν ἀλήθειαν, Ποίησις αὐτονόμος, ἰδανικὴ, ἀφηρημένη, οὕτε χρόνου φέρουσα σημεῖον, οὕτε τόπου σύμβολον, κτῆμα παντὸς ἐκάστου, ἀλλὰ καὶ κτῆμα μηδενός. Τοιαύτη τις ὡς ἐγγίστα ἡ Ὀμηρικὴ ἐπο-

(α) Αἱ αὐστηραὶ τοῦ Κλέωνος ἐπιπλήξεις πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἀθηναίους· τὰς δὲ ἀρμόζουσιν καὶ τοῖς νεωτέροις; Ἄ· Αἱ τοῖς οὖτοις εἰώχαις θεαταῖς μὲν τῶν λόγων γίνεσθαι, ἀκροαταῖς δὲ τῶν ἔργων· τὰ μὲν μέλλοντα ἔργα ἀπὸ τῶν εὐεπιπόνων σκοποῦντες, ὡς δυνατόν γίνεσθαι, τὰ δὲ πεπραγμένα ἤδη, οὐ τὸ θεατὴν πιστότερον ὄψει λαβόντες ἢ τὸ ἀκούσθαι, ἀπὸ τῶν λόγων καλῶς ἐπιτιμησάντων. . . . Ζητοῦντες τε ἄλλο τι, ὡς εἰπεῖν, ἢ ἐν οἷς ζῶμεν, φρονούντες δὲ οὐδὲ περὶ τῶν παρόντων ἱκανῶς· ἀπλῶς τε, ἀκούς ἢ δονῇ ἡσώμενοι, καὶ σοφιστῶν θεαταῖς εἰσκότες καθημένους μᾶλλον, ἢ περὶ πόλεως βουλευομένους. » Θουκυδ. Γ'. § 38.

ποιία, τοιαύτη δὲ κατ' ἐξοχὴν ἡ Τραγωδία. Ἕλληνας καὶ μὲν τὰ θέματα καὶ τὰ ἤθη, ὅμως ὁ νοῦς καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ δημιουργήματος, κοσμοπολίται, ἢ ἀκριβέστερον ἀπάτριδες. Ἄφρα εἰ δυνατόν ἐκ τοῦ δράματος τὸ εὐτελὲς στοιχεῖον τῆς πατρίδος ἱστορίας, τὸν ἡρώϊκον μῦθον! Τί ἀπομένει; Ὁ ἰδανικὸς σκελετός· ἐναέριον ἱκρίωμα, ὑπὸ περυγοφόρων ἀναμνήσεων καὶ ἐλπίδων ἀναβασταζόμενον· οἰκοδόμημα φιλοσοφικόν, τὴν βάσιν μὴ ἐμπεφυτευμένην ἔχον εἰς τὴν σπεραίν. Ἐντεῦθεν προῆλθον, κατὰ γνώμην ἡμετέραν, καὶ ἡ βραχυδιότης τῆς Ἑλληνικῆς πολιτείας, καὶ ἡ βραχυδιότης τῆς Ἑλληνικῆς Ποιήσεως. Ἀτμοειδῆ, ἄσαρκον, ἀβάσιστον εὐρούσα τὴν Ποίησιν αὐτὴν καθ' ὁδὸν τῆς Εὐαγγελικῆς θετικότητος ἢ λαίλαψ, δὲν ἐβράδυνε ν' ἀπωθήσῃ τὸ ἀερόστατον πέραν τῆς ιδέας αὐτῆς ἐπικρατείας. . . . Ἦθελε τάχα τὸ Εὐαγγέλιον κατισχύσει τῆς Ποιήσεως, ἂν εἶχεν αὕτη ῥιζοβολήσῃ στερέως ἐν τῇ γῇ, ἂν εἶχε μᾶλλον ἐπιληρηθῇ τῶν καθεστῶτων, ἢ τῶν ὀνειρῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος; Ἀμφιβάλλομεν. Ἐπειδὴ αἱ μὲν ιδέαι καθ' ὠρίσμενας φάσεις τοῦ κόσμου μεταβάλλονται κατακράτος, ἀλλ' ἡ τῶν πραγμάτων μεταβολὴ πόρεται οὕτω βραδεία καὶ ἀνεπαίσθητος, ὥστε πολλάκις καθίσταται δυσυπολόγιστος (α).

(α) De toutes les choses réelles la plus réelle c'est la laideur, λέγει εἰς τὰ Γνωμικά του ὁ Joubert. Τὴν δυσάρεστον ταύτην πραγματικότητα τοσοῦτον οἱ Ἕλληνες ἀνέκαθεν ἀπεστράφησαν, ὥστε οὕτε λέξιν ἀπλὴν καὶ πρωτότυπον ἐσηματίσαν πρὸς ἑκφράσιν ἡκριθῇ αὐτῆς. Τὸ μὲν ἐπιθετὸν καλὸς εἶναι καὶ ἀπλόον καὶ πρωτότυπον, ἀλλὰ τὰ ἐπιθετὰ ἀμορφος, ὁ σύμμορφος, ὁ σχημορ, ὁ συειδής, εἰ δεχθῇ, ἄπερ ἐδήλωσαν τὸν ἀπὸ τὴν ὄψιν, εἶναι ἡ σύνθεσις, ἡ θετικότης ἀρηνηκία. Τὸ δὲ ὄνομα αἰσχος, laideur, φαίνεται μὲν πρωτότυπον, ὅμως σημαίνει ταυτοχρόνως καὶ τὴν ἀτιμίαν, τὸ ὀνειδῆ, τὴν αἰσχύνην. Τοσοῦτον ἐπὶ νεοειδίταις ἐλογίσθησαν οἱ εἰς τὴν ὄψιν ἐντετυπωμένην φέροντες τὴν ἀποτρόπαιον πραγματικότητα τῆς δυσμορφίας! Ἄδὲν δυνατόν τις ἐντεῦθεν νὰ εἰκάσῃ, ὅτι πρῶτον αὐτοθρηνητικῶς ὁ Ἕλληνας ἐλάβε τὴν αἰσθησιν τοῦ κάλλους, ἔπειτα δὲ τὴν τῆς δυσειδεας; Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς καλλιτεχνίας, ἡ ἐπέχθεια πρὸς τὸ δυσειδὲς τοῦ σχήματος ἀπέβη οὕτω ζωηρά, ὥστε καὶ βούλευμα ἐκρηγύθη (δὲν ἐνθυμούμεθα εἰς τίνα πολιτείαν), οἱ ζωγράφοι νὰ μὴ μιμῶνται κατὰ οὐσίαν καὶ ὑπερκεκρίως τὴν κακομορφίαν τῶν συμπολιτῶν, ἀλλὰ χαρτισμένως ἀπεικάζειν, mais en flattant le portrait. Γνωστὸν δὲ ὅτι ἄδειαν ὁ ἀνδριαντοποιὸς δὲν εἶχε νὰ ἐξομοίωσιν εἰς τὸ ἀκριβέστερον τοῦ δλυμπιονίκου τὸ πρόσωπον, ἢ μόνον ὅταν αὐτὸς ἤθελε τρεῖς κατὰ συνέχειαν κερδήσῃ τὸ ἄθλον. — Ἐὰν λοιπὸν τὸ ἀσχημον καὶ ἀνώμαλον ἀποτελῇ τὸ ἥμισυ τῆς κατῆσεως, ἵνα μὴ εἴπωμεν τὸ πλεῖστον μέρος, ἐξάγεται προδήλως ἐντεῦθεν, ὅτι ἐνεκα τῆς ἀποκηρύξεως πάσης ἀνωμαλίας, ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος δὲν εἶδε καὶ δὲν ἐξέτασεν, ἢ μετρία τινὰ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ὑποστάσεως. Καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀκριθῶς ὁ νεώτερος κόσμος πλεονεκτεῖ τοῦ παλαιοῦ. Διὰ τῆς καλοῦς καὶ εὐσεως τοῦ πνεύματος, ὁ χριστιανισμὸς ἀνέστρεψε τὸ παραπέτασμα τῆς θεωρίας, καὶ νέους, ἀπλήτους ὀρίζοντας ἰδανικότητος ἀπεκάλυψε πρὸς τὸν καλλιτέχνην, καὶ τὸν ποιητὴν, καὶ τὸν φιλόσοφον. Σήμερον, δὲν ἐξετάζομεν τὴν φύσιν ὑπὸ μίαν μόνην ὄψιν, ὑπ' αὐτὴν ἥτις φαίνεται καλλιστη, καὶ ὡς τοιαύτη ἐξάπατ' ἐκ πρώτης προσβολῆς τὸν ὀφθαλ-

Τί ἐργαζόμεθα σήμερον; Ποῦ βαλόμεν; Τί ἐπιζητοῦμεν; Ἐκ τῶν δειγμάτων ὅσα παρέσχεν ἡ δημοτικὴ Ποίησις τοῦ μεσαιῶνος, ἐξ ὧν ἄκρι τούδε παρήγαγεν ἡ σύγχρονος, πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἀσυντελοῦς τῆς γραφομένης γλώσσης ἀεροπορίας, οὐδόλως ἐξάγεται ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ Ἑλληνικὸν μετέβη εἰς στάδιον ὅπως οὐκ ἔστιν ἑτικωτέρον. Ἡ αὕτη νοσηματικὴ ῥοπή πρὸς τὸν μετεωρισμὸν τῆς ιδέας, πρὸς τὴν ἀραίωσιν τοῦ πάθους καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἡ αὕτη ἀστασία περὶ τὴν ὁροθεσίαν τῆς ἐπινοήσεως, ἡ αὕτη ἀσαρκία περὶ τὸ σχῆμα· πλὴν τῆς μεγαλοφυΐας, καὶ τῆς πρωτοτυπίας, αἰτινές, ροδούμεθα, δὲν εἶναι τὸ ἐξοχὸν προτέρημά μας. Ὁ ἡμέτερος ποιητής, εἰ καὶ πολίτης τοῦ νεωτέρου κόσμου, εἰ καὶ κληρονόμος μακροτάτης ἱστορικῆς δοκιμασίας, δὲν ρυπαίνει τοὺς πόδας πατῶν τὸ ἔδαφος τῆς ἀγορᾶς, οὐτε συνέρχεται ποτε εἰς ὁμίλον χυδαῖον, οὐτε τολμᾷ νὰ συστήσῃ σχέσεις ἐνδιαθέτους ἀναμέσον αὐτοῦ καὶ τῶν περὶ ἀντικειμένων, ὅπως ἀποτερματίσῃ λεπτομερῶς ἐκάστου πράγματος τὴν ιδιότητα, ἐκάστης ψυχῆς τὴν ιδιοσυγκρασίαν, ἐκάστης καρδίας τὴν ιδιοπαθειαν, ἐκάστου προσώπου τὴν φυσιογνωμίαν, ὅπως ἐξαγάγῃ τὴν ποιητικὴν οὐσίαν ἐκ παντὸς οἰουδῆποτε ὄντος, ἔστω καὶ τοῦ εὐτελεστάτου, καὶ τοῦ χυδαιστάτου. Κατ' ιδέαν του, ὁ νοῦς οὐδὲν κερδαίνει παρατηρῶν τὰ ὄντα ἰδίως ὀφθαλμοῖς, τὸ ἑαυτοῦ συνειδὸς ἐξετάζων, διερωτῶν τὴν φύσιν, καὶ τὰ ἐγκόσμια ἀνερευνῶν ἐκ τοῦ σύνεγγυς· ὅτι θεοπτία, μαντεία, οὐρανοκατάβας ἐμπνευσίς ἡ Ποίησις. Ὅθεν, φυγάνθρωπος γινόμενος ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ὑπεροπτικῶς τῆς τύχης ἀπαλλασσόμενος, συνέρχεται εἰς ἑαυτὸν, ὅθεν, ὡς ἀπὸ σκοπευτηρίου, ἐπιστήσας τὸ τηλεσκοπίον, παρατρεῖ μακρόθεν τὴν κοινωνίαν, καθὼς ὁ ἀστρονόμος ἀκολουθεῖ δεδομένου τινὸς ἀστέρους τὴν κίνησιν. Διὸ, οὐδεμία εἰς τὰς σημειώσεις του λεπτογράφους τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων, οὐδεμία ἐπεξεργασμένη, ἀκριβὴς, ζωηρὰ σκηνογραφία τῶν τρομερῶν μαχῶν, ἃς ἐντὸς τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου τὰ πάθη συνάπτουσιν, οὐδὲν τι ἀπροσδόκητον, πρωτότυπον, αὐτοσχέδιον, ἐπιπλακτικόν, οὐδὲν ἐγκαίριον καὶ νωπὸν, ὡς τὸ ἀρτίτυπον φύλλον τῆς ἐφημερίδος. Καλὰ μὲν ὅσα λέγει, ὅμως πρὸ πολλοῦ γνωστὰ καὶ περιττά. Χάρτης ματαίως κατηναλωμένος, τυπογραφικὴ δαψίλεια. Ὁ ποιητής μας ἃς μεμφιμοιρῇ, θορήνῃ, στενάξῃ ὅσον θέλῃ ἐπὶ τῇ ἐπόψει τῶν συμφορῶν μας! Ἡ μὲν φωνὴ του, ὡς ἐκ τῆς ἀποστάσεως, πολλάκις πρὶν ἢ προσβάλλῃ τῆς ἡμετέρας καρδίας τὴν ἀκοήν, μόν. Ἰπηρετεῖ σήμερον τῇ διανοίᾳ σύνολος ἡ ἠθικὴ καὶ φυσικὴ Δημιουργία, ὁλόκληρος, ὁλοσώματος, ἀδιαχωρίστως ἡ κατὰ εἴς τε τὰ φαινόμενα καλὰ καὶ τὰ φαινόμενα αὐτῆς κακὰ. Θεοροὶ δὲ γινόμενοι τοιοῦτου πανοράμιτος ὑπερμεγέθους, ἀνκαλύπτουν καθ' ἐκάστην σχέσεις ἀναμέσον καλοῦ καὶ ἀηθοῦς, καὶ ἐξάγουν νόμους ἀρμονίας, οἵτινες ἦσαν ἀντικεινῶς ἀγνωστοὶ καθόλου πρὸς τοὺς περὶωρισμένους προγόνους μας.

οἱμοι! χάνεται εἰς τὸν ἀέρα, οἱ δὲ στεναγμοὶ του, μᾶλλον ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἢ τοῦ στήθους ἐκπεμπόμενοι, δὲν προκαλοῦσι διὰ τῆς συμπαθείας τοὺς στεναγμούς μας. Περυκαμένα τὰ πάθη του, τὸ αἰσθητὴν του χλιαρὸν, γεροντικὸν, ἐξατμιζόμενον εἰς μονολόγους ὑποχονδριακοὺς, εἰς παροργισμοὺς παρατραγῶδους, εἰς φωναστικὰς βεδιασμένας, εἰς ἐξόγκωσιν ὕφους, εἰς ἐρωτηματικὰς καὶ θαυμαστικὰς στιγμὰς. Ἐν καὶ μόνον πλεονέκτημα τερπιοῖε αὐτῷ τιμὴν ἢ φιλοπατρίαν. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ προκείμενον... Ἀ, τέλος πάντων ἰδοὺ εἰς δεσμὸς, ἰδοὺ ἐν ἐλαττήριον συνδέον πρὸς τὴν γῆν, πρὸς τὴν κοινωνίαν, πρὸς τὸ γένος τὸν ἡμέτερον ποιητὴν! — Ἀπάτη. Βέβαια ὁ ποιητὴς μας ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα, ὅσον ἀγαπῶμεν αὐτὴν ἐγὼ καὶ σὺ, ἀλλὰ τὴν ἀγαπᾷ προσέτι καὶ δι' ἑτέρον τινα λόγον μυστικόν. Ἐπιτρέπεται νὰ τὸν φανερώσωμεν; Τὴν ἀγαπᾷ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ δόξαν τὴν πανηγυρίζει, ὡς παρέχουσαν αὐτῷ τὴν ἀφορμὴν ν' ἀπαθανάτισῃ τὸ ἴδιόν του ὄνομα ἐξυμνῶν τὰ κλέη της, ὡς γεννήσασαν πρόσωπα λυρικά καὶ μελοδραματικά, φέρει εἰπεῖν τὸν ἥρωα τοῦ Καρπενησίου, τὸν ἐμπρηστὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, τὸν τροπαιοῦχον τῆς Γραβίας, καὶ ἐρεξῆς. Ἐν βραχυλογίᾳ, ὁ ποιητὴς μας, φιλεῖ μὲν ὅσον ἡμεῖς αὐτοὶ τὴν νοσοῦσαν, καὶ βρακοφοροῦσαν, καὶ πεζοβατοῦσαν ταύτην Ἑλλάδα τῆς χυδαίας πραγματικότητος, ἀλλὰ λατρεύει ἐξαιρέτως τὴν ἀφρημένην ἄλλην Ἑλλάδα τῆς φαντασίας του, τὴν προσποιήτον ἐκείνην τῆς συγγραφῆς του, αὐτὴν ἥτις χειρὸδετος μετ' ὀλίγον παραδοθῆσεται εἰς τὴν σύνθλιψιν τοῦ πισστηρίου, καὶ εἰς τὰ μελανώματα τοῦ πιστοῦ. (— ὦ! πόσον περὶ τὴν εὐστοχον ἐπικρίσιν ἤμαρτες, ὦ Φαλμεράιερ!)

Ἐντεῦθεν ὁ στενὸς κύκλος, ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ἢ φιλοπατρία τῆς νεωτέρας ἡμῶν Ποιήσεως περιτρέφεται καθάπερ σκίουρος ἐν κλωβῷ. Ἐντεῦθεν ἡ ἔνδεια ἱστορικῆς οὐσίας, ἐπομένως καὶ ἔνδεια κινητικοῦ δραματισμοῦ, αἵτινες ἐν γένει χαρακτηρίζουσιν τὰ στιχουργικὰ μας προϊόντα. Ἐντεῦθεν, τέλος, ἡ μεिरαικείωδης καὶ ἐλεεινὴ ἐπίδειξις γλώσσης ἀρχήστου, ἀσυντέλους, τεταγμένης, ἐφ' ἣ τὰ πλεῖστα τῶν ἐκῶν σεμνύνονται. Ἐκ τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν θεμάτων, ὅσα μέχρι τοῦ νῦν οἱ ποιηταὶ ἐπραγματεύθησαν, ἐλλόγως ἠθέλε τις συμπεράνει, ὅτι τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως συνέστειλον οἱ δαιμόνιοι αὗτοι ἀναμέσον δύο ὄρων ἀμεταθέτων, ῥήγα τοῦ Φεῤῥαίου ἀφ' ἑνός, καὶ Καποδιστρίου ἀφ' ἑτέρου. Ὁ Ῥήγας καὶ ὁ Καποδίστριας! Ἰδοὺ, κατ' αὐτοὺς, τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς Νεοελληνικῆς ἱστορίας, οἱ δύο πόλοι τῆς σφαίρας, ἐνθα κεκλημένοι εἰσὶν ὡς ἀριστόνοες νὰ ἡγεμονεύσωσιν. Ἐπέκεινα μεθορίων τοιούτων ἀχλὺς, ἔρεβος, χάος, σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. — Χρῆζουσιν αἱ συνέπειαι καταμηνύσεως; Γνωστὸν τὸ πεφουσημένον καὶ ἐξωγκωμένον τοῦ τε νοήματος καὶ τῆς λέξεως, ὅπερ φαίνεται ἀδιαχώριστον τῆς ἡμετέρας στιχουργήσεως προικοδόμημα. Ἐπειδὴ οἱ ποιηταὶ, ἐντὸς στενῶν ἱστορικῶν ὁρίων αὐτοθελῶς φυλακίζόμενοι, καὶ ἐν τοιούτῳ περιορι-

σμῷ ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς ἐνεστώσης πραγματικότητος καταπιεζόμενοι, (πραγματικότητος, ἢ ἄλλως τε καὶ ἀγνοοῦσι καὶ ἀπαξιοῦσιν), ἀναγκάζονται, πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς ὑποχωρουμένης ἱστορικῆς καὶ ποιητικῆς ἐλευθερίας, νὰ ἐξογκώσωσι καὶ δεινοποιήσωσιν ἄχρως ὑπερβολῆς τοὺς ἠθικοὺς χαρακτῆρας τῶν δέκα, ἢ δεκαπέντε ἡρώων τοῦ ἰδανικοῦ κύκλου. Ὡς ἐκ τούτου, ἀντὶ ἰδανοποιήσεως ἐκτεταμένης καὶ ἀναλόγου πρὸς τὴν ἐμμέλειαν ἀκεραίας τῆς νεωτέρας ἱστορίας, ἐκτυποῦσιν ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν ἰδανοποιήσιν τινα ἰσχνὴν, ὥχραν, ῥαχιτικὴν, ἰδανοποιήσιν σκιοειδῆ, μᾶλλον ἀνύχλογον πρὸς τὰς ἀντιποιήσεις τῆς ἰδίας αὐτῶν φιλοδοξίας, ἢ πρὸς τὴν ἀρετήριαν ἐξ ἧς ὠρμήθησαν, καὶ τὴν ἀξιολογίαν τῆς ἐποχῆς. Ἀντὶ συγκρούσεως συμβάντων, ἀντὶ ἰδεῶν καὶ πραγμάτων συμπλοκῆς, ἀντὶ μεγάλων καταστροφῶν διαζωγραφήσεως, ἀντὶ ἐκρήξεως παθῶν καὶ βρασμοῦ πύθων ἀπροσδοκῆτων, οὐδὲν ἀκούεις ἄλλο, παρὰ τριγμούς ὀξεῖς καὶ πάταγον μηχανῆς βεδιασμένης, ἥτις ἀδυνατεῖ νὰ προχωρήσῃ. Πρὸς τί τὸ θέατρον, ἐάν μὲν ἔτοιμα ᾖσι πρὸς τὴν παράστασιν τὰ πρᾶσκήνια, γυμνῇ, ὅμως, ἀφώτιστος, καὶ στερομένη ὑποκριτῶν μένῃ ἡ σκηνή; Τοιοῦτος πάταγος ἀναμνηστικὴν τὴν κατάστασιν στρατοῦ τινος, γνωστοῦ τοῖς πᾶσιν ἡμῖν, ὅστις πολλὰς μὲν ἔχει τὰς σάλπιγγας καὶ τὰ τύμπανα, ὀλίγους δὲ τοὺς στρατιώτας.

Ἀκατανόητος μυωπία, στενοῦσα καὶ περιστέλλουσα εἰς περιφέρειαν ὀλίγων πηχέων τὴν ὀπτικὴν ἡμῶν ἐνέργειαν ἀπέναντι τοῦ πελωρίου θεάματος τῆς πατρίδος ἱστορίας! Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πάντοτε ἐδάφους πάντες οἱ στιχουργοὶ συναπαντῶμενοι, συμφιλονεϊκοῦσι περὶ τμημάτων ἱστορίας, παραπολὺ πλησίαις οὐσας πρὸς ἡμᾶς, ὅπως νοστιμευθῶμεν τὴν ἰδανικὴν αὐτῆς μετουσίωσιν, περὶ γῆς, ἢν βλέπομεν αὐτοφει καὶ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἥς τὰς ἀνωμαλίας πεζῆ καὶ ἀποηγεῖσιν τῇ γνώμῃ καταμετροῦμεν, ἥς τοὺς καρποὺς δρᾶττομεν ἰδιοχείρως, καὶ χωρὶς τινος ἐπικρῆς μεταπράσεως. Θεέ μου! καὶ λοιπὸν δὲν ἀπανδῶσιν ἐπ' ἀδόντες ὁ εἰς τὰς ἐπώδους τοῦ ἄλλου, πάντες δὲ τὸ αὐτὸ κατὰ διαδοχὴν μονώδημα ἐπαναλαμβάνοντες, ὡς ἀλεκτορίσκοι περὶ ὄρθρον! Δὲν βαρύνονται τὴν μονοτονίαν καὶ αὐτοὶ, ὅσον ἀηδίσθη τὸ κοινὸν ἐκ τῆς ἀδιακόπου ξηροφάγας, ἥτις ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν δίδεται αὐτῷ! Καὶ ὅμως, ἡ περιαιτολογία τοῦ ἡρώισμου μας ἀπέβη καὶ πρὸς τοὺς ἀλλοθενεῖς σκανδαλώδης, καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνυπόφορος. Κράμβη δις ἐφ' ὁμῆν πότμον φέρει. — Ἡ κατάχρησις ἐκορυφώθη. Ἀπαραιτήτως τὸ ἐλάττωμα ζητεῖ διόρθωσιν.

Ἄλλ' εἶναι τάχα διορθώσεως ἐπιδεκτικόν; Ἰπάρχει μέσον τι ἐπιτήδειον ἵνα καταστήσῃ τὴν ἡμετέραν φιλολογίαν ἐνεργὸν καὶ λυσitelῆ πρὸς τὸν ὧρισται σκοπὸν; Ὁ εἰς ἀράγε ἡ Ποιήσις μας συμμερισθῇ ποτε καὶ αὐτὴ τοὺς πρακτικοὺς τοῦ αἰῶνος καὶ τῆς ἐνεστώσης γενεᾶς ἀγῶνας, ἢ πέφρωται ἀτελευτήτως νὰ κυματίζεται ὡς ἀερόστατον, πέραν τῆς ὁμμάτων βολῆς;

Ναί, ὑπάρχει, νομίζομεν, τὸ ἐλαττήριον, ὑπάρχει μέσον, δυνάμενον νὰ θετικοποιήσῃ τὴν ἡμετέραν Ποιήσιν, νὰ παρέξῃ αὐτῇ καὶ σάρκα, καὶ σχῆμα, καὶ μορφήν, καὶ εὐρύθμον κίνησιν, νὰ μεταδώσῃ αὐτῇ τὸν ἰδιαίτερον χαρακτῆρα τοῦ γένους μας, τὸ πνεῦμα, τὴν φωνὴν, τὸν βηματισμὸν, τὴν ὁμοιότητα τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἰδιοπροσωπίας, δυνάμενον ἐνὶ λόγῳ νὰ μεταβάλῃ τὴν στιχουργίαν εἰς Ποιήσιν ἀληθινήν. — Ποῖον δὲ τὸ μέσον αὐτό; Ἡ προσεκτικὴ μελέτη, ἡ ἐπίμονος καὶ ἀκούραστος ἀναδιφή, ἡ ὁλομελὴς κτῆσις τῆς ΠΑΤΡΙΟΥ ἱστορίας.

Ἡ μελέτη τῆς πατρίδος ἱστορίας θέλει διδάξῃ τὸν ποιητὴν οὐσιωδέστατόν τι καὶ ἀναγκαϊότατον ἀξίωμα, ὅτι, μὴ ἐξ ἀμβροσίας, ἀλλ' ἐκ πλοῦ, οὐσίας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως πεπλασμένης, ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν βίος δὲν σύγκειται μόνον ἐξ ἀρετῶν καὶ προτερημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐλαττωμάτων ἐστίν. Ἐπειδὴ δὲ πρῶτιστος τῆς Ποιήσεως σκοπὸς, μάλιστα εἰς τὰς ἡμέρας μας, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ τοῦ γένους διαμόρφωσις μᾶλλον, ἢ ἡ τέρψις μιᾶς τάξεως πολιτῶν ἀργῶν, ὁ ποιητὴς, παρὰ νὰ πανηγυρίξῃ μετὰ νουθεσίας τὰς πατραγαθίας μας, καὶ νὰ διακωδωνίξῃ νυχθημερόν τὰς ἀρετάς μας, ὀφείλει κάλλιον νὰ σπουδάσῃ μίαν κατὰ μίαν καὶ ψυχολογικὴν ἐξυδερκεῖα τὰς ἀδυναμίας μας, ὀφείλει, χρώμενος οὐκέτι τηλεσκοπίῳ, ἀλλὰ μικροσκοπίῳ, νὰ ἐξακριβώσῃ τὸν ἐσώτατον τῆς καρδίας μας ὀργανισμόν, καθὼς ὁ ἀνατόμος ἐξακριβοῖ καὶ περιγράφει τὰς ἐλαχίστας τῶν ζωτικῶν ὀργάνων ἀρτηρίας. ὀφείλει κατὰ τὴν προπαίδειαν ταύτην νὰ μελετήσῃ, οὐχὶ τὰς βιογραφίας εἰκοσιν ἢ τριάκοντα ἡρώων, οὐ μόνον τὰ κλέη ἐξόχων τινῶν βασιλέων ἢ στρατηγῶν, ἀλλὰ σύνολον καὶ συγκεκριμένην τὴν ἠθικοφυσικὴν τοῦ ἔθνους βιολογίαν, τὴν κρᾶσιν αὐτὴν, ἥτις χαρακτηρίζει, καὶ ἀκριβῶς διαγνορίζει τὸν ἑλληνικὸν λαόν. Ὅταν ὁ ποιητὴς εἰς τὰ προθύρῃα τοῦ ἱστορικοῦ ναοῦ ἀποθέσῃ τὴν ἀνυπομονήσαν, ἥτις τυραννικῶς ἐπισπᾷ καὶ σύρει αὐτὸν πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν εὐκόλων, ἀλλὰ ματαίων ἐπικροτήσεων, ὅταν τῆς ὅλης ἐθνότητος τ' ἀπόρρητα μυθεῖς, καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς πληρωθεῖς τοῦ θεσπεσίου πνεύματος τῆς μερικότητος, συναισθανθῇ αὐτὸν ἱκανὸν νὰ ἐξομώσῃ τὴν φιλαυτίαν του, ν' ἀρνήσῃ τὴν ἰδίαν αὐταρέσκειαν, νὰ παραιτηθῇ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματός του, εἰ δυνατόν, τότε δὴ θέλει γνωρίσῃ ποῦ ἀληθῶς ἡ ἀληθὴς Ποιήσις ἐνδιατρίβει, ἐάν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον μόνον, ἢ καὶ εἰς τὸ παρὸν ὁμοῦ, τότε θέλει δεδόντως ἐκτιμᾷσις ὁποῖας τινὸς καὶ ὁποῖας ἰδανικότητος ἐπιδεκτικὴ εἶναι ἡ ἐποψὶς αὐτῆς τῆς χυδαίας πραγματικότητος, ἐξ ἧς προλαβόντως ἀπέτρεψε μετὰ φρίκης τὸν ὀφθαλμόν. Ὅχι, δὲν ἐμάκρυνεν ἡ Θεῖα Πρόνοια τὸν βίον μας ἐπὶ ματαίῳ, οὐδ' ἀσκόπως ἐταπείνωσε τὴν γενεάν μας ἄχρως ἀνδραποδισμού! Ἐμάκρυνεν ὁ Θεὸς τὸν βίον μας, ἵνα ἐκ τῆς παρατεταμένης ἡμῶν ἱστορίας λάβωμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἀληθινόν, ἡγουν μαθήματα θετικῆς σοφίας, πείρας, ὑπομονῆς, φιλοδοξίας, κοινωνικῆς πρακτικότητος. Ἐταπείνωσε δὲ ἡμᾶς ἐν ἐξουδενώσεϊ, ὅσον

οὐδένα ἄλλον λαὸν τῆς γῆς, ἵνα διὰ καταισχύνῃς καταβάλῃ τὸν τύπον μας, ἵνα ἐν τῷ σχολείῳ τῆς προπατορικῆς συμφορᾶς διδαχθῶσιν οἱ μεταγενέστεροι τὴν ἀσκήσιν τῆς συνέσεως, τῆς προνοίας, τῆς μετριοφροσύνης.

Ἄλλος οὖν τῆς κομψαστικῆς φιλοπατρίας σου, ποιητά! Ἐπὶ ὁ εἰς τῆς ἀνδρείας δὲν παράγει ἢ τὸν θαυμασμόν. Ὁ δὲ θαυμασμός, ὡς ἐνεργὸν ἐπὶ τοῦ πνεύματος μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τῆς καρδίας, ὑφίσταται μέρος ἐποσιωδῆς καὶ δευτερεύον τῆς Ποιήσεως. Ἡ ἐνόμισας τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα ἀρχόμενον καὶ λήγοντα εἰς τὰς ἡμέρας μας; Οὐχ ἤττον ἠπατήθη. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς οὐτε ἤρξατο, οὐτ' ἔληξεν εἰς τὰς ἡμέρας σου. Θέλει περὶ τοῦτου ἐγκαίρως σὲ καταπέσει ἡ μελέτη τῆς πατρίδος ἱστορίας. Κεκρυμμένος θησαυρὸς ἀγῶνων, παθοποιίας, ἠθολογίας, δραματικότητος, κόσμος ὅλος ἐμφύχου πρωτοτυπίας καὶ τέχνης σαρκοποιητικῆς σὲ περιμένει ὀπισθεν τοῦ παραπετάσματος, ὅπερ πρὸς τὸν ἀνιστόρητον ἀποκρύπτει τὴν ὁδύσειαν τοῦ παρελθόντος, τὰ οἰκτιστα τῆς οἰκογενείας μας δεινοπαθήματα, τὸ μακρὸν ἐκεῖνο καὶ συγκινητικώτατον τῆς ἀγίας Ἑλλάδος μαρτυρολόγιον! Βρῦσαι τὰ ἐπεισόδια πρὸ ὀφθαλμῶν σου. Βρίθῃ ἡ χρονογραφία τοῦ βυζαντινοῦ μεσαιῶνος, βρίθῃ ἡ ἱστορία τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως θεμάτων, ὠρισμένων καὶ ἠθικῶς διδασκαλίας νὰ παρέξῃς, καὶ ἐθνικὰς ἀνασκιρτήσεις νὰ μεταδώσῃς πρὸς τὸ γένος. Μήγαρ αἱ τρεῖς αὗται περίοδοι δὲν πληθούσι χαρακτηρῶν ἀξιοζωγραφῆτων, περιπετειῶν ποικίλων, ἀρετῶν μεγάλων καὶ μεγάλων ἐλαττωμάτων, καταστροφῶν παντοδαπῶν, συμβάντων, ἀξίων καὶ πλατυτέρας καὶ ἀκριβεστερας σκηνογραφῆσεως; Μήπως, φερεῖται, ἀνταξία τῆς Ἀληπασιτικῆς ἐποποιίας, (ἢν ἄλλως τε ἐκούρασθῃμεν ἀναμασσώμενοι), δὲν εἶναι ἡ ποιηματογραφία τῆς ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχίας ἐκείνης, ἐνθα Ἕλληνες προμαχοῦσι πρὸς καταστροφὴν τοῦ Τούρκου; ἢ ἡ ἄλυσις τῆς Κύπρου, ὅπου καὶ αὐταὶ αἱ γυναῖκες ἐπιτυχάνουσι στεφάνων δόξης καὶ ἡρωισμού; ἢ αἱ τραγικαὶ πτώσεις τῆς Ρόδου καὶ τῆς Χίου; ἢ αἱ δώδεκα ἐκεῖναι καθ' ἑνὲς αἱματῶναι τῶν Κρητῶν ἐπαναστάσεις, ἐξ ὧν ἡ τελευταία διαπρέπει ὡς σπαρακτικώτατον καὶ περικαλλέστατον τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως ἐπεισόδιον; ἢ ἡ ἄλυσις τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ Μωῦσεϊ, καὶ συμφορᾶς αἱ οἰκτρὰ τύχαι τῶν οἰκῶν τοῦ Νοταρᾶ, τοῦ Φραντζῆ, τοῦ Χρυσολωρᾶ; ἢ ἡ κατὰκτησις Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Δανδόλου, καὶ ἡ ἐπὶ Στατηγοπούλου ἐνδοξὸς αὐτῆς ἐπανάστασις; Μήπως ἄξια διατραγώδησεως δὲν κρίνεις τὰ παθήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ διαρκούσης τῆς πρώτης Σταυροφορικῆς περιόδου, ἢ τὰς ἀνδραγαθίας τοῦ Βουλγαροκτόνου, τοῦ Νικηφόρου Φωκά, τοῦ Δεσπότη Ἰσαύρου, τοῦ Ηρακλείου; ἢ τὸ ἐλεεινὸν τέλος τοῦ Μαυρικίου καὶ πάσης τῆς οἰκογενείας του; ἢ τὰ καταπληκτικὰ μαρτύρια τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ χριστιανισμοῦ...; Ἀλλὰ τί πρῶτον, τί ὕστερον νὰ ἐρωτήσωμεν; ἔχει θέματα

διδασκαλίας καὶ περὶ παθῆς ὁ χριστιανικὸς βίος τῆς Ἑλλάδος α ὅς ἀνθρῶ καὶ φύλλα γίνεται ἥρος ὥρη. » — Ἄρες οὖν, ὦ ποιητὰ, τὴν σὴν καὶ τὴν τῆς ζωῆς γενεᾶς κενόσπουδον ἐπαιώρησιν· χαμαὶ δὲ προσπεσὼν, ἐν οὐκῶ φιλήματι κατασπᾶσθαι τὸ στερεὸν ἔδαφος τῆς πατρίδος ἱστορίας! Κτῆσον, παρὰ βιβλία πολλὰ, γνώσεις πολλὰς καὶ πρακτικὰς ἐκ τοῦ παρόντος· ζῆθι δ' ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐν ταῖς μερῖμαις τῶν αἰώνων, ἐὰν θέλῃς νὰ ζήσῃς ἐν τῷ μέλλοντι! Σύναξον μετ' ἐπιμελείας θρησκευτικῆς ὅσα συμφορὰν μνημόσυνα περισκεπάζει ἡ ζωὴ αὐτῇ, καὶ τὰ λείψανα τοῦ ναυαγίου τῆς ἀποταμίευσον, ὥς ὁ ἀρχαιολόγος ἀποθησαυρίζει τὰ συντρίμματα τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων. Οὕτω προετοιμασθεὶς, λάβε τὸν κάλαμον! Δὲν θέλεις μὲν ἀγγλίσαι, γαλλίσαι γερμανίσαι· ἀλλ' ὅμως, ἀναλογίαις, θέματα, σχήματα, βαρὰς αὐτόθεν ἀρυσθεὶς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, θέλεις εἰς ἀμοιβὴν ἀναδειχθῇ ὅλος ὁ νεώτερος Ἕλλην ὀφείλει καὶ πρὸς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν, καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικόν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοῦ ν' ἀναδειχθῇ περιφρονητὴς, δηλαδὴ, τῆς χαμαζήλου ἀπομιμήσεως, ὑπερόπτης τῆς σοφισματώδους ἑτεροδιδασκαλίας, μόνος δὲ αὐθεντικὸς καὶ πρόσφορος τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ βιολογίας δοκιμαστὴς, μόνος καὶ πρῶτος τοῦ μητρικοῦ προσώπου ὁμοιωτὴς ἀξιοπύστος. Θρησκεία, Πόλις, Ἱστορία, Φιλοσοφία ἐν τῷ ἐντάλματι τούτῳ συνάπαντῶνται, καὶ ἀλλήλαις ἐπικρατύνονται· ἐν τούτῳ, καὶ μόνον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ συμπλέγδην παραφαινόμεναι, τὴν θεόμορφον καὶ ἀκτιστοδόλον ὅψιν ἀποκαλύπτουσι πρὸς τὸν ἐκλεκτόν. Ἐξικονίζων τῆς πίστεως τὰ θαυματουργήματα καὶ τὴν φιλόφρονον ἀποστολήν· ἐκμάσσω τύπους ποιητικῶν πρωτοφανείων, καινοπρεπεῖς, ἰδιωματικούς· ἡθογραφῶν χαρακτήρας, εἰς λήθην ὑπὸ τῆς ἀμαθείας παραδοθέντας, ἢ παρὰ τῆς δεισιδαιμονίας ἡμυρωμένους· εἰς τὸ σκοτεινὸν τοῦ χρόνου ἀγαστήριον διατοξεύων τὸ φῶς τοῦ λόγου, τῆς πείρας, τῆς καθόλου συνειδήσεως, θέλεις μὲν καὶ σὺ διὰ ζωηρᾶς γραφίδος ἐπιλαμπρύνει τὸν περισπούδαστον αὐτὸν δεσμόν, ὅστις ἀναπλέκει τὸν ἀκαρὲς τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὴν ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον ἀρμονίαν τῆς λογικῆς πολιτείας, ἀλλὰ μάλιστα πάντων θέλεις μετακινήσει τὸν λίθον, ὅστις εἰσέτι καταβαρύνει καὶ κατακρύπτει τῆς πατρίδος σου τὴν ψυχὴν. Τὸ παρελθόν, ζωογονούμενον καὶ ψυχοτροφούμενον ὑπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παρόντος, ἐμπνουν, παλίμψυχον, πνευματοκίνητον ἀναβιώσεται εἰς τὰς σελίδας σου!

ὑποβάλλομεν εὐλαβῶς τὰς εὐχὰς ταύτας πρὸς τὸν Κ. Τυπάλδον, διότι περιτιμῶμεν καὶ τὸν ἄκρατον ἑλληνισμὸν, καὶ τὴν πολυμάθειαν, καὶ τὸ κριτήριον τοῦ ἀνδρός· διότι ἡμεῖς, οἱ ἐκ τοῦ σύνεργος θαυμάσαντες τὴν ἐξοχὸν αὐτοῦ ποιητικὴν εὐφυΐαν, ἡμεῖς καὶ διαφερόντως γινώσκουμεν ὅσον ὑπὸ τὸν φαινόμενον τῆς στιχομυθίας του χυδαῖσμον κρύπτεται ἀποδοχείον εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἐλπίδων, ὑψηλῶν ἀποσκοπῶν. Ὁ Κ. Τυπάλδος, καὶ ποιητικῆς τέχνης ἐραστὴς, καὶ θεωρητικῆς φιλολογίας δι-

δάσκαλος, ἔχει δικαίωμα, χυδαῖσσι πρὸς τὸν λαὸν ἀπευθυνόμενος, νὰ φωνήσῃ τὸ Κικερωνεῖον ἐκεῖνο· α Usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reservavi. »

ΣΠ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ.

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΜΝΗΜΑΤΑ.

(Συνέχ. ἴδε φυλλ. 135.)

—οοο—

B'.

Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Μεγάλου Καρόλου εἰς
Ἀκουίστρατον 1804.

Τοὺς ὀλίγους μῆνας, οὕτινες προηγήθησαν τῆς στέφειός του, ὤρισεν ὁ Ναπολέων εἰς ἐπίσκεψιν, μετὰ τῆς αὐτοκρατορίας Ἰωσηφίνης, πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας, ἢ μᾶλλον τῆς ἀπείρου χώρας ἣν αἱ κατακτήσεις τῆς μοναρχίας, τῆς δημοκρατίας, καὶ τῆς δικτατορίας εἶχον προσθέσει εἰς τὸ βασιλεῖον τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου καὶ τοῦ μεγάλου Λουδοβίκου. Ἡ Γαλλία εἶχε τότε ἐξογκωθῇ μέχρι τῶν φυσικῶν τῆς ὁρίων, καθὼς κεκτημένη ἄπασαν τὴν ἀκτὴν τοῦ Ρήνου, τὴν Σαβαυδιαν, τὴν Γενεύην, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Βραβάντην, πρὸς δὲ καὶ τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς Νικαίας καὶ τῶν περικύκλων τῆς. Αἱ δὲ Ἀλπεῖς, τὰ Πυρηναῖα, ὁ Ὀλιεανὸς, ἢ Μεσόγειος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετατοπισθῶσιν· ἡ Ναπολεόντειος λοιπὸν Γαλατία ἐξετείνετο τότε εἰς τὴν ἀληθὴ αὐτῆς περιφέρειαν, ἐκείνην ἣν ἐφαίνετο ὅτι κατέδειξεν ὁ θεὸς δι' ἐνὸς νεύματος εἰπὼν· α ἰδοὺ ἡ Γαλλία. »

Ἡ παρουσία τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὰς ἀρτί ἀναγνωρισθείσας Γαλλικὰς χώρας ἀνῆλθε πανταχοῦ μέγαν ἐνθουσιασμὸν· τὰ χωρία ἤρριζον πρὸς τὰς πόλεις περὶ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ ὑποδεχθῶσι τὸ ἐνδοξον ζεῦγος, ὅπου δὲ καὶ ἂν ἔστρεφέ τις τοὺς ὀφθαλμούς ἀπὸ τῆς ἀψίδας, χαρμῶνους πυράς, τελετὰς, συμπόσια, καὶ παντὸς εἶδους διασκεδάσεις. Ὁ Ναπολέων δὲν προέθετο σκοποὺς δεικνύμενος εἰς τοὺς ὑπηκόους του, πρῶτον, νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τῆς παρουσίας του πᾶν ὅ,τι ἰδύνατο νὰ ἐνθυμίσῃ τὰ σφάλματα τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ δευτέρον νὰ δώσῃ ἀφοδρὰν ὥθησιν εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς τέχνας ἢ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἃς δεκαπέντε ἔτων παραχαλὶ εἶχον φέρεῖ εἰς ἐντελὴ μαρμαρὸν. Ὁ διπλοῦς δὲ οὗτος σκοπὸς κατωρθώθη παντὸς, ὅπου ὁ Ναπολέων ἐπάτησε τὸν αὐτοκρατορικὸν τοῦ πόδα, φέροντα ἐπὶ τοῦ Μαρτέγκου τὸν πτερινιστήρα. Τὸ Λούγδουνον ἐρημωθὲν ὑπὸ τῶν τηλεβόλων τοῦ 1803 ἔτους ἤρχισε νὰ ἐξέρχεται τῶν ἐρειπίων του· ὁ δὲ λιμὴν τῆς Τουλώνας ἐπληρώθη ὑπὸ

πολλῶν ἐμπορικῶν, ἡ Ἀλλὴ ἀνφοδόμησε τοὺς προμαχῶνας τῆς, καὶ ὁ Ἅγιος Κεντίνος, ἡ Ἀμιένση, ἡ Ρουβαίξια, ἡ Ρουενία, καὶ ἡ Καμβραῖα εἶδον τὴν θαυμασίαν τῶν βιομηχανιῶν ἐξελθοῦσαν τοῦ ληθαργικοῦ ὕπνου εἰς ὃν ἐφαίνετο βεβυθισμένη πάντοτε, ὥς διὰ μαγείας ἀνέλαβον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωηρότητά των, καὶ τοῦτο διὰ τῶν προσπαθειῶν ἐνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου!

Ἰπὲρ πᾶσαν δ' ἄλλην πόλιν ἀνεδείχθη τὸ Ἀκουίστρατον διὰ τὰς θορυβώδεις ἐνδείξεις τῆς χαρᾶς του. Ἡ αὐτοκρατορία εἶχε προηγηθῇ τοῦ Ναπολεόντος ὀλίγας ἡμέρας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὅπως φοιτήσῃ ἐν αὐτῇ εἰς τὰ λουτρά, καὶ εἶχε παρευρεθῇ εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ μεγάλου Καρόλου, τὴν καταργηθεῖσαν μὲν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἐπανορθωθείσαν ὑπὸ τοῦ Ναπολεόντος κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα. Ὀλίγας δ' ἡμέρας μετὰ ταῦτα, τὴν 18 Αὐγούστου 1804, ἡ ἀφίξις τοῦ αὐτοκράτορος ἐχαίρετίσθη διὰ ζωηροτάτων ζητωκραυγῶν, ἐπὶ δὲ τῆς διαμονῆς του τῷ ἐδόθησαν θερμότητες ἐνδείξεις ἀγάπης ἀληθοῦς, εὐγενῶς διαδηλωθείσης. α Μεγαλειότητε, εἶπεν ἐν τῷ λόγῳ τοῦ ὁ δῆμαρχος τῆς πόλεως, εἴμεθα ἤδη Γάλλοι κατὰ τὴν καρδίαν καὶ κατὰ τὰ ἦθη· τῶρα δὲ ἐγείναμεν τοιοῦτοι καὶ κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σημαίν· ἦτο δυνατόν νὰ γείνη ἄλλως; Ἐν Ἀκουίστρατῳ δὲν παρέδωκε εἰς τὸν Πλάστην ὁ Μέγας Κάρολος τὴν ἡρωϊκὴν τοῦ ψυχῆν; καὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα τοῦ μεγάλου ἀνδρός τὰ καίμενα ἐν μέσῳ ἡμῶν δὲν εἶναι τοῦ μυστικῶν ἐνέχειρον τὸ ὑποσχόμενον μετὰ παρέλευσιν χιλίων ἐτῶν εἰς τὸ Ἀκουίστρατον τὴν μετὰ τῆς μεγάλης Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας ἐνωσίν του, καὶ τὴν μετὰ τὴν του ὑπὸ τὸ σκήπτρον ἑτέρου μεγάλου Καρόλου (α);

Ἀπήντησε δ' εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην ὁ Ναπολέων μετὰ τῆς οἰκείας αὐτῷ εὐχερείας καὶ ὀρθῆς κρίσεως.

α Πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, εἶπε, δὲν εἴθε πλέον Γάλλοι. Διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Καρόλου σὰς ἀφῆρεθῃ ὁ ὥραϊος οὗτος τίτλος, ἀλλ' ἰδοὺ τὸν ἀνεκτῆσατε, καὶ διὰ παντός. Ἢδὴ δὲ οἱ βραχίονες τῶν τέκνων σας εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν γαλλικῶν ὅπλων, καὶ εἰς τὰς τάξεις μας ἐδείχθητε ἄξιοι τῆς συγγενείας, ἣν διὰ τῶν προγόνων σας ἔσχετε μετὰ τοῦ μεγάλου ἔθνους. Δημοτικοὶ σύμβουλοι τοῦ Ἀκουίστρατον, εἶπατε τοῖς συμπολίταις σας ὅτι ἀπὸ τῆς σήμερον ἡ τύχη των εἶναι συνδεδεμένη πρὸς τὴν τοῦ κράτους μου, καὶ ὅτι ἀνευρίσκοντες τοὺς τίτλους καὶ τὰ δικαιώματα σας καταστραφέντα ἀπὸ ὀκτὼ αἰώνων βαρβαρότητος, εὗρετε πρὸς τοῦτοίς τοὺς Γάλλους, ἄλλους φίλους καὶ ἀδελφούς (β). »

(α) Προσφώνησις τοῦ Efferts Προέδρου τῶν Ἐφετῶν τοῦ Ἀκουίστρατον.

(β) Μνημότυπον τῆς 26 Καρπίου ἔτους 12 τῆς Δημοκρ. (13 Σεπτεμ. 1809)

Τὰ θέατρα, τὰ καφενεῖα, οἱ περίπατοι καὶ ὅλα τὰ δημόσια μέρη, ἀντλήουν ἐκ τῆς γενικῆς ἀγαλλιάσεως.

Ὁ δὲ Ναπολέων ἦτο λίαν συγκινημένος διὰ τὰς ἐνδείξεις ταύτας, καὶ ἤξευρε, καθὼς καὶ ἡ Ἰωσηφίνα, νὰ ἀπαντᾷ εἰς αὐτὰς μὲ τὸν τρόπον αὐξοῦντα τὸν ἐνθουσιασμόν.

Μίαν δὲ πρωΐαν ὁ Ναπολέων καὶ ὁ αὐλάρχης του πορευθέντες νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν λαμπρὰν μητροπόλιν τῆς πόλεως, μνημεῖον γοτθικὸν μεγίστης ἀξίας, ἐστάθησαν ἐμπροσθεν πλαγίου τινος παρεκκλησίου, ἐλκύσαντος τὴν προσοχὴν των, διότι ζοφερόντι καὶ μυστηριώδες φῶς ἐπέλαμπεν εἰς αὐτό. Πρώτῃς δὲ τὸν πρεσβύτερον τὸν χρησιμεύοντα αὐτῷ ὡς ὁδηγόν, τί ἦτο τὸ παρεκκλήσιον ἐκεῖνο;

— Μεγαλειότητε, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, εἶναι τὸ νεκρικὸν παρεκκλήσιον ὅπου ἀναπαύεται ὁ ἐνδοξὸς σας προκατόχος ὁ μέγας Κάρολος (α).

— Ἐδῶ κεῖται τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου Καρόλου; εἶπεν ὁ Ναπολέων κλίνων σκεπτικῶς τὴν κεφαλὴν. Εἴθε βέβαιος;

— Βεβαιώτατος, Μεγαλειότητε.

— Ἄν ἔχη οὕτω, θέλω νὰ ἰδῶ τὸν τάφον του.

— Μεγαλειότητε, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, ἡ κατάβασις τοῦ ὑπογείου εἶναι τραχέα καὶ δύσκολος, καὶ ἀπὸ τοῦ πέμπτου Καρόλου οὐδεὶς ἐθεσεν εἰς αὐτὴν τοὺς πόδας του.

— Ὅθ θέσω ἐγὼ τοὺς ἐμούς, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων. Εἴτα στραφεὶς πρὸς τὸν Δυρὸν τῷ εἶπε τινὰς λέξεις εἰς τὸ ὠτίον· ὁ δὲ αὐλάρχης ἐξῆλθε, καὶ ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον ὁδηγῶν δωδεκάδα ὑπαξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ.

— Σηκώσατε τὴν πλάκα ταύτην, εἶπεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἀνάψατε δάδας. . . . Στρατιῶται! προσέθηκε μετὰ σιωπῇ ἀποκαλυπτόμενος, μέλλετε νὰ εἰσχωρήσητε εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ μεγάλου Καρόλου.

Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἀφῆρσαν τότε τὰ καλύμματα των, καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Δυρὸς, κατὰ ὁδὸν τὸ τέλος νὰ ἀνασηκώσωσι τὸν ὑπερμεγέθη λίθον, τὸν κλειόμενον τὸ στόμιον τοῦ ὑπογείου. Εἴτα δύο ἐξ αὐτῶν λαβόντες δάδας κατέβησαν πρῶτοι· ἡ κολουῦσαν δὲ ὁ Ναπολέων, ὁ αὐλάρχης καὶ ὁ Δυρὸς.

Αἱ βαθμίδες αἱ φέρουσαι εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑπογείου, διάβρωτοι ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἦσαν πάντῃ σεσηρωμένοι, καὶ καθ' ἕκαστον βῆμα ἐκινδυνεύει τις νὰ ὀλισθήσῃ ἢ νὰ πέσῃ ἐπὶ λίθων ὑπερμεγέθων καταπεσόντων ἐκ τῆς ὀροφῆς καὶ φρασσόντων τὴν ὁδόν. Ὁ Ναπολέων κατῆλθεν ἀσκεπής· ὁ δὲ πρεσβύτερος, ἐνεκα ἐμφύτου σεβασμοῦ, εἶχε καταβύβασαι τὴν

(α) Ὁ Μέγας Κάρολος ἀπέθανεν ἐν Ἀκουίστρατῳ τῷ 814 καὶ ἐν αὐτῷ ἤρχισε καὶ ἔληξεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Δύσεως. Δὲν παρετήρηθη νομίζω εἰσέτι ὅτι ὁ Ναπολέων ἀπέθανε πολιτικῶς μετὰ χίλια ὀκτιῶς ἔτη, ἦτοι τὸ 1813, καὶ ὅτι ὁμοίως ἤρχισε καὶ ἔληξεν ἐν αὐτῷ ἡ δυτικὴ αὐτοκρατορία ἣν κατὰ μίλησιν τοῦ μεγάλου Καρόλου ἠθέλησε νὰ ἰδρύσῃ.

καλύπτειν τοῦ ῥάσου του. Μετὰ πολλοὺς δὲ κό-
πους ἐφθασαν τέλος, τὴν τελευταίαν καταβάντες
βαθμίδα, εἰς θύραν λιθίνην, τὴν μόνην εἰσόδον εὐ-
ρείως θολωτοῦ ὑπογείου, οὗ οἱ μεγάλοι λίθοι ἐστά-
λαζον νίτρον ἀπολιθοῦμενον πρὶν ἢ αἱ σταγόνες αὐ-
τοῦ ἐγγίσῃσι τὴν γῆν· τῶν λαμπάδων ἡ λάμψις
ἐθλάτο παραδόξως ἐπὶ τῶν ὑγρῶν τοίχων· εἰς τὸ
φῶς δ' αὐτῶν ἐφάνη μέγας λίθινος σαρκοφάγος, ἐν
μέσῳ τῆς αἰθούσης κείμενος καὶ φέρων τὴν ἀπλὴν
ταύτην ἐπιγραφὴν· Carolus Magnus obijt 814,
(Κάρολος ὁ μέγας, ἀπέθανε 814)· οὐδὲν δ' ἄλλο
ὑπῆρχεν ἐν τῇ αἰθούσῃ.

Σκεπτικὸς ἐστάθη ἐπὶ μικρὸν ὁ Ναπολέων πρὸ τῆς
λιθίνης κλίνης τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς καρλοβιγγίου γε-
νεᾶς, εἴτα δὲ ἐνευσε πρὸς τοὺς ὑπαξιωματικούς, οἵ-
τινες διὰ μοχλῶν ὕψωσαν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ τὸ
βαρὺ πῶμα τοῦ σαρκοφάγου, καὶ τὰ λείψανα τοῦ
μεγάλου Καρόλου ἐφάνησαν γυμνὰ εἰς τοὺς θεατάς.

Ὅστ' αἱ ἰδοὺ τὸ μόνον λείψανον ἐκείνου ὅστις εἶχε
σαλεύσει τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ποῦ καὶ ποῦ κύνες
ἐρυθρὰ ἐδείκνυν ἐπὶ ἡ χλαμύς, ὁ αὐτοκρατορικός
οὗτος μανδύας, ὅστις ἐξηρημάτισε καὶ πορφύρα τῶν
Καيسάρων, εἶχε χρησιμεύσει ἀντὶ σαβάνου εἰς τὸν
υἱὸν Πιπίνου τοῦ βραχέως. Τὸ δὲ διάδημα, τὸ
σκήπτρον, οἱ περυσιστῆρες καὶ ὁ αὐτοκρατορικός
δακτύλιος, εἰ καὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ παχείας σκα-
ρίας, εἶχον ὅμως μείνει ἀβλαβεῖς, καὶ ἐκείντοι παρὰ
τὰ ἐξηρηρωμένα ἐκείνα ὅστ' αἰ καθιστοῦντα αὐ-
τά. Τὸ κολοσσιαῖον ἀνάστημα τοῦ νικητοῦ τοῦ Βι-
τικίνδου καταδείκνυτο καθαρῶς ὑπὸ τοῦ μήκους τῶν
ὀστέων, καὶ τὸ μέγεθος τῆς κεφαλῆς του ἦν ἀνάλο-
γον πρὸς τὰς ιδέας αἱ ἐνέκλειεν.

Ὁ Ναπολέων ἐκυβεν ἐπὶ τῶν ἐνδοῶν ἐκείνων
λείψανων, καὶ ἤγγισεν εὐσεβῶς μετὰ τὰ χεῖλη του
τὸ ξηρὸν ἐκεῖνο μέτωπον, εἴτα δὲ ἀνυψῶν βραδέως
τὴν κεφαλὴν εἶπε μετὰ πόνον φωνῆς ἀπερίγραπτον·

— Ἰδοὺ ὁ ἄρξας ἀπάτης τῆς γῆς·

— Μεγαλειότατε, εἶπε τότε ὁ πρεσβύτερος, ἡ
Μεγαλειότης σας δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ὁ μέγας Κάρο-
λος συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ἁγίων. Συγχωρή-
σατέ μοι, ἀφοῦ μοι ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ
ιερά του λείψανα, νὰ ἀπευθύνω ἐδῶ τὰς προσευχάς
μου πρὸς ἐκεῖνον ὃν ὁ Θεὸς ἐθήκεν, ἐπὶ μὲν τῆς γῆς
μεταξὺ τῶν μεγαλειτέρων μοναρχῶν, ἐν δὲ τῷ οὐρα-
νῷ μεταξὺ τῶν ἁγίων του. — Προσευχήθητε, Κύ-
ριε ἐφημέριε, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, καὶ πρὸ πάν-
των προσευχήθητε διὰ τὴν Γαλλίαν, ἥς τὸ μεγα-
λεῖον ἐθεμελίωσεν ὁ μέγας Κάρολος.

Τότε ἐγονάτισεν ὁ ἱερεὺς καὶ προσευχήθη μεγα-
λοφώνως. Καὶ ὁ μὲν Ναπολέων, τὴν κεφαλὴν κε-
κλιμένην ἔχων, τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους ἐπὶ
τοῦ στήθους, καὶ τὰ βλέμματα προσηλωμένα ἐπὶ
τοῦ νεκροκραββάτου, ἵστατο ὀλίγα βήματα ὀπίσω,
ὁ δὲ αὐτάρχης καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ πυροβο-
λικοῦ ἐφάνιντο λίαν συγκινημένοι ἕνεκα τῆς σο-
βαρᾶς ταύτης σκηνῆς. Ἀμα δ' ἐτελείωσε τὴν προσ-
ευχὴν του ὁ ἐφημέριος, καὶ ὁ Ναπολέων ἐνευσε πρὸς

τοὺς ἀξιωματικούς· οὗτοι δὲ μετὰ τὴν αὐτὴν ἐπιδε-
ξιότητα ἐθήκαν πάλιν τὸ πῶμα ἐπὶ τοῦ τάφου.

— Ὁ Μέγας Κάρολος θὰ ἀφῇση ἐντὸς ὀλίγου
τὴν κατοικίαν ταύτην τὴν τόσον ἀνάξiam τῆς φή-
μης του, εἶπε τότε ὁ Ναπολέων πρὸς τὸν ἐφημέ-
ριον. Θὰ τῷ ἀνεγείρω μασώλειον, τὸ ὁποῖον διὰ
τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του θὰ
δύναιται νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ιδέαν
τοῦ μεγαλείου τοῦ μονάρχου ἐκείνου.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, ὁ αὐτοκρά-
τωρ Κάρολος ὁ Β' ἐξέφρασε, λέγεται, κατὰ τὴν εἰς
τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐπίσκεψίν του τὴν αὐτὴν ἐπι-
θυμίαν, καὶ ἐν τούτοις μένει αὐτὸ εἰσέτι εἰς τὴν θέ-
σιν του.

— Ὁ Κάρολος Β' δὲν ἦτον Γάλλος, ἀπήντησεν
ἐντόνως ὁ Ναπολέων, καὶ τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ
Μεγάλου Καρόλου ὑπῆκουσε πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν
ιδίαν ὑπερηφάνειαν ἢ εἰς τὸ καθῆκον· διότι εἰ-
πέτε μοι, αἰδεσιμώτατε, ποῖα σχέσις μεταξὺ τοῦ
νικητοῦ τῶν Σαξόνων, τῶν Ἀγγλῶν, τῶν Ἰσπανῶν
καὶ τῶν Λομβαρδῶν, καὶ τοῦ δειλοῦ μονάρχου ὅστις
δὲν ὠρελήθη οὐδὲ ἀπὸ τὰς νίκας του οὐδὲ ἀπὸ τὴν
πολιτικὴν του ὅπως ἄρξῃ τῆς Εὐρώπης; Ὁ ἐρημίτης
τοῦ Ἁγίου Ἰούστου, ὁ ἄνθρωπος ὁ μόνον ἔχων προσ-
ωπικὴν ἀξiam τὴν ἀνικητότητα τῶν ἄλλων μοναρχῶν,
ἦτο ἴσως καλὸς διπλωμάτης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ
ἀξιος νὰ ἐκτιμῇται τὸν Μέγαν Κάρολον; Ἄλλως
ἀρκούντως ἐδείξε τὸ ψευδὲς τοῦ μεγαλείου του
κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐλθὼν νὰ
κατοικήσῃ μετὰ τῶν μοναχῶν.

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ἐφημέριος, καὶ ὁ
Καζιμίρ, βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ἀπεσῆρθη εἰς Πα-
ρισίους εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, καὶ ἐγέ-
νετο μάλιστα καὶ ἱερεὺς αὐτῆς· ὁ ἡγεμὼν ὅμως ἐ-
κείνος δὲν ἦτο ἄμοιρος οὐδὲ μεγαλείου οὐδὲ πολι-
τικῆς ἱκανότητος.

— Συμφωνῶ, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, ἀλλ' ὁ
βασιλεὺς δὲν πρέπει ν' ἀποθνήσκῃ παρὰ εἰς τὸν
θρόνον του ἢ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

— Οἴμοι! ἀπήντησε στεναζὼν ὁ ἐφημέριος, ὁ
ἄνθρωπος δὲν εἶναι πάντοτε ἐλεύθερος νὰ ἐκλεξῇ
τὸ τέλος του· μονάρχης ἢ ιδιώτης ὑπόκειται εἰς τὴν
θεῖαν βούλησιν, καὶ εὐτυχὴς ὁ δυνάμενος ὅταν θέτῃ
τὸν πόδα εἰς τὴν οὐδὸν τοῦ τάφου νὰ εἴπῃ ἡ ἐ-
πραξία ὅτι ὤφειλον νὰ πράξω.

Αἱ λέξεις αὗται προφερθεῖσαι μετ' εὐαγγελικῆς
γαλήνης, ἐφάνησαν καταστήσασαι σκεπτικὸν τὸν
αὐτοκράτορα, ὅστις προσέβλεπε μετ' ἀγαθότητος
τὸν ἐφημέριον ἀπήντησε·

— Ἔχετε δίκαιον, αἰδεσιμώτατε, ἀλλ' ἐπιμένω
εἰς ὅτι εἶπον περὶ τοῦ μνημείου τοῦ μεγάλου Κα-
ρόλου. Ἐλπίζω, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Ἱψίστου, νὰ γίνω
ἀρκετὰ ἰσχυρὸς διὰ ν' ἀποδώσω ἀργὰ μὲν ἀλλὰ
μεγαλοπρεπῶς τὸ ὀφειλόμενον τρόπαιον εἰς τὸν με-
γαλειώτερον βασιλέα τοῦ ἔθνους μας.

— Γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου, Μεγαλειότατε, ἀ-
πήντησεν ὁ ἱερεὺς ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ· εὐ-
χομαι ἐκ καρδίας ὥστε ἡ Υ. Μ. ἥτις ἀπέκτισεν ἡδὴ

τὴν εἰς τὰ ὄπλα δόξαν τοῦ μεγάλου Καρόλου, νὰ
ἀπολαύσῃ ὅσον καὶ αὐτὸς τῶν εὐλογιῶν τοῦ οὐρα-
νοῦ, καὶ τῆς ἀφθάρτου εὐτυχίας ἣν φέρουσιν αἱ
μεγάλαι πράξεις αἱ γινόμεναι χάριν τῆς δικαιοσύ-
νης καὶ τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας.

Οὕτω συνομιλοῦντες ἀνῆλθον πάλιν τὴν σκολιὰν
κλίμακα τοῦ νεκρικοῦ ὑπογείου· ὅτε δ' ἐπρόκειτο
ν' ἀποχωρήσῃ ὁ Ναπολέων, ἀποταθείς πρὸς τὸν
ἐφημέριον ὃν εἶχεν ἐκτιμῆσαι εἰς τὰς ὀλίγας ἐκεί-
νας στιγμὰς·

— Χαίρετε, Πανιερώτατε δέσποτα, τῷ εἶπεν, ἐλ-
πίζω ὅτι θὰ ἐπανιδώμεν ἀλλήλους.

Εἰς ταῦτα δὲ νομίσας ὁ καλὸς ἱερεὺς ὅτι ὁ αὐ-
τοκράτωρ εἶχε σφάλει ὡς πρὸς τὸν τίτλον, τῷ ἀ-
πήντησε μετὰ μετριοφροσύνης·

— Μεγαλειότατε, δὲν εἶμαι παρὰ ἀπλοῦς ἐρη-
μέριος τῆς ἐνορίας τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην
ὑπαγομένης, καὶ δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι δε-
σπότης.

— Ἡξεύρω τί λέγω, Πανιερώτατε, ἀπήντησεν ὁ
Ναπολέων, ἐπαναλαβὼν τὴν λέξιν.

Ὀλίγον δ' ἀφοῦ ὁ Ναπολέων ἀπῆλθε τοῦ Ἀκουῖς-
γράνου, ὁ πτωχὸς ἐρημέριος ἐξεπλήχθη σφόδρα,
λαβὼν τὸν διορισμὸν του εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν
καθεδρὰν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, χρευσάσας πρὸ
μικροῦ ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχιερέως Ἀντωνίου
Βερδελέτου. Ὅτε δὲ μετὰ τινα καιρὸν ὁ νέος ἐπί-
σκοπος μετέβη εἰς Παρισίους ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν
αὐτοκράτορα καὶ ὁρκισθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὁ Ναπο-
λέων τὸν παρουσίασε τῇ Ἰωσηφίνῃ λέγων·

— Κυρία, ἰδοὺ εἰς ἐκκλησιαστικὸς ὅστις μ' εὐ-
χαρίστησε σφόδρα κατὰ τὴν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ
Μεγάλου Καρόλου ἐπίσκεψίν μου. Τὸν προεχείρισται
ἐπίσκοπον, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ χρηματίσῃ ἐν τῶν
στηριγμάτων τῆς ἐκκλησίας. Ἐξαιρουμένης, Παν-
ιερώτατε, νὰ προσεύχησθε ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ
θρόνου σας, καὶ ἀποστείνατε τὰς εὐχὰς σας συνεχῶς
εἰς τὸν Μέγαν Κάρολον, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς ἀμφοτέ-
ρους ἡμᾶς καλὸν αἷτιος.

Ἀλλ' αἱ ἐπανέλθωμεν εἰς Ἀκουῖς-γράνον.

Ἐξελθὼν τοῦ ὑπογείου ὁ Ναπολέων εὗρε συνη-
θροισμένον καὶ περιμένοντα αὐτὸν ἐντὸς τοῦ νάρ-
θηκος ἅπαντα τὸν δημοτικὸν σύλλογον, οὗ ὁ πρόε-
δρος τῷ πρότεινε νὰ ἴδῃ τὸν θησαυρὸν τῆς μητρο-
πόλεως, ὅπερ ἐδέχθη ὁ αὐτοκράτωρ. Τότε ὁ δημο-
τικὸς σύλλογος τὸν ὠδήγησεν ἐν παρατάξει ἐντὸς
τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐκεῖ τῷ ἐδείξαν τὰ καλούμενα
Μεγάλα ἁγία λείψανα, ἐκεῖνα δ' ἔστειλεν ἡ αὐτο-
κράτειρα Εἰρήνην δῶρον πρὸς τὸν Μέγαν Κάρολον.
Ἦσαν δὲ τὰ λείψανα ταῦτα ἐναποθεθειμένα εἰς σι-
δηροὺν κιβώτιον, ἐναικωδομημένον ἐντὸς τοῦ τοί-
χου, καὶ μὴ ἀνοιγόμενον εἰ μὴ ἀπαξ ἐντὸς ἐπτὰ ἐ-
τῶν, ὅπως δειχθῶσι τὰ ἐν αὐτῷ ἱερὰ λείψανα εἰς τὸ
πλήθος. Ἀμα δὲ ὡς τὰ ἐπανεβέτον εἰς τὸ κιβώτιον
ἐκτιζόν τὴν θύραν, ἥτις ἔμενεν ἀγνωστος δι' ἑτέρα
ἐπτὰ ἔτη. Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην εἰ καὶ δὲν εἶ-
χον παρέλθῃ οἱ ἐπτὰ ἐνιαυτοί, ἡ θύρα ἐκρημνίσθη ἐν
ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, καὶ ἀφῆκε γυμνοὺς τοὺς θησαυροὺς

οὓς ἐνέκλειε. Σὺν τοῖς ἄλλοις ἐπέσυρε πρὸ πάν-
των τὴν προσοχὴν τοῦ μονάρχου μικρὸν ἀργυροῦν
ἐπίχρυσον κιβώτιον· ἡ δὲ περιέργειά του ἐδιπλα-
σιάσθη ὅτε ὁ πρόεδρος, ὅστις τῷ ἐπεδείκνυε πάντα
τὰ ἀντικείμενα, τῷ εἶπεν ὅτι αἱ ἀρχαιοτάται πα-
ραδόσεις ὑπέσχοντο μεγάλαν εὐτυχίαν εἰς τὸν δυ-
νητὸν μόνον ν' ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον ἐκεῖνο, καὶ ὅτι
οὐδεὶς, οὔτε αὐτὸς ὁ πέμπτος Κάρολος κατὰ τὴν
εἰς Ἀκουῖς-γράνον ἐπίσκεψίν του δὲν τὸ εἶχε κα-
τορθῶται. Ὁ Ναπολέων ἔλαβε τότε τὸ κιβώτιον,
ὅπερ ἀνέωχθη σχεδὸν ἀμέσως ὡς ἐκ θαύματος· καὶ
ἐξῶθεν μὲν οὐδὲν ἔχνος κλειθροῦ ἐφάνετο, ἴσως δὲ
μυστικόν τι ἐλατῆριον ἐπέσθη ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ αὐτο-
κράτορος. Ὅπως δὴποτε ἡ περίστασις αὕτη τὸν
ἐξέπληξε σφόδρα, καὶ ἐμειδίασε μὲν ἡρέμα, ἀλλ'
οὔτε λέξιν προέφερε, διὰ νὰ δείξῃ βεβαίως ὅτι οὐδε-
μίαν ἀπέδιδεν εἰς τοῦτο σημασίαν. Ἄλλως ἡ πε-
ριέργειά του μετρίως ἱκανοποιήθη, διότι δὲν εὗρεν
ἐν τῷ κιβωτίῳ παρὰ μικρὸν τεμάχιον ὑφάσματος
καὶ ὀλίγην κόνιν.

Πολλάκις ὁ Ναπολέων ὠμίλησε περὶ τῆς ἐπισκέ-
ψεώς του εἰς τὸν τάφον τοῦ Μεγάλου Καρόλου
κατὰ τὴν εἰς Ἀκουῖς-γράνον διατριβὴν του, καὶ περὶ
τοῦ σκοποῦ του τοῦ ν' ἀνεγείρῃ μεγαλοπρεπὲς μνη-
μεῖον εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς δευτέρας γενεᾶς αἱ μέ-
μιναι ὅμως καὶ οἱ πόλεμοι τῆς βασιλείας του δὲν
τὸν ἀφῆκαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο σχέ-
διον. Ἀλλὰ πλήρης τοῦ πνεύματος τοῦ Μεγάλου
Καρόλου, ἂν δὲν ἀνήγειρε λαμπρὸν μασώλειον εἰς
τὸν Ἀλέξανδρον τοῦ ὀγδόου αἰῶνος, ἀνεξωγόνησεν
ὅμως διὰ τῆς δόξης τῶν ὅπλων του, διὰ τῶν νό-
μων του, καὶ διὰ τῶν ἐμφυχώσεων αἱ ἐδῶκεν εἰς
τὰς τέχνας, εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς ἐπιστήμας
καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ θαύματα, ὧν τὸ μεγαλο-
πρεπὲς θέαμα εἶχε χορηγήσῃ ὁ υἱὸς Πιπίνου τοῦ
βραχέως εἰς τὴν τότε Εὐρώπην.

K. P. P.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

ΚΑΡΟΛΟΣ ΛΕΝΟΡΜΑΝ.

—ooo—

Ἐκ τῶν διαφόρων διατριβῶν αἱ ἔχομεν
ὑπ' ὄψιν περὶ τοῦ ἀοιδίμου φιλέλληρος Καρό-
λου Λενορμάν, ἐκλέξαντες δημοσιεύομεν τὴν
τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαίκοῦ Κ. Βιτέ, ὡς ἐκτιμῶ-
σαν τὸν ἄνδρα καὶ συγκεφαλαιούσαν τοὺς δια-
νοητικούς αὐτοῦ ἀγῶνας εὐδοκιμώτερον τῶν
ἄλλων. Ὁ Κάρολος Λενορμάν εἶχεν ἐνστερνι-
σθῇ ὡς δευτέραν πατρίδα τὴν Ἑλλάδα, αὕτη
δὲ χαίρουσα υἱοθέτησεν αὐτόν, καὶ τὴν φιλο-
στοργίαν αὐτῆς διακονίζει διὰ μνημείου ἐκ λί-
θου Πεντατηλείου. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, οὗς ἐθέλ-
ξεν ἄλλοτε ἡ ἐπαγωγὴς αὐτοῦ διδασκαλία, αἱ

τινες ἠγαπήσαμεν αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, καὶ ὡς ἀδελφὸν ἐθρηνήσαμεν ἀποθανόντα, θέλομεν ἐκδώσει τὸ περισπούδαστον αὐτοῦ ὁμίωμα, ἐκ πρωτοτύπου φιλοτεχνήεντος πρὸ εἰκοσιν ἐτῶν παρὰ τοῦ ἀριστοτέχνου Δαυίδ, καὶ δωρηθέντος ἡμῖν παρὰ τῆς χήρας τοῦ μακαρίου (*).

« Τίνα δὲν κατστάραξεν ὁ θάνατος τοῦ Κ. Λενορμάν ; τίνα, καὶ ἐκ τῶν μᾶλλον ἀναλήτων, δὲν κατέπληξε τὸ ἀπροσδόκητον τραῦμα τὸ θανάτου αὐτοῦ ἐπὶ γῆς ζήτη, ἐν μέσῳ τῶν ἀπολαύσεων τῆς περιηγήσεως, τῶν ἡδονῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἐλπίδων προσεχοῦς ἐπανόδου εἰς τὰ ἴδια ; Καὶ ὅμως βαθύτερα ἀπέβαινε βεβαίως ἡ θλίψις, ἐὰν πάντες ἐγίνωσκον ὡς ἡμεῖς ὁποῖους δεσμούς ἀπέκοψεν ὁ θάνατος αὐτοῦ, ὁποῖα ἔργα κατέλειπεν ἀτελή, ὁποῖος νοῦς καρτερὸς, ὁποῖα εὐγενὴς καρδιά ἠρπάγησαν ἀφ' ἡμῶν !

« Καὶ ἄλλη μὲν φωνή, φωνὴ φίλου καὶ συναδέλφου, προσηγόρευεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ τάφου ἐξ ὀνόματος τοῦ ἐνδόξου Σολλόγου εἰς ὃν ἀνῆκεν ἐκεῖνος ἐπὶ εἰκοσιν ἔτη· καὶ ἄλλοι λόγοι κατέδειξαν ὅσα ἔπραξε ζῶν ἀγαθὰ· ἀλλ' οὐδὲν ἦν τὸν ἐπιθυμῶ καὶ γὰρ νὰ τιμήσω τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρός. Ναί μὲν εὐτελής ἔσται ἡ μαρτυρία μου περὶ τῶν πλείστων ἔργων αὐτοῦ· διότι, τίς στερούμενος τῆς σχεδὸν γενικῆς ἐκείνου παιδείας, τολμᾷ νὰ ὁμιλήσῃ περὶ πάντων ὅσα ἐξεπόνησε ; Φιλομαθὴς ὢν καὶ πολυπράγμων ἐνέκυπτε μετ' ἐπιμονῆς εἰς τὴν μελέτην καὶ τῶν ἐλαχίστων ἀρχαιολογικῶν μυστηρίων πάντων τῶν αἰώνων καὶ πάντων τῶν τόπων. Ἐπρεπε ἄρα, ὅπως ὑποδείξω καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, νὰ διαλάβω καὶ περὶ νομισματικῆς, καὶ περὶ τῶν δεινότερων προβλημάτων τῆς φιλολογίας καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς, καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἱερογλυφικῶν· ἀλλ' ἐγὼ περὶ τούτων πάντων οὐδὲν οἶδα. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνέτυχον αὐτῷ κατ' ἄλλας τινὰς μελέτας ἦντον δυσκόλους, καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἔτη εἶδον καὶ ἐξετίμησα ἐγγύθεν τὰς ἀρετὰς τοῦ νοῦς αὐτοῦ, τὸν τε ἀνθρωπὸν καὶ τὸν σοφόν, θέλω περιγράψαι τοῦλάχιστον τὸν βίον αὐτοῦ, καὶ θέλω εἰπεῖ δι' ὁπόσων καὶ ὁποῖων μόχθων ἀνέβη εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἐπιστήμης.

« Γεννηθεὶς τὸ 1802 ἔτος ἐστερήθη νέος ἔτι, τὸ 1815, τὸν πατέρα αὐτοῦ, συμβολαιογράφον ὄντα ἐν Παρισίοις. Καὶ φροντίδας μὲν κατεβάλλοντο οὐ μικραὶ ἵνα παρασκευασθεὶς δεόντως διαδεχθῇ τὸν πατέρα· ἐκεῖνος ὅμως οὐδὲ γραφῆς ἱκανότητα ἀνδείξε ποτε. Ἐπιχειρήσας μάλιστα περὶ τὰ τέλη τοῦ 1824 περιηγησὶν ἔτος περίπου διαρκέσασαν, εἰς Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, ἐπανῆλθε φέρων ἐν ἐκντῷ βιβλίῳ ἐξορίσμενα τὰ σπέρματα οὐ μόνον τοῦ ἐ-

παγγέλματος πρὸς ὃ ἠσθάνετο ἀκαταμάχητον ῥοπήν, ἀλλὰ καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ εὐδαιμονίας· διότι, ἐκεῖ εἶδε τὸ πρῶτον τὴν Κ. Ρεκαμιέ καὶ τὴν ἀνεψιάν αὐτῆς, καὶ ἐκεῖ αἱ δύο νέαι καρδίαι συνηρμόθησαν διαπαντός· τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἐτελέσθη καὶ ὁ γάμος.

« Τοιοῦτος δὲ ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρως αὐτοῦ, ὥστε μικρὸν μετὰ ταῦτα ὑπέβλεπεν ἑαυτὸν εἰς δεινὴν θυσίαν, εἰς χωρισμὸν, οὐχὶ ὅμως αἰώνιον ὅπως σήμερον. Ὁ Σαρπολλιὼν ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ὁ Κ. Λενορμάν, ὅστις ἦν καὶ μαθητὴς αὐτοῦ, προβλέπων ἴσως ὅτι μοναδικὴ ἦν, ὡς καὶ τῶντι ἀπεδείχθη, ἡ εὐκαιρία ἐκείνη, ἔσπευσεν νὰ παρακολουθήσῃ αὐτόν, ἵνα διδασκῇ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων μνημείων τὴν θαυμασίαν ἀνακάλυψιν τοῦ διδασκάλου. Καὶ λοιπὸν ἐφόδιον ἔχων γενναῖότητα οὐ τὴν τυχοῦσαν, διήνυσεν ὁλόκληρον ἔτος ἐπὶ τοῦ Νείλου ἰδίῳ ἀναλώμασι, μηδεμίαν μὲν ἔχων ἐπίσημον ἐντολήν, συγκοπιὼν ὅμως καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τῶν ἄλλων σοφῶν.

« Περαιωθέντος δὲ ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καθ' ὃν χρόνον πᾶσαι αἱ καρδίαι ἔπαλλον ὑπὲρ τῆς εὐγενούς ἐκείνης χώρας. Ὡς δὲ νέος καὶ γενναῖος καὶ εὐθύς, ἐπὶ τοσοῦτον ἡσπασθῇ περιπαθῶς τὸν ἱερὸν καὶ ἐνδόξον ἐκείνης ἀγῶνα, ὥστε φρονῶ ὅτι τὸ 1828 ἔτος οὐδεὶς, πλην αὐτοῦ, ὑπῆρχεν ἐνθερμότερος φιλέλλην. Ἀλλ' οὔτε πρόσκαιρος ἦν ἡ φιλοστοργία αὐτοῦ· διότι τὸ 1839 ἀπέθανεν ἀγαπῶν τὴν Ἑλλάδα ὅπως καὶ τὸ 1828 ἔτος. Τὴν σταθερότητα δὲ ταύτην τοῦ αἰσθήματος ἐγέννησαν αἱ ἀνεξάλειπτοι ἐντυπώσεις τῆς πρώτης αὐτοῦ περιηγήσεως· διότι οὐ μόνον μάρτυς ἀλλὰ καὶ κοινωνὸς ἐγένετο τῶν τελευταίων ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγώνων, οὐδὲ ἔκρυπεν ἀνχιμνυόμενος μετὰ τοῦ ἀγαλλομένου λαοῦ, ὅτε μετὰ τὴν νίκην ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχαίων μνημείων. Περὶ ἕκαστον ἐρείπιον ὡς καὶ περὶ πᾶν ἀριστοῦργημα ἤκουεν ἄσματα θριάμβου. Ἐκτοτε ἡ ἀρχαία καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς συνεταυτίσθησαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ὥστε θυμῶν τὴν πρώτην ἀγάπην ἐν ταύτῃ τὴν δευτέραν.

« Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν μικρὸν πρὸ τοῦ 1830 ἔτους, εἶδε καταπεσοῦσαν τὴν ἀρχαίαν ἐκείνην μοῖραν, ἧς τινος ἀπεδοκίμαζε τὴν πορείαν, εἰ καὶ ἐβλεπεν ὅτι τὴν πτωσιν αὐτῆς παρηκολούθει ἀταξία καὶ ἀστασία. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῶν ἀνδρῶν οὐς φρονίμως συνήθροισεν κατὰ πρῶτον περὶ αὐτὴν ἡ νέα ἐξουσία, ὑπῆρχον καὶ προστάται καὶ φίλοι τοῦ νέου ἀρχαιολόγου, ἐδόξατο ἐὰν ἤθελε νὰ διατρέξῃ νέον στάδιον· ἀλλ' αὐτὸς τρεῖς μόλις μῆνας ὑπερέστησεν ὡς τμηματάρχης τῶν ὁραίων τεχνῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐσωτερικῶν, μὴ μακρὺν ἐκ τοῦ κύκλου τῶν μελετῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξακολουθῶν ὅπως καὶ ἔως τότε τὰ ἔργα ἐπιθεωρητοῦ τῶν μουσείων. Παρητήθη δὲ τῆς θέσεως ταύτης, εἰς ἣν εἶχε καλέσει αὐτόν ὁ Κ. Γκυζώ, τὴν ἡμέραν καθ' ἣν καὶ οὗτος παρητήθη, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ ἀτάραχον ἄστυον τῶν δημοσίων βιβλιο-

θηκῶν, εἰς ὃ καὶ μέχρι τέλους διέμεινε. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὑπερέστησεν δύο ἔτη ἐν τῇ Ὀπλοθήκῃ, εἶτα δὲ, τὸ 1832, μετέβη ὡς βοηθὸς εἰς τὸ νομισματικὸν τμήμα, οὗτινος ὠνομάσθη τὸ 1840 ἑφορος.

« Ἀλλ' ἐὰν ἐμακρύνετο ἀπὸ τοῦ δημοσίου βίου, ἐὰν ἐνέκυπτεν ὅλως εἰς μελέτας, δὲν ἐτήρει ὅμως σιωπὴν, οὔτε ἐκρυπτε τοὺς κόπους αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ 1827 ἔτους εἶχε δημοσιεύσει διὰ περιοδικῶν συγγράμμάτων πολυάριθμα κριτικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ δοκίμια· ἡ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἀγγέλων μελέτη, ἡ περὶ τοῦ Ἱερογλυφικοῦ συστήματος, ἡ περὶ τῶν Κεχροματισμένων ὑάλων, καὶ πολλὰ ἄλλα, εἶχον διεγείρει τὴν προσοχὴν τοῦ κοινῶ διὰ τῆς ποιτικῆς καὶ τῆς θαυμάσιας τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν εἰδήσεων, καὶ διὰ τῆς πολυμαθείας καὶ τῆς φαντασίας τοῦ γράφοντος. Ἐνίοτε δὲ, καὶ εἰς μικρότερα καταβαίνων, παρεσιήγαγε τὰς περὶ τῆς τέχνης καὶ τοῦ καλοῦ ἰδέας αὐτοῦ ἐν διατριβαῖς περὶ ἐκθέσεώς τινος ζωγραφικῆς ἢ μουσικῆς παραστάσεως. Καὶ οὕτω ἐντός τινων ἐτῶν κατετάχθη μετὰ τῶν δοκιμωτέρων καὶ εὐγενεστέρων κριτῶν τῆς φιλοκαλίας, ὧν τὰς ἀποφάσεις ἔκρινεν ἀνεκλήτους τὸ δημόσιον. Ἀπορον δὲ πῶς τοιαύτην ἔχον ἱκανότητα περὶ τὸ μεταδίδειν τὰς ἰδέας αὐτοῦ, δὲν μετεχειρίσθη ἔως τότε τρόπον ἐμφαντικώτερον καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου, καθόσον μάλιστα καὶ αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐλλείψεις τοῦ ὕφους αὐτοῦ ἐδείκνυν ἀνδρὰ ἔχοντα ἐμπειρίαν περὶ τὸ ἀπρομελετήτως λέγειν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δὲν ἠγνόει τοῦτο. Ὅθεν ὅτε τὸ 1835 ὁ Κ. Γκυζώ πρόςτεινεν ἵνα διδάσκῃ ἀντ' αὐτοῦ ἐν τῇ Σοφομένη τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, ἐδέχθη ἀδιστακτως, καὶ ἐδείξε μόλις ἀναβὰς τὴν ἑδραν ὅτι οὐ μόνον εὐροῖαν λόγου, ἀλλὰ καὶ τὰς κυριώτερας τῶν ἀρετῶν εἶχεν ὅσαι ἐμπρέπουσι καθηγητῇ καὶ ἐκλύουσιν ἀκροατάς.

« Καὶ λοιπὸν ἀπεδόθη εἰς νέον στάδιον· καὶ ἀπεδόθη μὲν μετὰ γενναῖότητος, δὲν παρημέλησεν ὅμως καὶ τὴν ἀρχαιολογίαν, οὔτε τὰς λοιπὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ μελέτας. Φύσει ἀγαπῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ περιπαθῶς ἀναζητῶν αὐτὴν ἵνα διδάξῃ τοὺς ἀκροατάς, ἠσθάνθη γεννωμένας καὶ μᾶλλον ἀναζωπυρουμένας ἐν αὐτῷ, τῇ φωταγωγῇ βοηθεῖα τῆς ἐπιστήμης, τὰς πεποιθήσεις τῆς νέας αὐτοῦ ηλικίας, πεποιθήσεις ὧν ἕνεκα καὶ τὸν βίον διήνυσεν γαλήνιον καὶ τὸν θάνατον προσεΐδεν ἀτάραχος.

« Ἡ μεταβολὴ ὅμως αὐτῇ δὲν ἐγένετο κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς καθηγησίας. Κατ' ἀρχὰς εἶχεν ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ διδάξῃ κατ' ἐξάρεσιν τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν· ἀλλ' ἡ εἰδωλολατρεία, ἀναμφισβητήτως θρησκεία τῆς ὕλης, δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ διεγείρῃ τοὺς δισταγμοὺς αὐτοῦ. Ὅτε ὅμως μετὰ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη μετέβη εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν, ἀπῆντησεν εὐθύς μυστηριώδες πρόβλημα. Τί νὰ εἴπῃ περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ; Πῶς νὰ παρστήσῃ αὐτόν πρὸς τοὺς νέους ἀκροατάς ; Ἐπρεπε νὰ θεωρήσῃ αὐτόν ὡς τὴν μεγίστην τῶν ἀνθρωπίνων ἐπαναστάσεων, ἢ νὰ ἴδῃ τὸν δάκτυλον τοῦ Θεοῦ ; Ἴνα δ' εὖρῃ τὴν λύσιν τῆς ἀπορίας ἐ-

μελέτησε τὰς Γραφάς, συμπάρεβαλε τὰς διαφόρους μαρτυρίας· καὶ ὅτε κατεμέτρησεν ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς θεμελίους λίθους τοῦ οἰκοδομήματος, ἐπέσθη ἀμεταθέτως ὅτι χεὶρ ἀνθρώπου ἦν ἀνίσχυρος νὰ ἀναγείρῃ αὐτό. Ἀλλ' ἡ πεποίθησις μόνη δὲν ἤρκει· διότι καὶ τοὶ ζωγράφοι, καὶ τοὶ ἀπροκάλυπτοι, ἦν ὁ μὲν κατὰ θεωρίαν· καὶ τί ἐστὶ πίστις ἀνευ ἔργων ; Παρήλλαξε λοιπὸν ἀκόπως καὶ τὸν κίνδυνον τοῦτον, καὶ ἔκτοτε ἡ πίστις αὐτοῦ ἀνεφαίνετο καὶ κατὰ τοὺς ἐλαχίστους τῶν λόγων αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἀγαπῶν φύσει νὰ μὴ κρύπτῃ τὴν ἀλήθειαν, μηδὲ νὰ συγκερᾷ αὐτὴν, ἀνεζήτησε πάντοτε τὴν εὐθυτέραν ὁδὸν ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ, ἐδίδασκε μὲν τὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ἡ διδασκαλία αὐτοῦ διετυπούτο ὡς ἄλλη τις συνηγορία διάπυρος μὲν, εἰλικρινὴς ὅμως καὶ ἐλευθερίως, ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς ἐπαναστάσεως.

« Καὶ τὸ μὲν νέον καὶ πολυάριθμον αὐτοῦ ἀκροατήριον ἤκουεν ἅπληστον τὰ μαθήματα ταῦτα· συγχρόνως ὅμως, οὐ μακρὰν τῆς ἑδρας αὐτοῦ, ἀντίθετον ῥέσμα ἰδεῶν παρέστυεν ἄλλο μέρος τῆς νεολαίας πρὸς ἀλλοίαν διδασκαλίαν. Ἡ κυβερνήσις ἀποδοκιμάζουσα τὰς παραδόλους ταύτης δόξας, ἀπηγόρευσε τὴν ἀπὸ καθέδρας διάδοσιν αὐτῶν· ἀλλ' ἀμέσως τὸ πνεῦμα τῆς ἀντεκδικήσεως ἀπεφάσισε νὰ διακόψῃ τὰ μαθήματα τοῦ Κ. Λενορμάν. Καὶ εἶδομεν τότε τί δύνανται, ὡς καὶ πάντοτε, ταραχοποιοὶ τινες· κατεπτόησαν τοὺς φιλησούχους, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας ἐπνίξαν διὰ τῶν ἰδίων φωνῶν τὴν φωνὴν τοῦ καθηγητοῦ. Καὶ ἐπάλασσε μὲν οὗτος εὐγενὴς καὶ πρᾶος ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν ἑαυτοῦ, ἵνα δικαιώσῃ διὰ τῆς ὑπομονῆς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἰδίων πεποιθήσεων· ὅτε ὅμως ἐπέσθη ὅτι ἀνένδοτος ἦν ἡ συνωμοσία, καὶ ὅτι παραινομένης τῆς πάλης κίνδυνος ἦν μὴ καταντήσῃ σφοδρότερα μὲν ἡ ἐπίθεσις, ἀθαρσὴς δὲ ἡ ἄμυνα, διεμαρτυρήθη καὶ παρητήθη τῆς διδασκαλίας.

« Εὐθυϊώμεν σήμερον ἀναγινώσκοντες τὴν διήγησιν, τὴν ἀκριβῆ ἐξιστορήσιν τῶν κτηνωδῶν ἐκείνων συκοφαντιῶν, τὸν ἐλεεινὸν τοῦτον πρόδρομον τῆς νέας μανίας τῆς ἐκραγείσης δύο ἔτη μετὰ ταῦτα κατὰ Φεβρουάριον. Θαυμάζομεν μάλιστα ἀνευρίσκοντες καθ' ὅλα τὰ μαθήματα ἐκείνου πνεύματος ἀνεκτικῶν καὶ ἐλεύθερον, σεβόμενον πάντοτε τὰς ἐναντίας πεποιθήσεις. Διὸ ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀντιδρασίς ἦλθε ταχέως, καὶ τελεία ἐγένετο ἡ ἐπανόρθωσις. Ὅτε τὸ 1849 ἔτος πάντες οἱ προστάται καὶ φίλοι αὐτοῦ ἦσαν ὑπερόριοι ἢ ἐκτὸς τῶν πραγμάτων, αὐτὸς ἀνεβίβασθη δι' ἐλευθερίας ἐκλογῆς εἰς τὴν ἑδραν τῆς ἀρχαιολογίας, ἣν κατείχεν ἐν τῷ Γαλλικῷ Γυμνασίῳ (Collège de France) ὁ Κ. Αστρόν.

« Ἐπὶ τῆς νέας ταύτης ἑδρας ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἐνεδύθη ἀλλοίῳ χαρακτήρι. Ναί μὲν κατὰ πολὺ πρᾶξις ἀπὸ τριῶν ἐτῶν τῆς θρησκευτικῆς πάλης, εὐκόλον ἦν, ὁμιλῶν περὶ χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, νὰ φέρῃ ἐν μέσῳ τὰ ζητήματα τῆς πρώτης αὐτοῦ διδασκαλίας· εὐκόλον ἦν νὰ συγκροτήσῃ πολυάριθμον

(*) Ἐνῶ ἐγράφον ταῦτα ἐλάμβανον παρὰ τῆς ἐν Σμύρῃ σφῆς ὁμογενούς, τῆς Κ. Σαρπῆς Λεοντιάδος, ποιήμα εἰς τιμὴν τῆς μνήμης τοῦ ἀειδύμου Λενορμάν, τὸ ἐπὶ τὴν θέλωμεν δημοσιεύσει προσχῶς.

και εκλεκτόν ακροατήριον, ανατρέχων εις τους λαμπρούς χρόνους τῆς Ἑλλάδος ἢ τῆς Ρώμης; ὕπῃρξεν ὅμως αὐστηρότερος περὶ τὴν ἐκλογὴν. Ἐπειδὴ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Σαμπολιὸν ἐφάνη αὐτῷ κινδυνεύουσα, καθήκον ἐνόμισεν νὰ σώσῃ αὐτὴν, ἥτοι νὰ μορφώσῃ δι' ἐπιμόνων καὶ τεχνικῶν μαθημάτων ἱκανοὺς τινὰς ἀναγνώστας τῶν ἱερογλυφικῶν. Καὶ ξηρόν μὲν ἦ καὶ εὐτελὲς ἦν τὸ ἔργον, ἀλλὰ γενναίως ἐβλάστησεν ὁ καρπός, διότι ἀνεγεννήθη ἡ κλίσις πρὸς τὰς μελέτας τῆς αἰγυπτιακῆς ἀρχαιοτήτος.

» Ἀλλ' ἐὰν ἐν τῷ Γυμνασίῳ κατεδίδακτο ἐαυτὸν εἰς τὸ ἐπωφελὲς μὲν ἀλλὰ ταπεινὸν τοῦτο ἔργον, ἐκτὸς αὐτοῦ ἀνέπτυξε τὴν περὶ τὴν συζήτησιν ἐνθερμον αὐτοῦ κλίσιν διὰ περιοδικῶν συγγράμματος, οὗτινος ἦν στύλος ἀκλόνητος καὶ διευθυντής. Πλὴν δὲ τῆς προσκαίρου πάλιν ἐδημοσίευσεν ἐν αὐτῷ καὶ πραγματείας σπουδαιότερον ἐχούσας τὴν ὑπόθεσιν, αἵτινες ἐξεδίδοντο μετὰ ταῦτα καὶ μόναι. Ἐκ τούτων δὲ ὀνομάζω τὸ περὶ Ὄρησκυτικῶν ἐταιριῶν δοκίμιον, ἐν ᾧ διαλάμπουσιν ἐπιχειρήματα λογικώτατα καὶ νοῦς εὐθύς. Πιστὸς δὲ εἰς τὰ ἀρχαῖα αὐτοῦ ἔργα ἐξεπόνθη καὶ ἐξέδωκε δύο μεγάλα ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, (τὸ ἕτερον δὲ τούτων τῇ συμπτῶσει τοῦ Κ. Οὐίτ), τὸ "Αρθὸς τῶν κεραμογραφικῶν μνημείων, ἥτοι ἱστορίαν καὶ ἐρμηνείαν τῶν μυθολογικῶν συμβόλων κατὰ τὰς γραφὰς τῶν ἀγγείων, καὶ τὸν Ὄρησκυτὸν τῆς νομισματικῆς καὶ γλυπτικῆς, εἶδος εἰκονογραφικῆς ἐγκυκλοπαιδείας, ἱστορίας τῶν νομισμάτων, τῶν μεταλλείων, τῶν δακτυλιοειδῶν, τῶν σφραγίδων πάντων τῶν αἰώνων καὶ πάντων τῶν τόπων.

» Ἀλλὰ πῶς συνδιεξήγαγε τὸσαῦτα ἔργα; ἀπὸ τῶν τῶν ὅταν μάλιστα ἐνθυμηθῶ ὅτι εἰς τὰ τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ τῆς Βιβλιοθηκῆς κατέτοιβε τὸν πλεῖστον χρόνον. Ὑπάρχουσιν ἄνδρες, ἀξιότιμοι βεβαίως, ὅτινες φρονοῦσιν ἔτι ἐκπληροῦσι τὸ καθήκον αὐτῶν ἐνεργούντες ὅσα μόνον ἀπαιτεῖ ὁ κανονισμός; ἀλλ' ὁ Κ. Λενορμὰν ἄλλως πῶς δοξάζων, ἀφιερῶν ὅλην ψυχὴν καὶ σώματι εἰς τὴν Ἀκαδημίαν; διὸ κενὴ ἔσται ἐπὶ πολὺ ἡ θέσις αὐτοῦ ὁποιοσδήποτε καὶ ἂν ἦ ὁ διαδόχος. Οὐδεὶς ὡς αὐτὸς ἔσται ἐτοιμὸς κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ κατὰ πᾶν ζήτημα, ἔχων ὡς ἐκεῖνος μνημὴν καὶ ἱκανότητα τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι ἐν ἀκρεΐ καὶ τῶν ἐλαχίστων σχέσεων ἢ ἀντιθέσεων τῶν ἰδεῶν. Ὁξύνουσαν καὶ εὐφυῆσαν ἀπερίγραπτον ἔχων κηρύττει πάντοτε, εἰ καὶ ἐνίοτε ἐτόλμα, ὡς ὅλοι οἱ νόες ὅτινες χάριν ἀνακαλύψεως καταφρονοῦσι τὸν κίνδυνον. Καὶ ἐπὶ μὲν τῶν κορυφῶν τῆς ἐπιστήμης πρόσκοπος ἦν καὶ τολμηρὸς σκαπανεύς; περὶ δὲ τὰς λεπτομερείας προσεκτικὸς ρυθμιστής. Ἰδοὺ διὰ τί ἀνεδείχθη συγχρόνως ἐπιτηδεύτατος, συνετὸς καὶ ζηλωτῆς διευθυντῆς τῆς νομισματικῆς συλλογῆς. Ἠγάπα ἐξ ἰσού ὅλα τὰ νομίσματα, δι' ὅλα ἐφρόντιζεν ἐπίσης, καὶ τὸν αὐτὸν εἶχε ζήλον ὑπὲρ τῆς συμπληρώσεως ἐκάστης ἰδίας συλλογῆς. Προσηλωμένον ἔχων ἀδιακόπως τὸν ὀ-

φθαλμὸν εἰς τὰ ξένα μουσεῖα (*), εἰς τὰς προόδους καὶ εἰς τὰς ἐλλείψεις αὐτῶν, ἀείποτε μεριμνῶν πῶς ν' αὐξήσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Γαλλικοῦ, ἐδάπανα καὶ ἐξ ἰδίων ὁσάκις ἐξαντληθείσης τῆς ἐκ τοῦ δημοσίου χορηγίας ἠδυνάτει νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς ἐκ Λονδίνου ἢ Βερολίνου προσφοράς. Καύχημα, ζωὴ αὐτοῦ ἦν ὁ θησαυρὸς ἐκεῖνος; διὸ ἡγάπα αὐτὸν ὡς πλοῖ-αρχος τὸ πλοῖον αὐτοῦ, καὶ τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι φίλτατα μετὰ Θεόν, σύζυγον καὶ τέκνα, εἶχε τὸ μουσεῖον τῶν νομισμάτων καὶ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιγραφῶν.

» Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ παραλείψω καὶ ἄλλο ταπεινότερον κατὰστημα τὸ ὁποῖον ἡγάπα οὐκ ὀλίγον, τὸ τῶν ἱστορικῶν μνημείων; οὐδεὶς πλέον αὐτοῦ ἡσπάρθη τὴν ἀνόρθωσιν ταύτην τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς ἡμετέρας ἱστορίας; οὐδεὶς ταχύτερον αὐτοῦ ἐμελέτησε τὰς ἀνάγκας ἐκάστης ἐπαρχίας καὶ ἐκάστου οἰκοδομήματος. Εἶδον αὐτὸν ἐκεῖ, ὡς καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, περὶ πάντων μεριμνῶντα καὶ προνοῦντα, καὶ οὐδὲν βάρος ἀποβάλλοντα.

» Ὁ ἀκάματος οὗτος ζῆλος, ἡ δαψιλὴς αὐτῇ κατανάλωσις τῶν δυνάμεων καὶ τοῦ χρόνου αὐτοῦ, πηγὴν εἶχον τὴν γενναίαν καὶ πρὸς τὴν θυσίαν εὐκατάφορον αὐτοῦ φύσιν; διότι ὡς εἶχε τὴν κεφαλὴν δραστηρίαν οὕτως εἶχε καὶ τὴν καρδίαν ἐνθερμον, καὶ οὐδὲν ἔπραττεν ἀτελῶς; καὶ ἡγάπα καὶ ἐργάζετο κατακόρως. Ἐπιλήψαι με ὁ τόπος διηγούμενον τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ βίου; διότι ποῦ νὰ περιγράψω πῶς ὑπηρετεῖ τοὺς φίλους αὐτοῦ; Ἐν μόνον παράδειγμα ἀρκεῖ ἀντὶ πολλῶν ὅτε ἡ κατὰ Φεβρουάριον ὀχλαγωγία ἠπειλεῖ ἀκαθεκτος τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον, ποῦ ἐξησφάλισεν ὁ Κ. Γκυζώ τὴν μητέρα καὶ τὰ τρία αὐτοῦ τέκνα; τίς ἀνέλαβε τὴν φυλακὴν αὐτῶν, καὶ τίς, μετὰ τὰς ἀπαισίους ἐκείνας ἡμέρας καὶ τὴν πολυχρόνιον ἀγωνίαν, ἀπέδωκεν αὐτῷ τὸν πολύτιμον θησαυρόν; Θελομεν ἀναμφιβόλως μάθει τοῦτο ἐν τοῖς Ἱπομνήμασι τοῦ Κ. Γκυζώ, ὅστις κάλλιον ἐμοῦ θέλει εἰπεῖ ὅποια ὑπῆρξεν ἡ καρδία τοῦ Κ. Λενορμὰν.

» Ἀλλὰ μὴ ἡ πρὸς τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῇ ροπὴ συνέτεμε τὸν βίον αὐτοῦ; Φοβοῦμαι μὴ ἀναφλέξω πληγὴν πρόσφατον ἔτι; ἀλλὰ διὰ τί μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα; Μετέβη τάχα ἵνα ἐπισκεφθῇ καὶ τρίτον ταύτην; Ὑπήκουσεν εἰς καθήκον ἱερώτερον; ἠθέλησε νὰ μὴ καταλείψῃ μόνον τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἀνευ ὁδηγοῦ καὶ βοηθοῦ, ἠθέλησε νὰ μὴ μὴ μόνος, νὰ ὁδηγήσῃ εἰς τὰς ζώσας πηγὰς τῆς ἀρχαιολογίας τὸν νέον καὶ φιλομαθῆ ἐκείνον νοῦν, νοῦν παρεσκευα-

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Ὅτι εἶδον ἐν Ἀθήναις τὴν νομισματικὴν συλλογὴν τοῦ ἡμετέρου Κ. Παύλου Λάμπρου, εἶπε δὲ καὶ τρεῖς τῶν γράφοντι τὴν παρούσαν σημειῶσιν ὅτι εἶναι θαυμασία (merveilleuse) διὰ τὴν πλοῦτον καὶ τὴν σπανιότητα τῶν νομισμάτων, καὶ ὅτι ὑπερβαίνει πολλὰ ἐν ταυτῷ νομισματικῷ μουσεῖο τῆς Εὐρώπης. Καὶ ὅμως τίς οἶδεν εἰς ποῖαν ξένην χεῖρα θέλει περιέλθῃ ἡ καθ' ἐκαστὴν πλουτιζομένη αὕτη συλλογὴ; διότι οὐδὲ ἡκούσθη ποτὲ ὅτι ἡ ἐξουσία ἐφρόντισε νὰ ἀγοράσῃ αὐτήν. Ἐλεγε δὲ καὶ τὸν Κ. Λάμπρον εὐφύεστατον νομισματολόγον.

σμένον ἤδη καὶ πολλὰς ἔχοντα γνώσεις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὥρα τοῦ χρόνου δὲν ἦν κατάλληλος, ἀπαίσιά τινα προαισθήματα ἐτάρασσον αὐτὸν, ἀτάραχον συνήθως ὄντα. Ἰσως ἐλυπεῖτο ἀναχωρῶν ὅτε ἐφάνετο βιβλίον ὑπ' ἄλλου καθήκοντος ὑπαγορευθῆν, ἀσπαστοῦ πρὸς αὐτόν. Μὴ ἐπεθύμει νὰ μείνῃ ἵνα προστατεύσῃ τὴν ἄγνωστον μὲν ἕως τότε, ἀλλὰ γενομένην γνωστήν; Πιθανῶς πάντα ταῦτα ἐτάρασσον αὐτόν; ἀλλὰ ταχέως ἐλησμονήθησαν; ὁ εὐτυχὴς πλοῦς, ἡ ταχίστη ἐπιδοκιμασία τοῦ βιβλίου ἐκεῖνου, ὁ ἥλιος τῶν Ἀθηνῶν, ἡ θέα τοῦ Παρθενῶνος, ἡ ἐγκάρδιος καὶ ἀδελφικὴ ὑποδοχὴ ἧς ἡζιώθη παρὰ τῶν πολυαριθμῶν ἀρχαίων αὐτοῦ φίλων, αἱ φροντίδες, αἱ ἀπροσδόκητοι τιμαί, πάντα εἶχον συντρέξει εἰς τὸ νὰ περιβάλωσι διὰ γοητείας τὴν τολμηρὰν ταύτην ἀποδημίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ, κατὰ τινα τελευταίαν περιήγησιν, ἤρξατο ἀξιολογήσας σειρά συμβεβηκότων, ὧν αἱ λεπτομέρειαι γνωσταὶ εἰσι τῷ ἀναγνώστῃ. Καὶ αἰφνιδίᾳ τοῦ καιροῦ μεταβολή, καὶ λυσσῶσα θάλασσα ἐμποδίζουσα τὴν ἐπάνοδον καὶ πάντα ἄλλον τρόπον σωτηρίας, καὶ ἐξ ἡμέραι κόπων καὶ κινδύνων ἐματαιώσαν ἔλας τὰς βοήθειαις ὅσαι ἐπεδαψιλεύθησαν αὐτῷ μετὰ ταῦτα ἐν Ἀθήναις.

» Ἀλλὰ δεινὸν καὶ ἀξιοδάκρυτον τὸ θέαμα; ἀνεθυμίζω μόνον ὅτι, καθ' ὅλας τὰς μαρτυρίας, ἀπαράμιλλος ὑπῆρξεν ἡ καρτερία αὐτοῦ κατὰ τὰς δέκα ἡμέρας τῆς ἀσθενείας; τοῦτο καὶ μόνον ἀρκεῖ πρὸς παραμυθίαν τῶν θρηνοῦντων αὐτόν; διότι δὲν ἦσαν μὲν παρόντες ἵνα κλείσωσι τοὺς ὀφθαλμούς αὐτοῦ, γινώσκουσιν ὅμως ὅτι κατὰ τὴν ἐσχάτην ἐκείνην ὥραν ἀγρύπνους εἶχε βοηθοὺς τὴν ἐλπίδα καὶ τῆς ψυχῆς τὴν δύναμιν. Καὶ ἂν καταβαίνοντες ἀπὸ τοῦ ὕψους ἐκεῖνου ἐπισκοπήσωμεν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν θέλομεν τάχα ἀνευρεῖ καὶ ἄλλην παρηγορίαν, βλέποντες ὁποῖον ἐνδοξὸν τέλος ἐπέσπεψε τὸν σεμνὸν καὶ μετρίφρονα ἐκείνον βίον; Τίς οἶδεν ἐὰν δὲν ἀνεπὶ-λησέ ποτε τὴν ιδέαν τοῦ ν' ἀποθάνῃ, σφριγῶν ἔτι, ἐν αὐτῷ τῷ πεδίῳ τῆς τιμῆς, ἐκεῖ ὅπου κεῖται καὶ ἄλλος ἀρχαιολόγος, καύχημα τῆς Γερμανίας; Ἰδοὺ αὐτοὶ ἡνωμένοι, καὶ ἀχώριστα τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐχαράχθησαν ἐπὶ λίθου, ὅστις ἀφθαρτος θέλει διαμείνει ἐνόσω πατεῖ τὸ ἔδαφος τῶν Ἀθηνῶν ὁ περιηγητής, ἐνόσω ζῇ ἡ μνήμη τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Πλάτωνος.

ΛΑΝΔΑΙ.

—ο—

Οὕτω πῶς ὀνομάζεται ἐλώδης καὶ ἀμώδης ἐπαρχία τῆς Γαλλίας, διότι landes γαλλιστὶ λέγονται οἱ τοιοῦτοι τόποι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ κάτοικοι περιπατοῦντες βυθίζονται εἰς τὰ τέλματα καὶ τὰς λίμνας, ἐπενόησαν νὰ ἀναβαίνωσιν εἰς ὑψηλότερα καλόθετρα, καὶ νὰ βραδίζωσιν οὕτω πῶς μετέωροι τοσοῦτω δὲ συνεθίσαν τὸν τρόπον τοῦτον, ὥστε καὶ τρέχουσιν.

Ἡ παρατιθεμένη εἰκὼν παριστᾷ κλητῆρα ταχυδρομικόν, διανέμοντα ἐπιστολὰς εἰς τὰς Λάνδας.

Καλοδάμων Λαρδαῖος.

ΝΕΟΣ ΗΡΑΚΛΗΣ.

—οοο—

Δὲν σφάλλομεν ἴσως ὀνομάζοντες νέον Ἡρακλῆ τὸν φοβερὸν θηριοκτόνον τῆς Μεγάλης Βρετανίας, Σίρ Γόρδον Κούμινγκ, οὐ μόνον διότι περιπλανώμενος, ὡς ἐκεῖνος, εἰς ὄρη καὶ δάτη καὶ σπήλαια φονεῖ λεόντας καὶ ἄρκτους καὶ παρδάλεις, ἀλλὰ καὶ διότι ἔχει ἐπίσης τὸ ἀνάστημα μέγα, τὴν ἀνδρίαν θαυμαστὴν καὶ φέρει λεοντήν καὶ ρόπαλον.

Γεννηθεὶς τὸ 1822 ἔτος εἰς τὰ ὄρη τῆς Σκωτίας, ἔδειξεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς ἡλικίας του διαθέσεις πρὸς τὸν πλάνητα βίον. Εἰσέδυσεν εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ στενά τῶν βουνῶν, καὶ συνεχῶς ἐπεδίετο εἰς ἀλυσίαν κατὰ τοὺς μεγάλους ποταμούς. Ὅσας δὲ ἀνεκάλυπτε φωλεὰν ὀρνέου, ἢ ἡλίους σπάνιον ἰχθύιν, ἐπανήρχετο γαυρίων πλέον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰάσωνος ὅτε κατέκτησε τὸ χρυσοῦν δένδρ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μεγάλη Βρετανία δὲν ἤρκει εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰς Ἰνδίας τὸ 1839 ἔτος. Καὶ κατεταχθὴ μὲν εἰς τὸν στρατὸν ἐλπίων ὅτι τὸ στρατιωτικὸν ἐπάγγελμα ἤθελεν εὐκολύνει ἔτι μάλλον τὴν ἐκπληρωτὴν τῶν ὁρέξεών του; ἰδὼν ὅμως ὅτι ἡ ἐλπίς του δὲν ἦτο βάσιμος παρητήθη τὸ 1841 ἔτος.

Ενδυνάμει τότε τὸ ἔνδυμα τὸ ὁποῖον φέρει ἡ πα-
ρατιθεμένη εἰκὼν, διέτρεξεν ἐπὶ ὁλόκληρον ἔτος τὰ
δάση καὶ τὰ ὄρη, τὰ μᾶλλον βρούντα θηρίων, καὶ
ἐκοιμήτο μεταξὺ αὐτῶν.

Τὸ 1837 μετέβη εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀφρικήν,
ὅπου πλῆθος λεόντων, καὶ ῥινοκερώτων καὶ ἐλεφάν-
των ἐπείσαν θύμα τῶν ὅπλων αὐτοῦ.

Καὶ ποτε ἐνῶ ἐκοιμήτο τὴν νύκτα μετὰ τῶν
περὶ αὐτόν, ἤκουσθη κραυγάζων εἰς τὸν ὑπηρε-
τῶν, ὅστις μακρυνθεὶς ἀφρόνως τῆς πυρᾶς, ἤρπ-
γη αἶφνης ὑπὸ λεόντος. Τὴν ἐπιούσαν ἰδὼν αἶμα
πεπηγὸς ἐπὶ τοῦ χώματος, ἐνόησεν ὅτι ἐκεῖ κατα-
βροχήσθη ὁ ταλαίπωρος ὑπηρετὴς ὑπὸ τοῦ θηρίου.
Ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ ἐκδικηθῇ αὐτό.

Καὶ ἀνορύξας βαθὺν λάκκον ἀπέθεσεν ἐν αὐτῷ
πολλὰ μαλλωτὰ σκεπάσματα, ὀλίγον δὲ μακρὰν
ἐξήπλωσε ῥινοκερώων φονευθέντα τὴν προτεραίαν.
Τὴν δὲ νύκτα κατέβη εἰς τὸν λάκκον συντρόφους ἔ-
χων δύο Ἀφρικανούς καὶ ἓνα ὑπηρετὴν.

Ὅτε ἀνέτειλεν ἡ σελήνη λαμπρὰ καὶ γαλήνιος
εἰς τὸν ὠραῖον οὐρανὸν τῆς Ἀφρικῆς, ἐράνη ἀγέλη
ἀκινδύνων τινῶν ζώων μετὰ μικρὸν ὅμως ἀντή-
χησαν βρυχηθμοὶ λεόντος, καὶ τὰ ζῶα φοβηθέντα
ἐφυγον ἐκδρομα.

Ὡς εἶχε προῖδῃ ὁ θηριοκτόνος Κούμμιγκ, ἤρχετο
ὁ λέων τῆς προτεραίας· ἀλλὰ δὲν ἤρχετο μόνος·
εἶχε τέσσαρας ἄλλους συντρόφους μεγίστους καὶ
τρομερούς. Ὅθεν παρήγγειλε πρὸς τοὺς περὶ αὐ-
τόν ἄκρην σιωπὴν, διότι μέγας ἦτο ὁ κίνδυνος ἐὰν
ἀνεκαλύπτοντο. Οἱ λέοντες ἐπέπεσαν κατὰ τοῦ πτώ-
ματος τοῦ ῥινοκερώτος, καὶ μετ' ὀλίγον ἤκούετο ὁ
κρότος τῶν συντριβομένων ὀστέων του.

Συγχρόνως δὲ δευτέρα ἀγέλη θηρίων καὶ τρίτη
ἄλλη θηρίων παρεμύενον ἵνα γευθῶσι τὰ λείψανα
τοῦ ῥινοκερώτος.

Ἐν τοσούτῳ ὀλισθήσαντος τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ Κούμ-
μιγκ ἐγένετο κρότος ἀκουσθεὶς παρ' ἐνὸς τῶν λεόν-
των· καὶ ἐλθὼν οὗτος πρὸς τὸν λάκκον ἐστάθη
ἐπ' αὐτοῦ, καὶ ἤτοιμάσθη νὰ πύση κατὰ τῶν κυ-
νηγῶν. Ἀλλ' ὁ θηριοκτόνος πυροβολήσας ἐν ἀκρεῖ,
ἐπλήγωσεν αὐτὸν παρὰ τὸν ὦμον. Καὶ ὁ μὲν τραυ-
ματικὴς ἀφείς τρομερὸν βρυχηθμὸν ὠπισθοδρόμησεν,
οἱ δὲ σύντροφοι αὐτοῦ καταπτοηθέντες ἔφυγον.

Τὴν ἐπιούσαν εὐρέθη ὁ λέων νεκρὸς εἰς αὐτὸ ἐ-
κείνο τὸ μέρος, ὅπου εἶχε καταφάγει τὸν ὑπηρετὴν.

ROBERTO EMMET.

(Συνέχ. "Ιδε φυλλάδι 235.)

—ooo—

Ἡ ἀγγλικὴ ἐν Ἰρλανδίᾳ δεσποτεία, ὡς ἐρ-
ρίθη πολλάκις, ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρξε μακρὰ τυ-
ραννία, τοσοῦτον πλέον μισητὴ, ὅσον ἐδυνάμειτο
τύπον ἐλευθερίας. Ὁ καθολικὸς λαὸς πάντῃ δούλος
ὑποταγμένος εἰς δρακονταίους νόμους, στεροῦντας

αὐτὸν οὐ μόνον πολιτικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν πρώτων
δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, εἶχε φάντασμα ἀντι-
προσωπικῆς κυβερνήσεως. Καὶ τοιαύτη ἦτο ἐπὶ
ὅτε ἤμαξεν ὁ Ροβέρτος ἔμμετ, ἡ κοινωνικὴ καὶ
πολιτικὴ κατάστασις τοῦ δυστυχὸς ἐκείνου τό-
που (1). Τὸ διαμαρτυρούμενον Παρλαμέντον τῆς
καθολικῆς Ἰρλανδίας ἐδύρευν ὡς φρουρὰ ἐν τόπῳ
κατακεκμημένῳ. Συγκείμενον ἐκ βουλῆς Λόρδων
καὶ βουλῆς Κοινοτήτων, ὧν ἡ διάρκειά δὲν εἶχε
παρὰ τοῦ νόμου ὁρισμένον τέρμα, ἦτο πράγματι
διαιρκὴς τις σύνοδος δικτατόρων, διοικούντων ἐν ὁ-
νόματι ξένων δυνάμεων. Πᾶσαν δὲ εἶχεν ἐλευθε-
ρίαν πρὸς τὸ καταπιέζειν κατὰ θέλησιν τὸν λαόν,
ὃν οἶονεῖ ἀντεπρόσωπευεν· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐλαχίστῃ
ἀντιπολιτεύσει, ἡ ἀγγλικὴ κυβερνήσις, ἡ διὰ βιαιῶν
μέσων ὑπενδύμιζεν ἀμέσως αὐτῷ τὴν ὑποτελῆ κα-
τάστασιν του, ἡ ἡγόραζε τὰς ψήφους του δι' ἀκα-
ταπίστον διαφθορὰς. Τὸ Παρλαμέντον, ἡ δι-
καιοσύνη, ἡ διοίκησις, τὸ πᾶν ἦτο ἐν Ἰρλανδίᾳ ὡνη-
τόν, ὥστε οὐδ' ὁ διαμαρτυρούμενος Ἰρλανδὸς ἦτο
ἐλευθερώτερος τοῦ συμπατριώτου του καθολι-
κοῦ. Ὑποκείμενος, ὡς καὶ αὐτὸς, εἰς ξένην Δύ-
ναμιν, ἐξ ἧς οὔτε δικαιοσύνην ἀλλ' οὐδ' εὐσπλαγ-
χνίαν ἠλπίζεν, ἐξηγόραζε τὴν εὐνοίαν τῶν κυρίων
του, διὰ τῆς προδοσίας τῶν συμφερόντων τοῦ τό-
που του. Δούλος καὶ τύραννος ἐν ταυτῷ, καθίστατο
ὄργανον ἐκείνων καταπιέζον τοὺς ἄλλους. Ὅλον αὐτὸ
τὸ οἰκοδόμημα τῆς τυραννίας, μοναδικὸν ἐν τῷ κό-
σμῳ, ἐστέφετο δι' ἀντιδικαίως ὅστις, μὴ μένων
σχεδὸν ποτὲ ἐν Ἰρλανδίᾳ, ἡγνῶσι τὸν τόπον ὃν ὤφειλε

(1) Ὅλιστα τινὰ παραδείγματα τυχαίως ληφθέντα ἀρκοῦσιν
ὅπως κρίνωμεν τοὺς νόμους, οἵτινες καταπίεζον τότε τὸν Ἰρ-
λανδικὸν λαόν. Οἱ καθολικοὶ οὐ μόνον ἀπεκλείοντο πάσης
ἀστυκῆς καὶ πολιτικῆς θέσεως, ἀλλ' ἦτο ἀπηγορευμένον εἰς
καθολικὸν νὰ φέρῃ ὅπλα πρὸς ἰδίαν υπεράσπισιν· ὅστις τὸν
προσέβαλε καὶ διήρπαξε τὰ πράγματά του καθ' ὅδον εἰς οὐ-
δεμίαν ὑπέκειτο τιμωρίαν. Δυνάμει νόμου τινὸς περὶ ψευδοῦς
καταμηνύσεως, ὁ καταγγέλλων καθολικὸν ἐνεκαθίστατο ἀμέσως
κάτοχος τῆς περιουσίας αὐτοῦ. Ἦτο ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς
γονεῖς νὰ διευθύνωσι τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων των, καὶ ἐὰν
τὸ τέκνον ἤρνετο τὴν πίστιν του, ἐκληρονόμει πάραυτα τὴν
πατρικὴν περιουσίαν. Ἦτο ἐπίσης ἀπηγορευμένον εἰς τὸν
καθολικὸν νὰ κατέχῃ δυνάμει ἀγορᾶς ἡ κληρονομικὴ γαῖα,
κτλ, κτλ. Κατὰ τινὰ ἐπίσημον διακήρυξιν τοῦ προέδρου τῆς
Βουλῆς τῶν Λόρδων, γενομένην ἐν πλήρει συνεδρίᾳ (1769),
ἡ ὑπαρξὶς τῆς μεγάλης ἐθνικῆς πλειονοψηφίας δὲν ἀνεγνωρί-
ζετο ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ δὲν ἐξήρτητο ἡ ἀπὸ τῆς ἀνοχῆς τῆς
κυβερνήσεως. Περὶ τῶν ἐλαττωμάτων τῆς ἀγγλικῆς ἐν Ἰρ-
λανδίᾳ διοικήσεως, ἀνάγνωθι τὸ σύγγραμμα τοῦ Gustave de
Reaumont « Περὶ τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς
Ἰρλανδίας, » καὶ Life of Curran by his son.

Κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν καθ' ἡμᾶς Ἀγγλων, οἱ
ἐλκρινέστεροι θαυμασταὶ τῆς Ἀγγλίας ἀναγκάζονται νὰ κα-
ταδικάσωσι τὴν προτέραν πολιτικὴν αὐτῆς. Περὶ τούτου ἀ-
νάγνωθι τοῦ Harwood's τὸ Irish Rebellion, last and present
policy of England towards Ireland, par Greville.

« Ὁμίλησον περὶ τῆς Ἰρλανδίας εἰς Ἀγγλόν, λέγει πού-
ῳ Σίδνεϊ Σμιθ, καὶ θίλεις πάραυτὰ ἰδεῖν ὅτι καλεῖς πρὸς βλά-
κα ἢ κακοῦργον. »

Νέος Ἡρώδης.

νὰ διακῇ καὶ ἡγνοεῖτο ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ θέσις τοῦ ἀν-
τιβασιλέως τῆς Ἰρλανδίας ἦτο μὲν ἐμμίσθος ἀλλ'
τῆς, ἐξήλεγchon ἐπὶ μᾶλλον τὴν ὑπουλὸν ὀρει-
στικὴν ἀφρόντισ, ἣν διέθετε τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον
τῆς πρὸς τὴν Ἰρλανδίαν διαγωγῆς αὐτῆς.
Εἶναι ἀνοίκειον εἰς πολίτην Ἀγγλὸν μὴ συγχωροῦν-
τα ποτὲ μηδ' εἰς κλητῆρα νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰ-
κίαν του ἀνεῦ ἐντάλματος δικαστικοῦ, νὰ μετα-
χειρίζηται γείτον κράτος ὅπως τὰς ἐν Ἰνδία κτή-
του νὰ καλύπτῃ τὸ ἀυθαίρετον ὑπὸ πέπλον νομιμῆς

Δυσκόλως νοεῖ τις τίνι τρόπῳ θάλασσα τοσοῦ-
τω στενὴ ὅπως ἡ Ἰρλανδική, ἐχώριζε λαὸν ἐλευθε-
ρον ἀπὸ δούλου. Τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀγγλικῆς κυ-
του νὰ καλύπτῃ τὸ ἀυθαίρετον ὑπὸ πέπλον νομιμῆς

τητος, καθιστᾷ ἔως αὐτὸ ἔτι μᾶλλον μισητόν (1). Ἡ ἀδιάκοπος ἀδικία τῆς πολιτικῆς ταύτης ὑπῆρξεν ἐπὶ αἰῶνας μία τῶν παραδόξων ἐκείνων ἀνεμαλιῶν, τῶν τοσοῦτῳ συνεχῶν ἐν τῷ τόπῳ τῷ μᾶλλον παντὸς ἄλλου γονίμῳ ἀντιθέσεων καὶ ἀσυνεπειῶν. Χάρις εἰς τὸ θαυμάσιον αὐτῆς πολιτεύμα, τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο τοῦ χρόνου, τῆς τύχης καὶ τῆς φρονήσεως τῶν ἀνθρώπων, ἡ Ἀγγλία ἔσχεν ἀείποτε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ προτελῇ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου. Ἀντικείμενον ποτὲ μὲν θαυμασμοῦ ἐμπαθοῦς, ποτὲ δὲ τυφλοῦ μίσους, τὸ μέγα τοῦτο, εὐτυχὲς καὶ παράδοξον ἔθνος χρησιμεύει ὡς θέμα, ὑπὸ τινα κατ' ἐπιφάνειαν ἀλήθειαν, εἰς τὰς μᾶλλον ἀντικειμένους φωναδίας. Καὶ ὄντως εἶδομεν ἐνίοτε τοὺς Ἀγγλους ἀροσιουμένους μετ' ἀφιλοκερδοῦς ζήλου εἰς εὐγενεῖς ὑποθέσεις, εἰς τὴν κατάργησιν, φέρ' εἰπεῖν, τῆς σωματεμπορίας καὶ ὅμως δὲν εἶναι ὅλως ψευδεῖς αἱ τετριμμένοι κατηγορίαι, ἃς διεγείρει πάντοτε εἰς τὰ ξένα ἡ περιφιλαντος πολιτικὴ των. Καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς παραφορᾶς τῶν παθῶν των, εὐρίσκεις πεποίησιν σοβαράν, ἐπιτάττουσαν μὲν σέβας, μὴ ἐμπνέουσαν ὅμως καὶ ἐμπιστοσύνην· μᾶλλον ὑπερήφανοι ἢ φιλότιμοι, ἀπλοῖκοι ἢ εἰλικρινεῖς, τίμιοι ἢ ὑψηλόφρονες, δίκαιοι ἢ γενναῖοι, ἔχουσιν εἰς τὸ προνομιοῦχον μεγαλεῖον τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἀνένδοτον πεποίθησιν, ἥτις ἀποτελεῖ καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὰς ἐλλείψεις καὶ τὴν δικαιολογίαν αὐτῶν. Παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἔτι μᾶλλον ἢ παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν ἀπορρέουσι συνήθως ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς.

Οἱ ἱρλανδοὶ ἀνώτεροι τῶν γειτόνων των διὰ τῆς εὐχερείας περὶ τὴν συμπεριφορὰν, τῆς χάριτος καὶ τοῦ ζήλου, διὰ τινος ἡρωϊκῆς ζωηρότητος, ἐσυκοφαντήθησαν ὅπως καὶ κατεπίεσθησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον, καθόσον μάλιστα οἱ νικηταὶ μόνον περιέγραφον τὸν χαρακτῆρα τῶν νικηθέντων. Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ δεικνύῃ αὐστηρότητα πρὸς τοὺς ἡττημένους. Διὸ καὶ ἡ Κ. Στάελ εἶπέ ποτε· «Τὰ ἔθνη εἶναι ἄξια τῆς τύχης των οἷα καὶ ἂν ᾖ αὕτη.» Τὸ ἀπόφθεγμα ὅμως τοῦτο, οὐ μόνον εἶναι αὐστηρὸν, ἀλλ' οὐδὲ πάντῃ δίκαιον λογιζέται· διότι πολλάκις ἐπιτυχάνομεν μὲν δι' ἐλαττωμάτων, ἀποτυγχάνομεν δὲ δι' ἀρετῶν. Ἡ ἀδάμαστος ἐπιμονὴ τῶν Ἀγγλων, ἡ ἀπόφασις τοῦ νὰ φθάσωσιν εἰς τοὺς σκοποὺς των διὰ παντὸς τρόπου, εἶναι μὲν ἔως προτέρημα, οὐδόλως ὅμως ὀνομάζεται ἀρετὴ ἢ ἐρασμία φύσις τῶν ἱρλανδῶν, βεβαίως δὲν εἶναι ἐλάττωμα, πολὺ δ' ὡς ἐκ τούτου ἐβλάβησαν ἐν τῇ πάλῃ αὐτῶν κατὰ πολιτικῆς σκληρᾶς ἅμα δὲ καὶ ἐπιβούλου. Ὁμολογητέον δὲ πρὸς τιμὴν τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι ποτὲ δὲν συγκατετέθη εἰς τὴν ταπεινώσιν ἐαυτοῦ, καὶ ὅτι ἡ ἱστορία του εἶναι σειρά προσπαθειῶν ἀδιακόπως μὲν ἀνανεουμένων, πάντοτε δὲ ἀνισχύρων εἰς ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ.

Ἡ κατὰ τῆς Ἀγγλίας μακρὰ πάλη τῆς ἱρλανδικῆς ὑπῆρξε πόλεμος μᾶλλον ἐθνότητος ἢ θρησκείας. Ἡ θρησκεία ἐχρησίμευσεν ὡς κάλυμμα τῶν πολιτικῶν παθῶν, σημαία ἐπαναστάσεως, καὶ διωγμοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τὸ 1798 ἐὰν ὁ στρατὸς τῆς ἀντιρσίας ἦτο καθολικὸς, οἱ πλεῖστοι ὅμως τῶν ἀρχηγῶν ἦσαν διαμαρτυρόμενοι. Ἐκ τοῦ βορείου μέρους ὑπῆρχε μέγας ἀριθμὸς καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ (1). Παράδοξον! οἱ καθολικοὶ δὲν ὑπῆρξαν κατ' ἀρχάς οἱ ἐνθερμότεροι ὁπαδοὶ τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πολέμου· ἐφαίνετο ὅτι ἡ ψυχὴ των καταβλήθεισα ὑπὸ τῆς δουλείας δὲν ἠλπίζε πλέον. Ὅθεν δὲν πρέπει νὰ ἀπορῶμεν ἐὰν καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν καθολικῶν ἐπέζησαν αἰσθήματα ἐχθρικὰ μεταξὺ τῶν δύο λαῶν. Καὶ σήμερον, ἐὰν ἀπαντήσῃς εἰς τὰς χλοεράς πεδιάδας τῆς ἱρλανδικῆς μικρὸν χωρικὸν ῥοδόχρουν καὶ χρυσοκόμην, θέλει σοι εἶπει ὑπερηφάνως καὶ θαρράλέως· «Ὁ πατήρ μου ἦτο ἐπαναστάτης,» τίτλον εὐγενείας θεωρῶν τὸ ἐπιθετον τοῦτο. Καὶ ὅμως φρονίμως φερόμενοι καὶ σεβόμενοι τὰ συμφέροντα τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, οἱ ἱστοριογράφοι τῆς ἐπαναστάσεως προοιμιάζονται περὶ τῆς πίστεως (loyalty) αὐτῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν. Ἀνανεοῦντες τὴν ἀνάμνησιν τῆς προσφάτου αὐτῆς πάλης, δὲν τολμῶσι νὰ εἴπωσιν ὅτι ἔχουσι κατὰ νοῦν. Βλέπεις ὅτι βυθίζουσιν ἐπὶ ἐδάφους εἰσέτι φλογεροῦ, ἐπὶ κόνεως μόλις χλιανθείσης.

Σ.

(Ἔπεται συνέχεια.)

ΠΑΝΔΩΡΑ.

ΝΕΑ ΠΙΕΣΤΗΡΙΑ. — Κατὰ τὴν ἐν Ἀμερικῇ ἐκδιδομένην ἐφημερίδα L' ingénieur· κατασκευάσθησαν κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ μηχανικὰ πιεστήρια, ὧν ὁ κύλινδρος κάμνει 35 στροφὰς κατὰ λεπτόν τῆς ὥρας· ὅταν δὲ οἱ ἐργάται λάβωσι τὴν ἀπαιτούμενην ἐξὶν θέλει κάμνει 40 — 60 στροφὰς κατὰ δεύτερον λεπτόν, καὶ ἀντὶ 12,000 φύλλων, θέλει τυπῶναι ἐκατέρωθεν 15,000 φύλλων καθ' ὥραν, ἥτοι 160,000 τὸ ἡμερονύκτιον. Κατασκευάζονται δὲ καὶ ἕτερα πιεστήρια διὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐφημερίδος The Tribune, ἃ θέλουσι τυπῶναι 25,000 φύλλα καθ' ὥραν, ἐνῶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐκατονταστήριδος οὐδαμοῦ τῆς γῆς ὑπῆρχον πιεστήρια τυπόνοντα πλέον τῶν 400 φύλλων καθ' ὥραν.

(1) Ὅρα τὸ περὶ ἱρλανδικῆς τοῦ Gustave de Beaumont.

(1) Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ὁ Λόρδος Φίτζ Λεράλδος καὶ οἱ ἑμμεῖς ἦσαν διαμαρτυρόμενοι.